

ISSN 1857-2405

R EVISTA

INSTITUTULUI NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

Publicație științifico-practică, informativă și de drept

Nr. 2 (53), 2020

Revista este acreditată ca publicație științifică de tipul B

Revista Institutului Național al Justiției
(publicație științifico-practică, informativă și de drept)
nr. 3 (54), 2020

Redactor-șef:

Diana SCOBIOALĂ, doctor habilitat în drept,
Directorul Institutului Național al Justiției

Colegiul de redacție:

Mihai POALELUNGI, doctor habilitat în drept, ex-președinte al Curții Constituționale

Sergey V. ARAKELYAN, doctor habilitat în drept, rector al Academiei de Justiție din Armenia

Cristina ROTARU-RADU, doctor în drept, Director al Institutului Național al Magistraturii din România

Augustin FUEREA, doctor în drept, profesor universitar, cercetător asociat la Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române

Ruslan STEFANCIUC, doctor habilitat în drept, profesor, membru corespondent al Academiei Naționale de Științe Juridice din Ucraina

Natalia ȘUKLINA, doctor în drept, jurist emerit, profesor, prorector al Școlii Naționale de Judecători din Ucraina

Ivan PRISEAJNIUK, doctor în drept, ex-rector al Academiei Naționale a Procuraturii din Ucraina

Elchin KHALAFOV, doctor în filosofie, rector al Academiei de Justiție din Azerbaidjan

Oleg BALAN, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector al Academiei de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova

Violeta COJOCARU, doctor habilitat în drept, profesor universitar, prorector USM

Gheorghe AVORNIC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, rector al USPEE „Constantin Stere”

Raisa GRECU, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar la USPEE „Constantin Stere”

Ion GUCEAC, doctor habilitat în drept, profesor universitar, membru titular al Academiei de Științe a Moldovei

Andrei NEGRU, doctor habilitat în drept, conferențiar universitar, șef al Departamentului Drept Public, Facultatea de Drept, USM

Elena BELEI, doctor în drept, șefa Departamentului Drept Procesual Civil al Facultății de Drept, USM

Valeria ȘTERBETȘ, doctor în drept, conferențiar universitar, formator INJ

Tatiana VĂZDOAGA, doctor în drept, conferențiar universitar, formator INJ

Olga DORUL, doctor în drept, conferențiar universitar, formator INJ

Adriana EȘANU, doctor în drept, conferențiar universitar, formator INJ

Responsabil de procesul editorial – **Gheorghe Budeanu**

Editură și tipar:

Î.S. „Tipografia Centrală”, str. Florilor 1, tel.: 022 430-360

Datele Institutului:

MD 2004. Moldova, Chișinău, str. S. Lazo, 1

tel: 022 232-755 e-mail: inj@inj.gov.md www.inj.md

Distribuire gratuită

© Revista Institutului Național al Justiției

Nota redacției

Consiliul Suprem pentru Știință și Dezvoltare Tehnologică al Academiei de Științe a Moldovei și Consiliul Național pentru Acreditare și Atestare au decis, prin Hotărârea nr. 169 din 21 decembrie 2017, să clasifice Revista Institutului Național al Justiției drept publicație științifică de tipul B. Revista se declară publicație științifică cu Acces Deschis, este inclusă în baza de date națională *IBN* și în bazele de date internaționale *HeinOnline*, *Copernicus (ICV 2018 = 77.07)* și *DOAJ*.

Condițiile de tehnoredactare și pentru acceptarea manuscriselor spre publicare le găsiți la rubrica Revista INJ de pe site-ul INJ – www.inj.md

SUMAR:**INVITATUL NOSTRU**

Katya DORMISHEVA, avocat, expert în instruire judiciară:
„Pregătirea judiciară de calitate este crucială pentru sporirea cunoștințelor, abilităților și capacităților tuturor membrilor sistemului judecătoresc” 2

VIAȚA INJ: CRONICA EVENIMENTELOR .....5**DREPT INTERNAȚIONAL**

Diana SÂRCU, Corina ȘIMAN. Marja de apreciere a statelor în procesul de executare a hotărârilor curților internaționale în domeniul drepturilor omului.....7

Igor ȘEREMET. Aplicarea principiului autonomiei de voință (lex voluntatis) la determinarea legii aplicabile contractelor civile ... 11

DREPT PENAL ȘI PROCESUAL PENAL

Vitalie RACU. Elemente de conexitate dintre confiscarea extinsă și investigațiile financiare paralele..... 18

Gheorghe RENIȚĂ. Fapta prejudiciabilă a infracțiunii de manipulare a unui eveniment. Partea I.....26

Mariana OJOGA. Exigențele exercitării măsurii confiscării în raport cu dreptul la proprietate..... 33

DREPT PUBLIC

Rodica CIOBANU. Standarde de eficiență în reconceptualizarea profesionalismului în drept..... 39

Gabriela CRISTEA. Siguranța frontierelor Republicii Moldova, prin prisma existenței unei zone necontrolate de către autoritățile centrale moldovenești 48

Shahin MAMMADRZALI. Informația, ca Hulk: înlocuirea Văduvei Negre cu legislația despre informații..... 54

SUMMARY**OUR GUEST**

Katya DORMISHEVA, Key Expert/Judicial Training: „Quality judicial training is crucial for enhancing the knowledge, skills and abilities of all members of the judiciary” 2

NIJ LIFE: THE CHRONICLE OF EVENTS.....5**INTERNATIONAL LAW**

Diana SÂRCU, Corina ȘIMAN. The states' margin of appreciation within the execution process of international human rights courts' judgments 7

Igor ȘEREMET. Application of the lex voluntatis principle to the determination of the law applicable to civil contracts..... 11

CRIMINAL LAW AND CRIMINAL PROCEDURAL LAW

Vitalie RACU. Connection between extended confiscation and parallel financial investigations 18

Gheorghe RENIȚĂ. The prejudicial act of the offense of manipulation of an event. Part I 26

Mariana OJOGA. Requirements for the exercise of the confiscation measure in relation to the right to property 33

PUBLIC LAW

Rodica CIOBANU. Standards of efficiency in reconceptualizing the professionalism in law 39

Gabriela CRISTEA. Border security of the Republic of Moldova through the existence of an extended uncontrolled area by the central moldovan authorities.....48

Shahin MAMMADRZALI. Information as a Hulk: replacing Black Widow with information legislation 54

INVITATUL NOSTRU

„PREGĂTIREA JUDICIARĂ DE CALITATE ESTE CRUCIALĂ PENTRU SPORIREA CUNOȘTIINȚELOR, ABILITĂȚILOR ȘI CAPACITĂȚILOR TUTUROR MEMBRILOR SISTEMULUI JUDECĂTORESC”

– Doamnă Dormisheva, în ultimii doi ani ați avut posibilitatea să colaborați cu Institutul Național al Justiției. Cum apreciați colaborările cu această instituție de formare judiciară?

– Primele mele ședințe cu colegii moldoveni care lucrau în domeniul formării judiciare au fost în urmă cu mai bine de douăzeci de ani. De atunci am urmărit evoluțiile din țara dumneavoastră, însă prima mea vizită aici a fost în 2018. Am fost impresionată de nivelul de dezvoltare și de reformele serioase care au avut loc în cadrul Institutului Național al Justiției. Am fost încântată să cooperez cu doamna Diana Scobioală, directorul INJ, precum și cu ceilalți colegi responsabili de organizarea formării inițiale, continue și la distanță. Scopul cooperării noastre a fost evaluarea și dezvoltarea în continuare a programelor și metodologiilor de formare în domeniul eticii judiciare, integrității și anticorupției. Mă bucur că am reușit să elaborăm și să implementăm mai multe evenimente de instruire. Institutul Național al Justiției s-a dovedit a fi un partener de încredere și solid, capabil să asigure implementarea practică a planurilor și programelor convenite, care va avea un impact asupra îmbunătățirii în continuare a abilităților și capacităților profesionale ale viitorilor judecători și procurori și ale celor în funcție în Moldova.

– Partenerii noștri de dezvoltare susțin ani la rând formarea inițială și continuă a specialiștilor din domeniul justiției, o fac pentru o mai bună

Katya DORMISHEVA,
avocat,
expert în instruire judiciară

alinieră a acestora la standardele europene în domeniul drepturilor omului, al democrației și al statului de drept. În cadrul formărilor, se pune accentul, în special, pe etica, deontologia, integritatea și răspunderea disciplinară a judecătorilor și procurorilor. Cum credeți, dacă formările sunt bune pe parcursul mai multor ani, de ce sistemul justiției din R. Moldova este departe de a funcționa în stil european?

– Nu sunt în măsură să exprim vreo opinie personală despre funcționarea sistemului judiciar din Moldova. Din multe publicații și discuții, văd că există probleme. Aici trebuie să menționez că funcționarea sistemului judiciar se află în atenția publică în multe țări, inclusiv în cadrul Uniunii Europene. În țara mea de origine, Bulgaria, opinia publică despre funcționarea sistemului judiciar este destul de negativă, în ciuda tuturor reformelor și a modificărilor semnificative implementate în ultimii 30 de ani.

Știm cu toții că statul de drept este una dintre valorile fundamentale pentru toate țările. Funcționarea eficientă a sistemului judecătoresc bazată pe principii de independență, imparțialitate, transparență, eficiență și integritate este o condiție pentru respectarea statului de drept.

Organizarea formării pentru viitorii judecători și procurori și pentru cei aflați în funcție, precum și pentru personalul administrativ al instanțelor și procuraturilor este esențială pentru dezvoltarea cunoștințelor, abilităților și capacităților de a-și îndeplini atribuțiile în conformitate cu înal-

tele standarde profesionale și etice necesare. Pe de altă parte, formarea este doar un element al mecanismului de selecție, numire și dezvoltare a carierei membrilor sistemului judecătoresc. Aplicarea legislației și a procedurilor în conformitate cu standardele europene și cele mai bune practici este extrem de importantă pentru buna funcționare a sistemului judecătoresc. Acesta este un proces de durată și un efort continuu al tuturor instituțiilor relevante, nu numai al instituției de formare judiciară.

– Republica Moldova era considerată o poveste de succes în cadrul Parteneriatului estic al UE, parteneriat din care mai fac parte Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Ucraina și Belarus. Evenimentele politice din ultimii ani în R. Moldova au spulberat această „poveste”. Ca expert în formare judiciară al Uniunii Europene, cunoașteți în care din țările Parteneriatului estic reformarea justiției are loc acum mult mai bine ca în Republica Moldova sau Moldova rămâne, totuși, în acest sens, un exemplu bun?

– Nu sunt în măsură să exprim o opinie de expert pe baza unei analize comparative serioase, deoarece nu am fost implicată în nicio activitate în unele dintre aceste țări. Știu că s-au pus în aplicare reforme serioase în Georgia, Ucraina și Azerbaidjan. Scopul Parteneriatului estic este de a construi o zonă comună de democrație împărtășită, prosperitate și stabilitate, în conformitate cu aspirațiile fiecărui stat în parte. Cred că asistența și suportul Uniunii Europene pentru reformele democratice sunt întotdeauna benefice pentru cetățeni. Consolidarea standardelor democratice, a statului de drept și a mecanismelor anticorupție este importantă pentru asigurarea dezvoltării economice și a stabilității sociale.

– Sincer vorbind, în societatea noastră opinia publică consideră că reformarea justiției în R. Moldova nu are loc imediat. Dacă priviți cu ochii unei persoane venită din afara republicii, cum credeți: de ce reformarea justiției în R. Moldova stagnează?

– Cu toții dorim să vedem rezultate imediate, ca urmare a activităților noastre de reformă, nu doar în domeniul justiției. De fapt, reforma este întotdeauna un proces care necesită timp pentru pregătire, bazat pe o evaluare serioasă a condițiilor și necesităților specifice și apoi de a urmări o perioadă suficientă de timp pentru a observa implementarea și analiza corespunzătoare a rezultatelor și ajustările necesare ale etapelor și

acțiunilor prevăzute. Și încă o remarcă - ceea ce astăzi pare a fi un obstacol, mâine poate fi apreciat ca o lecție bună. De asemenea, învățăm multe din punctele slabe și dificultățile întâmpinate în procesul de reformă.

Din experiența mea profesională, aș putea confirma că cele mai bune rezultate pot fi obținute, dacă există voința puternică și un concept clar despre scopul și obiectivele reformelor. Și, de asemenea, înțelegerea clară că reforma sectorului justiției necesită sprijin instituțional și financiar puternic pentru obținerea rezultatelor scontate.

– Institutul Național al Justiției are un acord de colaborare cu Institutul Național al Justiției din Bulgaria. În 2014, reprezentanți ai INJ au făcut o vizită colegilor lor din Sofia. Azi, cu ce se deosebesc formările la institutul respectiv din Sofia față de cele de la institutul din Chișinău?

– Sunt foarte fericită că cele două instituții de formare judiciară au semnat acordul în 2019. Ca urmare a acestui acord, Institutul Național de Justiție din Bulgaria a susținut participarea a doi candidați care participă la formarea inițială la INJ în cadrul programului de schimb AIAKOS organizat la Sofia. Cred că colaborarea dintre cele două institute va continua.

În octombrie 2019, am sărbătorit 25 de ani de formare judiciară în Bulgaria. Am avut șansa profesională de a fi unul dintre fondatorii primei instituții de formare judiciară din țara mea - Centrul de Instruire al Magistraturii. La sfârșitul anului 2003 a fost înființat Institutul Național al Justiției, ca instituție publică abilitată să organizeze și să desfășoare formarea inițială și continuă a magistraților din Bulgaria. În sistemul nostru, judecătorii, procurorii și anchetatorii au statut de magistrați, iar INJ le oferă instruire tuturor, ceea ce reprezintă una dintre diferențele semnificative. Institutul are, de asemenea, un program amplu de formare a personalului administrativ din cadrul instanțelor și procuraturilor.

În ceea ce privește standardele aplicate și metodologiile de formare, cred că toate instituțiile de formare judiciară depun eforturi pentru a pune în aplicare standardele și bunele practici existente. Pregătirea judiciară de calitate este crucială pentru sporirea cunoștințelor, abilităților și capacităților tuturor membrilor sistemului judecătoresc și se depun eforturi continue pentru îmbunătățirea programelor și a sistemelor și metodelor de formare aplicată atât în Bulgaria cât și în Moldova. Cele două instituții iau în considerare importanța organizării instruirii formatori-

Katya Dormisheva, la unul din seminarele organizate de Institutul Național al Justiției

lor. În această privință, constat, de asemenea, un potențial pentru cooperarea în viitor, deoarece Institutul bulgar și-a demonstrat experiența și capacitățile de organizare a acestui tip de formare, inclusiv peste hotare.

Diferențele reies din structura sistemului judecătoresc din țările noastre, precum și din prioritățile existente definite pentru organizarea instruirii. În Bulgaria, organizarea instruirii în domeniul dreptului Uniunii Europene a fost introdusă în curricula de formare cu mult înainte de 2007, când Bulgaria a devenit membru al Uniunii Europene. Acum, legislația UE este integrată în toate domeniile de formare.

– La Chișinău puțini cunosc faptul că țara Dumneavoastră de origine este Bulgaria, unde ați activat câțiva ani în calitate de avocat. Mergiți des acasă? Cum apreciați reforma justiției în Bulgaria, țară care a avut și mai are multe lucruri comune cu R. Moldova, dar care a reușit să devină membru al Uniunii Europene?

– Locuiesc în Bulgaria și sunt membru al Baroului din Bulgaria. Pentru prima dată în acest an, din cauza situației cu COVID-19, am avut posibilitatea să petrec mult mai mult timp acasă cu familia mea. De obicei, călătoresc des datorită activității mele de expert în domeniul formării judiciare și al consolidării capacităților instituționale.

Am fost implicată activ în reforma judiciară din țara mea în timpul procesului de aderare la

Uniunea Europeană și cu siguranță aceasta a fost cea mai dificilă perioadă din cariera mea profesională. Am depus eforturi enorme pentru finalizarea restructurării și reformei sistemului, cu scopul de a face față standardelor și cerințelor statelor membre UE. Factorul cheie pentru succes a fost înțelegerea comună a importanței reformelor și a aderării la Uniunea Europeană, văzută ca o prioritate de către politicieni și societate.

Așa cum am spus deja, întotdeauna există mai multe de făcut. Ieri a fost publicat primul raport UE privind statul de drept - raport privind situația statului de drept în Uniunea Europeană - împreună cu rapoarte separate pentru fiecare stat membru. Raportul pentru Bulgaria definește domeniile de

îngrijorare, subliniind necesitatea mai multor rezultate în lupta împotriva corupției. De ani de zile avem o dezbatere activă cu privire la răspunderea Procurorului General. În prezent nu există posibilitatea unei urmăririi penale eficiente în cazul Procurorului General și al adjuncților acestuia. Există, de asemenea, alte domenii care necesită acțiuni suplimentare pentru asigurarea independenței sistemului judiciar, sporind astfel încrederea cetățenilor și siguranța în sistem, care, din păcate, acum este scăzută.

– Doamnă Katya Dormisheva, atunci când mergeți acasă, în Bulgaria, cu ce impresionați, ce le vorbiți membrilor familiei despre Republica Moldova?

– Nu am avut posibilitatea să călătoresc prin țară. Îmi place foarte mult Chișinăul! Îmi place arhitectura clădirilor vechi, parcurile frumoase. Sunt foarte impresionată cât de curat este orașul. Desigur, ca persoană care vine dintr-o țară producătoare de vin, gust cu plăcere vinurile din Moldova. Sper să putem realiza călătoria noastră de familie planificată în Moldova, care a fost anulată din cauza situației COVID-19. Există atât de multe de împărtășit și de văzut!

– Vă mulțumim. Dorim și noi să trecă cât mai repede această stare de carantină, inclusiv ca să vă puteți realiza călătoria de familie planificată în Moldova...

VIAȚA INJ: CRONICA EVENIMENTELOR

UN NOU CONTINGENT DE AUDIENȚI PENTRU PROFESIILE DE JUDECĂTOR ȘI DE PROCUROR

La Institutul Național al Justiției a fost lansat, la 16 octombrie 2020, un nou curs de formare inițială a candidaților la funcții de judecător și de procuror. Printre cei 35 de audienți care au promovat cu succes examenele de admitere, 20 vor face studii pentru a candida la funcția de procuror, iar 15 – la funcția de judecător.

La evenimentul moderat de Diana Scobioală, Director al Institutului Național al Justiției, au participat Alexandru Stoianoglo, Procuror General, Tamara Chișca-Doneva, președinte al Colegiului civil și de contencios administrativ al Curții Supreme de Justiție, Radu Foltea, Secretar de Stat la Ministerul Justiției, și Diana Rotundu,

președinte al Consiliului Institutului Național al Justiției. Dumnealor au adresat mesaje de încurajare și îndrumare către tinerii audienți.

În aceeași zi, candidații la funcții de judecător și de procuror, care vor studia cursul de formare inițială în perioada octombrie 2020 – aprilie 2022, au făcut cunoștință cu programul de formare la Institutul Național al Justiției.

Precizăm că până în prezent Institutul Național al Justiției a oferit sistemului de justiție douăsprezece promoții de absolvenți: 261 de candidați la funcția de procuror și 177 – la funcția de judecător. La admiterea din acest an au participat 141 de concurenți: 54 de persoane s-au înscris în cursa pentru studiul la funcția de judecător, iar 87 – pentru studiul la funcția de procuror. În actuala sesiune de admitere la INJ concurenții au susținut testul psihologic (electronic) eliminativ, testul de specialitate (electronic) și proba orală.

LA REUNIUNEA FINALĂ A COMITETULUI DIRECTOR PENTRU IMPLEMENTAREA PLANULUI DE ACȚIUNI AL COE 2017-2020

La 2 octombrie a avut loc reuniunea finală a *Comitetului Director pentru monitorizarea implementării Planului de acțiuni al Consiliului Europei pentru Republica Moldova 2017-2020*. Ședința s-a desfășurat în regim online și a întrunit experți ai Consiliului Europei și reprezentanți ai instituțiilor naționale de resort.

În intervenția sa, Diana Scobioală, directorul Institutului Național al Justiției, a declarat că își menține poziția la capitolul reformă judiciară și pledează în continuare pentru ca unica modalitate de accesare în funcțiile de judecător și de procuror să fie prin intermediul INJ, așa cum a fost gândit la etapa fondării sale. Totodată, dumneai a vorbit despre realizările Institutului Național al Justiției în implementarea proiectelor și acțiunilor ce îi revin în competență și care au fost incluse în Planul de acțiuni al CoE 2017-2020, precum și despre prioritățile noului proiect al Planului de acțiuni CoE care urmează a fi demarat în perioada 2021-2024.

În prezent, Institutul Național al Justiției este beneficiar a cel puțin 7 proiecte inițiate de Consiliul Europei, în cadrul cărora a efectuat numeroase activități de formare, conferințe, ateliere de lucru, precum și alte evenimente ce acoperă domeniile prioritare de protecție a drep-

turilor omului referitoare la prevenirea și combaterea criminalității economice, consolidarea eficienței și calității sistemului judiciar, combaterea violenței împotriva femeilor și copiilor, asigurarea accesului femeilor la justiție, protecția împotriva discriminării ș.a. De asemenea, în vederea consolidării capacităților beneficiarilor în aceste domenii, a adaptat la ordinea juridică internă 10 cursuri HELP la care au participat 1.232 de specialiști din domeniul dreptului.

EVENTIMENT DE ÎNCHEIERE A CURSULUI HELP „ALTERNATIVE LA DETENȚIE”

Evenimentul de încheiere a cursului HELP „Alternative la detenție” a avut loc online la 30 septembrie. Cursul, demarat de Institutul Național al Justiției în parteneriat cu Programul European al Consiliului Europei pentru formarea juriștilor în domeniul drepturilor omului, a fost ajustat în conformitate cu ordinea juridică națională pentru un grup variat de beneficiari: judecători, procurori, colaboratori ai instanțelor judecătorești, consultanților procurorului, precum și avocaților care acordă asistență juridică garantată de stat din Republica Moldova.

La eveniment, organizat în contextul celebrării celei de-a 70-a aniversări a Convenției Europene a Drepturilor Omului, au luat cuvântul William Massolin, Șeful Oficiului Consiliului Europei la Chișinău, și Diana Scobioală, Director al Institutului Național al Justiției, coordonator național al Programului HELP. Dumnealor s-au referit, printre altele, la buna cooperare stabilită între instituțiile pe care le conduc, precum și la importanța cursului menit să dezvolte cunoștințele justițiarilor privind esența, reglementarea și modul de aplicare a măsurilor de detenție.

În cadrul evenimentului, au mai vorbit Ana Medarska-Lazova, coordonatoare de proiect HELP, Consiliul European, Mona Popescu-Boulin, viceprocuror, Procuratura din Bordeaux, Franța, consultant internațional al Consiliului Europei, Ana Saliuk, manager de program al Consiliului Europei, precum și tutorele Tatiana Ciaglic, șefa Secției e-Instruire din cadrul Centrului de Resurse Juridice al INJ, formator național HELP.

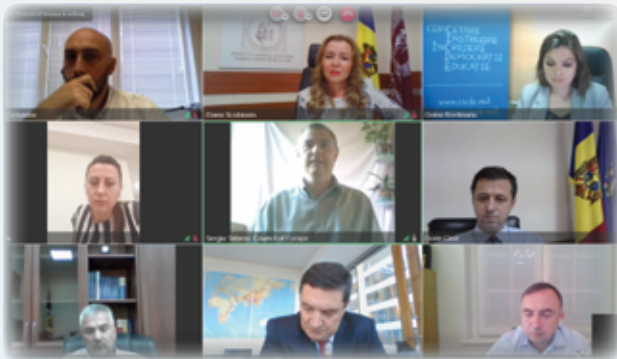

Pe lângă rezultatele obținute și impresiile cursanților despre formarea la distanță, au fost abordate subiecte privind procesul de implementare a cursului.

În total, 28 de participanți au promovat cursul, fiind certificați de Programul HELP al Consiliului Europei.

Cursul electronic „Alternative la detenție”, cu durata de 40 de ore de instruire, s-a desfășurat pe Platforma de instruire la distanță HELP, în perioada aprilie-iunie 2020. Activitatea de instruire este al zecelea curs organizat de INJ prin intermediul Programului HELP, fiind parte a proiectului Consiliului Europei „Promovarea unui sistem de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova”, finanțat de Guvernul Norvegiei.

FORMARE PROFESIONALĂ ÎN DOMENIUL ELECTORAL A JUDECĂTORILOR

„Soluționarea litigiilor electorale în temeiul instrumentarului Consiliului Europei și practica CEDO” a fost tematica seminarului adresat judecătorilor specializați în domeniul contenciosului administrativ de la Curtea Supremă de Justiție și curțile de apel, precum și colaboratorilor Comisiei Electorale Centrale (CEC) și Centrului de Instruire Continuă în Domeniul Electoral (CICDE). Sesiunile de formare au avut loc în zilele de 17 și 18 septembrie, în format online.

„Beneficiarii instruirii sunt acei judecători care sunt responsabili de examinarea și soluționarea litigiilor electorale. Asemenea formări oferă multiple oportunități și, în egală măsură, rezolvă un larg spectru de provocări în domeniul electoral, iar participanții au posibilitatea

să-și împărtășească experiența pe acest segment”, a declarat, în deschidere, Diana Scobioală, Director al Institutului Național al Justiției. La începutul evenimentului au mai vorbit Daniel Popescu, Șef al Departamentului Democrație și Guvernare, DG-II, Consiliul Europei, Dorin Cimil, Președinte CEC, și Doina Bordeianu, Director CICDE.

Sesiunile de instruire au vizat teme ce țin de standardele și principiile internaționale ale alegerilor democratice, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului privind litigiile electorale, particularitățile de examinare și soluționare a litigiilor electorale, jurisprudența Curții Constituționale și a instanțelor/completelor specializate în domeniul contenciosului administrativ din Republica Moldova în raport cu țările Parteneriatului Estic etc. Aceste și alte subiecte au fost abordate de către experți ai Consiliului Europei - Dmytro Tretyakov și Shota Getsadze, precum și de Ludmila Lupașco, trainer la Centrul de Instruire Continuă în Domeniul Electoral, Ian Feldman, președinte al Consiliului pentru Prevenirea și Eliminarea Discriminării și Asigurarea Egalității, și Nicolae Fală, expert național al Consiliului Europei, formator al Institutului Național al Justiției.

Evenimentul a fost organizat în parteneriat de Comisia Electorală Centrală, Centrul pentru Instruire Continuă în Domeniul Electoral, Institutul Național al Justiției, cu suportul financiar al Consiliului Europei în cadrul proiectului „Îmbunătățirea practicilor electorale în Republica Moldova”.

DREPT INTERNAȚIONAL

CZU: 341.231.14

DOI: 10.5281/zenodo.4061147

MARJA DE APRECIERE A STATELOR ÎN PROCESUL DE EXECUTARE A HOTĂRĂRIILOR CURȚILOR INTERNAȚIONALE ÎN DOMENIUL DREPTURILOR OMULUI

Diana SÂRCU,
conf. univ., dr. hab. în drept,
directorul Institutului Național al Justiției
<https://orcid.org/0000-0002-3405-888X>

Corina ȘIMAN,
doctorandă, USM
<https://orcid.org/0000-0002-8215-7532>

SUMAR

În sistemul european de protecție a drepturilor omului statele beneficiază de o marjă de apreciere în procesul de executare a hotărârilor pronunțate împotriva lor de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, spre deosebire de sistemul american și cel african, or, Curtea Interamericană a Drepturilor Omului și Curtea Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor au împuterniciri mai vaste, care, în mod implicit, duc la limitarea marjei de apreciere a statelor reclamate. Totuși, aceste trei sisteme nu sunt lipsite de asemănări în contextul dat.

THE STATES' MARGIN OF APPRECIATION WITHIN THE EXECUTION PROCESS OF INTERNATIONAL HUMAN RIGHTS COURTS' JUDGMENTS

SUMMARY

In the European system of human rights protection states benefit from a margin of appreciation in the process of executing judgments delivered against them by the European Court of Human Rights, unlike the American and African systems; the Inter-American Court of Human Rights and the African Court on Human and Peoples' Rights have broader powers that implicitly limit the margin of appreciation of the respondent states. Nevertheless, these three systems are not without similarities in the present context.

Key-words: *States' margin of appreciation, declaratory nature of judgments; judgments execution process; European Court of Human Rights; Inter-American Court of Human Rights; African Court on Human and Peoples' Rights; respondent state.*

Cuvinte-cheie: *marja de apreciere a statelor, natura declarativă a hotărârilor, procesul de executare a hotărârilor, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Curtea Interamericană a Drepturilor Omului, Curtea Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor, stat reclamat.*

În literatura de specialitate a fost notat că „marja națională de apreciere garantează o zonă legitimă de acțiune în cadrul căreia statele sunt libere de a adopta decizii” [2, p.8] și că „poate fi percepută drept o libertate de judecare, de acțiune și de organizare recunoscută autorităților naționale” [2, p.9].

Deși, în mod tradițional, noțiunea „marjă de apreciere” se asociază cu activitatea de interpretare și aplicare a Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților din 1950, treptat acest concept s-a extins și asupra procesului de executare a hotărârilor pronunțate de către Înalta Curte de la Strasbourg, referindu-se la puterea discreționară a statelor reclamate de a decide în privința măsurilor ce urmează a fi realizate în ordinea juridică internă pentru a se conforma hotărârilor pronunțate în privința lor. Totodată, nu este exclusă recurgerea la noțiunea respectivă și atunci când este abordat procesul de executare a hotărârilor emise de alte jurisdicții internaționale.

În principiu, în sistemul instituit de Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, statul reclamat are libertatea de a alege măsurile ce urmează a fi întreprinse pentru a se conforma concluziilor de constatare a încălcării de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului. În jurisprudența Curții această libertate este explicată prin prisma caracterului declarativ al hotărârilor sale. Chiar de la *Marckx c. Belgiei*, Curtea Europeană a evidențiat că lasă la discreția statului mijloacele care urmează a fi utilizate în sistemul său juridic intern întru îndeplinirea obligației sale [11, § 58]. În cauza *Assanidze c. Georgiei*, instanța europeană a reiterat că hotărârile sale sunt, esențialmente, declarative, prin natura lor, și că, în general, ține în primul rând de statul vizat să aleagă mijloacele ce urmează a fi utilizate în ordinea sa juridică internă pentru a-și onora obligația care rezultă din articolul 46 din Convenție, cu condiția ca aceste mijloace să fie compatibile cu concluziile stabilite în hotărârea Curții. În continuare, Curtea Europeană a explicat că această discreție, în privința manierei de executare a unei hotărâri, reflectă libertatea de alegere atașată obligației primordiale a statelor-părți la Convenție de a proteja drepturile și libertățile garantate [4, § 202]. Iar în *Volokitin și alții c. Rusiei* a confirmat principiul declarativ, cauza dar totuși merge mai departe, spunând că, deși statul reclamat are competența de a alege, sub supravegherea Comitetului de Miniștri, măsurile care trebuie luate în ordinea sa juridică internă pentru a-și îndeplini obligația în temeiul articolului 46 din Convenție, pentru a-l ajuta să îndeplinească această obligație, Curtea poate încerca să indice tipul de măsuri generale care ar putea fi luate, astfel încât să pună capăt situației pe care a constatat-o că există [14, § 46].

Așadar, hotărârile Curții pun în sarcina statelor o obligație generală de protecție a drepturilor omului, obligație care se manifestă prin trinomialul său: *prevenire, reprimare și reparare*. Potrivit doctrinei, obligația de reparare este expresia obligației pozitive a statelor de a asigura garantarea eficientă a drepturilor și libertăților fundamentale în aspect procedural prin crearea unui cadru legislativ intern corespunzător exigențelor Convenției Europene și

include instituirea unor garanții sigure și eficiente pentru eventualele încălcări constatate [1, p.18-19]. În mare parte, obligația generală de executare este una de rezultat: „datorită caracterului lor declarativ, statul are libera alegere a modalităților juridice de punere în executare a acestora: măsuri administrative, reforme legislative etc.” [3, p.64-65]. În principiu, principalele obligații pozitive ale statelor care au încălcat Convenția sunt de a înceta încălcarea constatată de Curtea Europeană și de a oferi reparație reclamantului. În speța *Ilașcu și alții c. Republicii Moldova și Rusiei*, Curtea a mers mai departe, indicând guvernelor reclamate măsuri concrete de încetare a încălcărilor comise, precizând că o hotărâre de judecată, care constată o încălcare, impune statului reclamat o obligație juridică care prevede că statul respectiv trebuie să pună capăt acestei încălcări și să elimine consecințele în așa mod încât situația să fie restabilită pe cât se poate la momentul de înaintea încălcării [9, § 487]. În speță, ținând cont de încălcările constatate, Curtea a decis, în unanimitate, că statele reclamate trebuie să ia toate măsurile necesare pentru a pune capăt detenției arbitrare a reclamanților care rămân încă încarcerati și să se asigure punerea lor imediată în libertate.

O excepție de la natura declarativă a hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului rezultă din articolul 41 al Convenției, or, în cazul în care sunt întrunite condițiile înscrise în textul articolului respectiv, reclamantul este îndreptățit să obțină o reparație echitabilă. Așadar, „dacă Curtea declară că a avut loc o încălcare a Convenției sau a Protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltei Părți Contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei încălcări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă”. În contextul dat, sunt demne de menționat, bunăoară, hotărârile asupra satisfacției echitabile în cauzele *Brumărescu c. României* [6] și *Ojog și alții c. Republicii Moldova* [12], întrucât în ambele spețe Curtea a dispus, *inter alia*, restituirea de bunuri imobile reclamanților. În eventualitatea indicării de către Curtea de la Strasbourg a măsurii de ordin individual ce reprezintă satisfacția echitabilă, fiind exprimată în bani sau alte bunuri, marja de apreciere a statului vizat este limitată în procesul de implementare a acesteia.

O altă „derogare” de la procesul discreționar de executare se referă la procedura hotărârilor-pilot, or, într-o asemenea conjunctură, „statul nu mai dispune de latitudinea de care se bucură în mod normal în cazul unei hotărâri clasice a Curții” [15, p.159]. Hotărârile-pilot sunt niște „hotărâri ordinare ce conțin directive generale privind modalitatea de a remedia probleme structurale în dreptul intern, în urma unor cauze repetitive; ele indică măsuri generale în dispozitivul hotărârii și sunt parte a autorității decizionale a hotărârii – partea care obligă statele-părți afectate de hotărâre” [20, p.116]. Curtea a pronunțat prima sa hotărâre-pilot în 2004 – *Broniowski c. Poloniei* [5],

prin care a dispus întreprinderea de măsuri legale și practici administrative de către statul reclamat pentru a asigura implementarea dreptului de proprietate din speță. Republica Moldova, la rândul său, a fost „condamnată” printr-o hotărâre-pilot în cauza *Olaru și alții c. Moldovei* [13], fiind „ordonată” instituirea unui remediu național eficient care ar asigura o redresare adecvată și suficientă pentru neexecutarea sau executarea întârziată a hotărârilor judecătorești naționale definitive cu privire la acordarea de locuințe sociale.

Fostul Președinte al Curții Europene a Drepturilor Omului a descris procedura hotărârii-pilot ca semnificând o „schimbare de ton – de la declarativ la directiv” [18, p.50]. Apreciem că așa este, întrucât statul reclamat printr-o hotărâre-pilot nu mai are posibilitatea să aleagă mijloacele ce urmează a fi utilizate în ordinea sa juridică internă pentru a-și onora obligația ce rezultă din articolul 46 din Convenție, ci Curtea le indică în mod expres, „ordonându-le” prin intermediul dispozitivului. Astfel, marja de apreciere a statului se restrânge în cazul hotărârilor-pilot, întrucât statelor reclamate nu le mai revine sarcina și libertatea să determine mijloacele de implementare potrivite, acestea fiind deja identificate și indicate de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Juriștii doctrinari au criticat abordarea Curții de a determina obligațiile de remediere ale statelor contractante în hotărârile sale pilot, susținând că se amestecă în libertatea de decizie ori marja de apreciere a statelor contractante la executarea unei hotărâri [16, p.194]. Intuim că această critică a condus la o schimbare de poziție a Curții, de exemplu – în speța *Cordella și alții c. Italiei*, în care reclamanții au cerut instanței aplicarea procedurii hotărârii-pilot, ținând cont de numărul de persoane potențial afectate de situația cauzei, în special – ca autoritățile italiene să adopte toate măsurile legislative și administrative, pe de o parte, ca să pună capăt activităților care au condus la încălcările invocate și, pe de altă parte, ca să elimine consecințele acestora: mai exact – suspendarea imediată a celei mai poluante activități (cele 6 sectoare ale uzinei) și implementarea unui plan de decontaminare a uzinei și a regiunii limitrofe. În consecință, Curtea a decis că, ținând cont de ansamblul circumstanțelor cauzei și, în particular, de complexitatea tehnică a măsurilor necesare pentru redresarea zonei vizate, care ține de competența autorităților interne, nu este necesară aplicarea procedurii hotărârii-pilot. În speță, Curtea a spus că nu-i aparține competența de a adresa guvernului recomandări detaliate cu conținut prescriptiv de natura celor indicate de reclamanți. Curtea susține că anume Comitetul de Miniștri este organul abilitat să indice statului reclamat măsurile pe care, în termeni practici, trebuie să le adopte acesta ca să execute hotărârea sa în temeiul art.46 din Convenție [7, § 179, 181].

Spre deosebire de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Curtea Interamericană a Drepturilor Omului, în mod obișnuit, dispune măsurile ce urmează a fi întreprinse de către statele „condamnată”. Ea este autorizată să acționeze astfel în virtutea articolului 63 §1 din Convenția Americană a Drepturilor Omului din 1969: „Dacă Curtea constată că a existat o încălcare a unui drept sau a unei libertăți protejate prin prezenta Convenție, Curtea va dispune ca părții vătămate să i se asigure respectarea dreptului sau libertății care a fost încălcată. De asemenea, va dispune, dacă este cazul, ca urmările măsurii sau situației care a constituit încălcarea unui asemenea drept sau libertăți să fie remediate și ca părții vătămate să-i fie achitată o compensație echitabilă”.

Asemenea măsuri pot fi acțiuni publice sau ceremonii în care statul își recunoaște responsabilitatea pentru încălcări. Așadar, Curtea a dispus scuze publice, publicarea și diseminarea părților relevante din hotărârile sale în ziare locale, crearea unui monument numit în cinstea victimelor, localizarea și identificarea rămășițelor victimei și returnarea lor familiilor, și burse, programe educaționale sau profesionale, și locuință pentru rudele vii ale victimelor, pe care Curtea, la fel, le identifică drept „victime”, ținând cont de suferințele suportate în urma încălcării Convenției Americane a Drepturilor Omului. De fapt, este similar procedurii-pilot în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului – dacă un „șablon” de încălcări ale drepturilor omului dezvăluie o problemă sistemică și care este probabil să se repete în viitor, iar schimbări fundamentale nu sunt făcute, Curtea Interamericană a Drepturilor Omului ordonă reparații care sunt în beneficiul nu doar a victimelor individuale din speță, ci duc și la modificări structurale [17, p.63]. Bunăoară, în cauza *Herrera-Ulloa c. Costa Rica* [8] a fost pusă în discuție, *inter alia*, legislația privind dreptul jurnaliștilor la libertatea de gândire și exprimare, iar Curtea a decis că statul respectiv trebuie să-și ajusteze sistemul legislativ pentru a se conforma prevederilor Convenției.

Curtea Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor acționează, în principiu, ca și Curtea Interamericană a Drepturilor Omului, dispunând întreprinderea de diverse măsuri de către statul reclamat. În conformitate cu articolul 27 §1 din Protocolul la Carta Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor din 1998, „Dacă Curtea constată că a avut loc încălcarea unui drept al omului sau popoarelor, aceasta va da ordinele corespunzătoare pentru a remedia încălcarea, incluzând plata unei compensații echitabile ori reparație”.

În literatura de specialitate a fost accentuat că, în timp ce remedierea încălcării include plata unei „compensații echitabile” (acordate sub formă de bani, bunuri sau servicii) sau „reparația” adecvată (restituire, restabilire), Curtea Africană a Drepturilor Omului și Popoarelor poate să ofere și alte remedii, în baza practicii altor organisme specializate

în domeniul drepturilor omului, precum reabilitarea (asistență medicală și psihologică, inclusiv alte servicii sociale); ordonarea investigării și urmăririi făptuitorilor, atunci când încălcările de drepturi ale omului apar în contextul unui conflict sau ulterior acestuia; dispunerea reformelor instituționale, abrogării legislației discriminatorii, adoptării legislației care prevede sancțiuni adecvate, precum și dispunerea garanțiilor de non-repetiție [19, p.31-32]. Spre exemplu, în speța *Jebra Kambole c. Republicii Unite a Tanzaniei* [10], referitoare la o normă constituțională care împiedica instanțele judiciare să examineze alegerea unui candidat la președinție după ce Comisia Electorală declara câștigătorul, Curtea a ordonat luarea tuturor măsurilor constituționale și legislative necesare pentru a asigura amendarea Constituției și alinierea acesteia la prevederile Cartei.

Conchidem că în sistemul american de protecție a drepturilor omului, precum și în cel african, statele reclamate au o marjă de apreciere redusă în procesul de implementare a hotărârilor emise de către jurisdicțiile respective, or, aceste instanțe obișnuiesc să indice măsurile pe care le apreciază ca fiind necesare a fi întreprinse întru executarea hotărârilor în cauză. Într-o asemenea ipoteză, se poate considera că în aceste două „spații jurisdicționale” statele nici nu beneficiază de conceptul marjei de apreciere, spre deosebire de statele „condamnate” de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, căci Înalta Curte de la Strasbourg consfințește chiar și în jurisprudența sa noțiunea de „natură declarativă a hotărârilor” sale, cu excepțiile abordate *supra*. Aceasta constituie o diferență fundamentală dintre sistemul european de protecție a drepturilor omului, pe de o parte, și sistemele american și african, pe de altă parte, determinată de spiritul tratatelor care le guvernează activitatea.

Referințe bibliografice:

1. Poalelungi M. *Convenția Europeană a Drepturilor Omului: Obligații pozitive și negative*. Chișinău: [s.n.], 2015. 320 p.
2. Sârcu-Scobioală D. Marja de apreciere recunoscută statelor în procesul aplicării Convenției Europene a Drepturilor Omului. În: *Culegerea comunicărilor participanților la conferința științifică internațională „Interacțiunea dreptului intern cu dreptul internațional: provocări și soluții”*. Volumul II. Chișinău: [s.n.], 2015. p.7-15.
3. Selejan-Guțan B. *Spațiul european al drepturilor omului. Reforme, practici, provocări*. București: CH Beck, 2008. 168 p.
4. Speța *Assanidze c. Georgiei* (cererea nr. 71503/01), hotărârea din 8 aprilie 2004. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61875> (vizitat 11.07.2020).
5. Speța *Broniowski c. Poloniei* (cererea nr. 31443/96), hotărârea din 22 iunie 2004. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61828> (vizitat 11.07.2020).
6. Speța *Brumărescu c. României* (cererea nr. 28342/95), hotărârea din 23 ianuarie 2001. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59159> (vizitat 11.07.2020).
7. Speța *Cordella și alții c. Italiei* (cererile nr. 54414/13 și 54264/15), hotărârea din 24 ianuarie 2019. <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-189421> (vizitat 11.07.2020).
8. Speța *Herrera-Ulloa c. Costa Rica* (cererea nr.12,367), hotărârea din 2 iulie 2004. http://www.corteidh.or.cr/docs/casos/articulos/seriec_107_ing.pdf (vizitat 11.07.2020).
9. Speța *Ilașcu și alții c. Republicii Moldova și Rusiei* (cererea nr. 48787/99), hotărârea din 8 iulie 2004. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61886> (vizitat 11.07.2020).
10. Speța *Jebra Kambole c. Republicii Unite a Tanzaniei* (cererea nr. 018/2018), hotărârea din 15 iulie 2020. <https://www.african-court.org/en/images/Cases/Judgment/Appl.%20018%20-%202018%20-%20Jebra%20Kambole%20-%20Judgment.pdf> (vizitat 11.07.2020).
11. Speța *Marckx c. Belgiei* (cererea nr. 6833/74), hotărârea din 13 iunie 1979. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57534> (vizitat 11.07.2020).
12. Speța *Ojog și alții c. Republicii Moldova* (cererea nr. 1988/06), hotărârea din 18 februarie 2020. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-201134> (vizitat 11.07.2020).
13. Speța *Olaru și alții c. Moldovei* (cererea nr. 476/07, 22539/05, 17911/08 și 13136/07), hotărârea din 28 iulie 2009. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-93687> (vizitat 11.07.2020).
14. Speța *Volokitin și alții c. Rusiei* (cererea nr. 74087/10 și alte 13), hotărârea din 3 iulie 2018. <http://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-184278> (vizitat 11.07.2020).
15. Șiman C. Impactul hotărârilor-pilot ale Curții Europene a Drepturilor Omului asupra sistemelor de drept național. În: *Rezumatetele tezilor de master. Anii de studii: 2016-2018*. Chișinău: CEP USM, 2018. p. 153-166.
16. Haider D. *The Pilot-Judgment Procedure of the European Court of Human Rights*. Leiden: Martinus Nijhoff Publishers, 2013. 347 p.
17. Kadelbach S. The Domestic Implementation of Judgments/Decisions of Courts and Other International Bodies That Involve International Human Rights Law. In: *Judging International Human Rights. Courts of General Jurisdiction as Human Rights Courts*. Springer International Publishing AG, 2019, p.51-100.
18. Rainey B., Wicks E. and Ovey C. *Jacobs, White and Ovey: The European Convention on Human Rights*. Seventh Edition. Oxford: Oxford University Press, 2017. 692 p.
19. Ssenyonjo M. Responding to Human Rights Violations in Africa. Assessing the Role of the African Commission and Court on Human and Peoples' Rights (1987-2018). In: *International Human Rights Law Review*, 2018, Volume 7: Issue 1, 19 June. p.1-42.
20. Zysset A. *The ECHR and Human Rights Theory. Reconciling the Moral and the Political Conceptions*. Routledge, 2017. 253 p.

CZU: 347.44

DOI: 10.5281/zenodo.4061164

APLICAREA PRINCIPIULUI AUTONOMIEI DE VOINȚĂ (LEX VOLUNTATIS) LA DETERMINAREA LEGII APLICABILE CONTRACTELOR CIVILE

Igor ȘEREMET,
lector universitar, USM,
doctor în drept
<https://orcid.org/0000-0002-9005-5974>

SUMAR

În materia Dreptului internațional privat, legea competentă pentru a reglementa condițiile de fond și efectele contractelor poartă denumirea de *lex contractus*, care se poate prezenta sub două forme:

- *lex voluntatis*, adică legea aleasă de părți în temeiul autonomiei de voință fundamentată pe principiul libertății contractuale. În acest context, așa cum părțile sunt libere să precizeze conținutul contractului, acestea au posibilitatea să stabilească sistemul de drept aplicabil contractului, în sensul dreptului material;
- în lipsa *lex voluntatis*, de legea determinată prin localizarea obiectivă a contractului, pe baza normelor conflictuale ale sistemului de drept al autorității competente (instanță judecătorească sau arbitrală, notar etc.).

Acest studiu abordează mecanismul localizării subiective și obiective a legii aplicabile contractului civil cu element de extraneitate, rolul prioritar fiind atribuit părților acestuia și, respectiv, în subsidiar, autorităților competente în soluționarea disensiunilor juridice care le privesc.

Libertatea de alegere a legii aplicabile contractului civil nu este atât de nelimitată, fiind expuse în conținutul articolului circumstanțele în care autoritatea competentă sesizată cu soluționarea unui litigiu privind executarea raporturilor contractuale trebuie să motiveze la examinarea fondului, reieșind din propriul sistem de drept (*lex fori*), aplicarea altei legi

APPLICATION OF THE *LEX VOLUNTATIS* PRINCIPLE TO THE DETERMINATION OF THE LAW APPLICABLE TO CIVIL CONTRACTS

SUMMARY

In the field of private international law, the law competent to regulate the substantive conditions and effects of contracts is called the *lex contractus*, which can take two forms:

- *lex voluntatis*, is the law chosen by the parties on the basis of the autonomy of will based on the principle of freedom of contract. In this context, as the parties are free to specify the content of the contract, they have the possibility to establish the legal system applicable to the contract, within the meaning of substantive law;
- in the absence of *lex voluntatis*, of the law determined by the objective location of the contract, based on the conflicting norms of the legal system of the competent authority (court or arbitral tribunal, notary etc.).

This study addresses the mechanism of subjective and objective localization of the law applicable to the civil contract with an element of foreignness, the priority role being assigned to its parties, and respectively, in the alternative, to the competent authorities in resolving legal disputes concerning them.

The freedom to choose the law applicable to the civil contract is not so unlimited, as set out in the content of the article the circumstances in which the competent authority seized of a dispute concerning the performance of contractual relations (*lex fori*), the application of another material law than the one indicated directly or indirectly by the will of the parties.

Key-words: *principle of autonomy of will of the parties (lex voluntatis), law applicable to the contract, substantive conditions, point of contact, conflict of jurisdictions, conflict of laws, Rome I Regulation.*

materiale decât cea indicată direct sau indirect prin voința părților.

Cuvinte-cheie: *principiul autonomiei de voință a părților (lex voluntatis), legea aplicabilă contractului, condiții de fond, punct de legătură, conflict de jurisdicții, conflict de legi, Regulamentul Roma I.*

Un eveniment deosebit care a pus începuturile unui proces pragmatic și constructiv de modificare a sistemului de drept a Republicii Moldova a fost lansat la 02.07.2014 prin Legea nr.112 privind ratificarea Acordului de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte, potrivit căruia, țara noastră, pe lângă multiplele angajamente prevăzute în Preambulul actului internațional, și-a asumat angajamentul de a-și apropia progresiv legislația în sectoarele relevante de cea a UE și de a pune în aplicare în mod eficace [8].

Astfel, la 15.11.2018, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr.133 privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative în scopul transpunerii multiplelor reglementări ale UE, printre care se regăsește și Regulamentul (CE) nr.593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (*în continuare:* Regulamentul Roma I), publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene L 177 din 4 iulie 2008 [7].

Ca finalitate, în Capitolul V al Titlului II din Cartea V a Codului civil RM, regăsim norme conflictuale noi privind obligațiile contractuale, care, în mare parte, sunt preluate din formulările conținute în Regulamentul Roma I [4].

Potrivit pct.11 din Preambulul Regulamentului Roma I, libertatea părților de a alege legea aplicabilă constituie unul dintre elementele esențiale ale sistemului de norme care reglementează conflictul de legi în materia obligațiilor contractuale.

Maximizarea principiului libertății contractuale nu este doar o manifestare a autonomiei naturale, care, în schimb, face obiectul atât al unor garanții constituționale, cât și al unor garanții internaționale în materia drepturilor fundamentale ale omului. Libertatea de alegere a legii este o demonstrație a acestei libertăți naturale (umane), constituind și o dovadă a individualității persoanelor de drept privat (fizice și juridice), care sunt părți la obligații contractuale, precum și ale altor persoane care operează în cadrul ordinii juridice asemănătoare dreptului privat [2, p. 678].

Doctrinarul rus Lazari Lunț indică faptul că, „*principiul autonomiei voinței urmează a fi înțeles ca fiind unul din începuturile conflictuale ale dreptului*

aplicabil care aparține statului corespunzător. Autonomia de voință nu reprezintă unul din izvoarele normelor conflictuale, dar una din instituțiile dreptului conflictual, stabilite de sistemul de drept intern al statului sau de tratatele internaționale la care sunt parte” [13, p.212].

Respectiv, în sensul art. 2576 alin.(1) Cod civil RM, potrivit căruia, *legea aplicabilă raporturilor de drept privat cu element de extraneitate se determină în baza tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, a Cărții a V-a, a legilor Republicii Moldova și a uzanțelor internaționale recunoscute în Republica Moldova*, prioritate în aplicarea principiului autonomiei de voință privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale are mecanismul uniformizat stabilit între state prin actele internaționale la care sunt parte.

Spre exemplu, art.41 din Convenția CSI privind asistența juridică și raporturile de drept în procesele civile, familiale și penale, statuează că „*Drepturile și obligațiile părților la contract sunt determinate potrivit legislației locului încheierii acestuia, dacă altceva nu este prevăzut de acordul părților*” [3].

Se stabilește libertatea părților de a indica orice lege aplicabilă obligațiilor contractuale, fără a fi limitată doar la sistemele de drept ale statelor care sunt parte la Convenție. În măsura în care părțile nu au indicat expres în contract legea aplicabilă, se va aplica legea materială a statului pe teritoriul căruia a fost încheiată tranzacția.

În lipsa unor acte internaționale prin care sunt uniformizate regulile specifice privind libertatea părților în determinarea legii aplicabile drepturilor și obligațiilor contractuale, potrivit art. 2617 Cod civil RM, este stabilit mecanismul aplicării *lex voluntatis* la determinarea legii aplicabile de către părțile contractuale, în special – posibilitatea acoperirii totale sau parțiale a condițiilor în fond privind legea aplicabilă, formele exprimării clauzei legii aplicabile, modificarea ulterioară a legii aplicabile și efectele juridice asupra condițiilor contractuale, circumstanțele prin care este limitată libertatea alegerii a legii aplicabile etc.

Potrivit art. 2617 alin. (1) și (2) Cod civil RM, „*Contractul este guvernat de legea aleasă prin consens de către părți. Părțile contractului pot stabili legea aplicabilă atât întregului contract cât și unor anumite părți ale lui*”.

Părțile unui contract civil sunt în drept ca, în calitate de lege aplicabilă, să determine oricare din cele naționale sau a oricărui stat terț, prin noțiunea de „lege aplicabilă” fiind înțeles dreptul material al unei formațiuni statale existente. Prin convenția părților privind legea aplicabilă, nu pot fi excluse modificările care, ulterior, vor interveni în sistemul de drept ales.

Posibilitatea părților de a stabili legea aplicabilă întregului contract sau unei părți ale sale în Dreptul internațional privat se mai numește „biotehnologie juridică” sau divizare a statutului contractual.

Fundamentarea oportunității de a diviza statutul contractual își găsește explicație în tendința legislatorului de a asigura libertatea absolută a părților de a-și manifesta voința. Însă, alegerea legii aplicabile nu trebuie să fie contradictorie oridinii juridice interne și, concomitent, să nu fie lipsită de logică elementară. Adică, o parte din contract urmează să fie divizată de altă parte, astfel încât să creeze un subgrup de drepturi și obligațiuni care pot fi aplicate aparte de contractul de bază. În caz contrar, alegerea legii aplicabile nu va fi recunoscută de către instanța de judecată [12, p.199-201].

În măsura în care părțile contractului se limitează doar la clauza legii aplicabile doar unei părți ale lui, rămâne deschisă întrebarea privind legea competentă să guverneze spectrul rămas de relații contractuale.

Respectiv, autoritățile competente urmează să aprecieze cu certitudine domeniul relațiilor contractuale care urmează a fi guvernate de legea aleasă de către părți, fără a subînțelege că ar fi legea aplicabilă întregului contract.

Or, relațiile contractuale care nu formează domeniul legii aplicabile determinată prin voința părților vor fi guvernate de legea materială determinată competentă conform normelor conflictuale din sistemul de drept al forului care soluționează fondul litigiului.

Spre exemplu, în sensul art. 2618 alin.(1) lit.a) Cod civil RM, în măsura în care părțile unui contract de vânzare-cumpărare de bunuri nu au ales legea aplicabilă atât întregului contract cât și unor anumite părți ale lui, acesta va fi reglementat de legea statului în care își are reședința obișnuită vânzătorul.

De asemenea, dacă părțile vor indica aplicabilitatea concomitentă a mai multor sisteme de drept unui contract sau unei părți a lui, atunci autoritatea competentă va fi în drept să o califice ca alegere eșuată și să determine norma materială competentă în baza normelor conflictuale specifice propriului sistem de drept.

Astfel, stabilirea de către părți a legii aplicabile doar unor părți ale lui este oportună în cazul unei evidente finalități sau necesități, cum ar fi cel al contractelor complexe sau mixte.

Totodată, conform art. 2617 alin.(3) Cod civil RM, „determinarea legii aplicabile trebuie să fie expresă sau să rezulte, cu un grad rezonabil de certitudine, din conținutul contractului ori din alte împrejurări”.

În acest context, părțile contractului dispun de posibilitatea desemnării legii aplicabile în mod expres și, respectiv, în mod tacit.

Forma expresă se manifestă printr-o clauză contractuală din contractul principal sau printr-o convenție separată prin care părțile aleg legea aplicabilă contractului principal.

Alegerea expresă poate fi directă și indirectă. Cea directă este specifică cazului în care părțile își exprimă voința în mod explicit, nemijlocit în clauza de alegere a legii aplicabile, iar cea indirectă privește cazul când părțile fac referire, în textul contractului lor, la o reglementare nestatală (contract tip, uzanțe codificate etc.) sau la o convenție internațională pe care au recepționat-o contractual și care cuprind o clauză de alegere a legii aplicabile [1, p.241].

În acest context, potrivit pct.13 din Preambulul Regulamentului Roma I, „prezentul regulament nu înlătură posibilitatea părților de a include, printr-o mențiune de trimitere în contractul lor, un corp de norme nestatale sau o convenție internațională”.

Cât privește alegerea tacită a legii aplicabile, rolul-cheie în apreciere, ca atare, îi aparține organului jurisdicțional (instanța judecătorească sau arbitraj), care urmează să califice că legea aplicabilă contractului rezultă, cu un grad rezonabil de certitudine, din conținutul acestuia ori din alte împrejurări.

Astfel, în cadrul procesului de calificare a indicilor contractuali în vederea aprecierii voinței părților privind alegerea tacită a legii aplicabile, organele jurisdicționale urmează să se conducă de următorii factori:

- a) Inserarea în contract a unei clauze exclusive de alegere a jurisdicției unui anumit stat subînțelege și alegerea sistemului de drept respectiv ca fiind aplicabil contractului.

Potrivit pct.12 din Preambulul Regulamentului Roma I, „pentru a determina dacă a fost exprimată clar alegerea privind aplicarea unei anumite legi, unul din factorii de care ar trebui să se țină seama îl reprezintă convenția părților, prin care se conferă uneia sau mai multor instanțe dintr-un stat-membru competența exclusivă de a judeca litigiile rezultate din contract”.

Este de remarcat faptul că principiul „cine a ales jurisdicția dintr-un anumit stat a ales și legea acelui stat ca aplicabilă pe fond raportului juridic în cauză” își găsește aplicabilitate doar în cazul unei clauze exclusive de alegere a jurisdicției.

- b) Utilizarea de către părți în textul contractului a unor instituții juridice sau noțiuni cunoscute sau specifice numai unui anumit sistem de drept.

- c) Referirea părților, în conținutul contractului, la o uzanță comercială internațională, contract-tip sau condiții generale.
- d) Atitudinea părților ulterioară încheierii contractului, adică trimiterile făcute la legea unui anumit stat în unele acorduri adiționale, procese-verbale etc.
- e) Existența unei obișnuințe stabilite între părți în contracte similare la legea unui anumit stat.
- f) Invocarea de către o parte (reclamant) ca temei juridic al acțiunii sale în justiție sau în arbitraj a legii unui anumit stat și acceptarea implicită a acesteia de către cealaltă parte (pârât), care, fie că nu se opune, fie că invocă ea însăși, în aplicare, prevederile aceleiași legi.

Totodată, legislatorul național, prin prevederile art. 2617 alin.(4) Cod civil RM, asigură posibilitatea părților contractuale de a determina legea aplicabilă în orice moment, atât la încheierea lui cât și în orice moment ulterior, concomitent, având posibilitatea modificării legii aplicabile.

Respectiv, în cazul unui conflict de legi materiale în timp, în măsura în care, prin modificarea legii aplicabile contractului este pusă problema efectelor juridice ale validității formei contractului sau drepturilor dobândite de către terți valabile conform legii vechi, conform art. 2617 alin.(5) Cod civil RM, acestea nu sunt atinse sub nici o formă, legea nouă fiind aplicabilă fără efect retroactiv.

Astfel, momentul în care părțile au posibilitatea de a determina legea aplicabilă și, respectiv, de a o modifica nu este limitat cantitativ și în timp, cu excepția apariției unui litigiu în legătură cu contractul. Adică, atunci când există o acțiune în instanța de judecată sau arbitraj, dispozițiile art. 2614 alin.(4) Cod civil RM urmează să fie coroborate cu reglementările de drept procesual în materie, deoarece modificarea legii aplicabile după prima zi de înfățișare poate fi valabilă numai în măsura în care legea procedurală aplicabilă permite schimbarea cauzei (temeiul juridic) acțiunii pe parcursul procesului [1, p. 244].

În acest context, la soluționarea unui litigiu în legătură cu un contract civil cu element de extraneitate, potrivit art. 458 alin.(1) Cod de procedură civilă RM, instanțele din Republica Moldova vor aplica legislația procedurală proprie [5].

Respectiv, în sensul art. 60 alin.(2¹) Cod de procedură civilă RM, conform căruia „în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare, reclamantul este în drept să modifice temeiul sau obiectul acțiunii, iar exercitarea acestui drept după începutul dezbaterilor judiciare constituie o acțiune nouă, care

poate fi depusă în instanță în ordine generală”, părțile contractuale au posibilitatea determinării sau modificării legii aplicabile contractului până la începutul dezbaterilor judiciare.

Or, potrivit art. 183 alin.(2) lit. a) Cod de procedură civilă RM, pregătirea pentru dezbateri judiciare este obligatorie pentru orice cauză civilă și are ca scop precizarea legii care urmează a fi aplicată și determinarea raporturilor juridice dintre părți.

De asemenea, noile reguli privind aplicarea principiului *lex voluntatis* la determinarea legii aplicabile contractului schimbă radical prevederile pct. 49 din Hotărârea Plenumului Curții Supreme de Justiție nr.3 din 25 aprilie 2016 cu privire la practica judiciară de examinare a pricinilor civile cu element de extraneitate, conform căruia, „la soluționarea litigiilor cu element de extraneitate, instanțele de judecată sunt în drept să aplice cutumele internaționale, nefiind nevoie de un act special de recunoaștere, ci doar de aplicarea pe scară largă a cutumelor în cauză (ex.: INCOTERMS-2010, Principiile UNIDROIT (2010), Principiile Dreptului European al Contractelor (1998-2003) și Proiectul Cadrelui Comun de Referință (Draft Common Frame of Reference) (2008)), în cazul în care părțile convenției (tranzacției) au convenit expres asupra aplicării acestora” [6].

Astfel, potrivit art. 2617 alin.(6) Cod civil RM, dacă în contract sunt utilizați termeni comerciali acceptați în circuitul internațional, se consideră, în lipsa altor indicații în contract, că părțile au stabilit utilizarea în privința lor a cutumelor și uzanțelor circuitului de afaceri corespunzătoare termenilor comerciali respectivi.

Din punct de vedere practic, interesează expresia „în lipsa altor indicații în contract”, întrunirea căreia condiții determină aplicarea sub formă tacită a cutumelor și uzanțelor circuitului de afaceri corespunzătoare termenilor comerciali stabiliți și utilizați de către părțile contractuale în conținutul său.

În acest sens, art. 5 Cod civil RM prevede că uzanța este o regulă de conduită care, deși neprevăzută de legislație, este larg recunoscută și respectată în mod regulat într-un anumit domeniu al raporturilor civile, totodată apreciindu-se că aceasta se aplică numai dacă nu contravine legii, ordinii publice și bunelor moravuri, precum și actului juridic.

Spre exemplu, cele mai recunoscute uzanțe uniformizate mai frecvent inserate în contractele de vânzare-cumpărare internațională sunt Regulile INCOTERMS – *Rules for the Interpretation of Trade Terms*, care în traducere înseamnă „Reguli ale Comerțului Internațional de la Paris pentru utilizarea termenilor comerciali naționali și internaționali”.

Atribuțiile principale ale Camerei sunt de a promova dezvoltarea comerțului și a investițiilor pe baza principiului liberei și corecte concurențe, de a reprezenta comunitatea oamenilor de afaceri, care sunt membrii săi la nivel național și internațional, de a uniformiza regulile, de a codifica uzanțele aplicabile în comerțul internațional și de a uniformiza o gamă largă de servicii pentru cercurile de afaceri.

Remarcabil este faptul că Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova, constituită prin Legea nr.393/1999 [9], este membră a Camerei de Comerț Internațională de la Paris, având printre multiplele scopuri și cele privind: reprezentarea intereselor mediului de afaceri, atât în raport cu statul cât și cu instituțiile internaționale; facilitarea parteneriatelor strategice, orientate spre atragerea investițiilor; promovarea relațiilor comerciale naționale și internaționale și contribuirea la aplicarea bunelor practici în dezvoltarea economică și socială a țării.

Astfel, dacă pe rolul instanței judecătorești, a cărei competență a fost stabilită prin voința părților sau urmare a soluționării conflictului de competență în condițiile Codului de procedură civilă al RM, se află acțiunea unui cumpărător – persoană juridică cu naționalitate a Republicii Moldova, împotriva unui vânzător de naționalitate străină, privind încălcarea obligațiunii de livrare a mărfurilor conform condiției *Ex Works: INCOTERMS 2010*, atunci forul sesizat urmează să atragă atenție dacă în contractul de vânzare-cumpărare nu se conțin clauze distincte decât cele pe care le subînțelege teremenul comercial indicat.

Respectiv, potrivit art. 2617 alin.(6) Cod civil RM, în cazul lipsei unor clauze diferite, instanța va examina fondul litigiului în baza semnificației condiției *Ex Works: INCOTERMS 2010*, conform căreia, locul punerii la dispoziția cumpărătorului a mărfurilor este depozitul vânzătorului, iar momentul – atunci când marfa este pusă la dispoziție pentru a fi încărcată în transportul asigurat de către cumpărător etc.

Totodată, prin alin.(7) din art. 2617 Cod civil RM, sunt prevăzute circumstanțele în care voința părților la terminarea legii aplicabile contractului poate fi înlăturată, și anume – în cazul când părțile au făcut aplicabilă o lege care nu are nici o legătură obiectivă cu contractul.

Astfel, *în cazul în care toate elementele relevante pentru situația respectivă, în momentul în care are loc alegerea, se află în alt stat decât cel a căruia lege a fost aleasă, alegerea făcută de părți nu aduce atingere aplicării dispozițiilor legii aceluia alt stat de la care nu se poate deroga prin acord.*

Simplul fapt că părțile aleg o lege aplicabilă contractului care nu are nici o legătură obiectivă cu

acesta nu trebuie considerat *de plano* ca fiind o fraudă la lege, atâta timp cât părțile s-au comportat cu bună-credință și au avut în vedere anumite avantaje licite pe care legea aleasă le prezintă pentru ele [11, p.346].

Așadar, instanței de judecată îi aparține rolul cheie privind aprecierea că legătura contractului cu un sistem de drept constă doar în alegerea făcută de către părți și, respectiv, toate elementele relevante ale contractului, care formează obiectul litigiului, sunt localizate în sfera altui sistem de drept și, concomitent, se referă la dispozițiile imperative ale acestuia, de la care nu se poate deroga prin acord.

În acest context, sunt relevante prevederile art. 2582 alin. (3) și (4) Cod civil RM, conform cărora:

- *normele de aplicare imediată cuprinse în legea altui stat pot fi aplicate pentru reglementarea unui raport juridic cu element de extraneitate, dacă raportul juridic prezintă legături strânse cu legea aceluia stat, iar interesele legitime ale părților o impun;*
- *la luarea unei decizii privind punerea în aplicare a normelor cu aplicare imediată cuprinse în legea altui stat se ține cont de natura și de obiectul acestora, precum și de consecințele aplicării sau neaplicării lor.*

Respectiv, la soluționarea unor litigii, în cadrul cărora se invocă limitarea *lex voluntatis* în condițiile prevăzute de art. 2617 alin.(7) Cod civil RM, instanțele judecătorești competente urmează să țină cont și de calificarea legală a normei de aplicare imediată oferită prin art. 2582 alin.(1) Cod civil RM, conform căruia, *normele de aplicare imediată sunt acele norme a căror respectare este privită de către un anumit stat drept esențială pentru salvagardarea intereselor sale publice, precum organizarea politică, socială sau economică, în asemenea măsură încât aceste norme corespund oricărei situații care intră în domeniul lor de aplicare, indiferent de legea aplicabilă raportului juridic în temeiul Cărții V din Codul civil RM.*

Mai mult decât atât, prin reglementările prevăzute de art. 2617 alin.(7) Cod civil RM se ocrotește ordinea publică a sistemului de drept cu care contractul prezintă o legătură obiectivă. Or, în egală măsură cu sistemul de drept al Republicii Moldova, cel străin conține reglementări analogice privind înlăturarea aplicării legii străine prin invocarea excepției de ordine publică, fiind ca efect aplicat propriul sistem de drept (art. 2581 Cod civil RM).

Din punct de vedere al perspectivei efectelor juridice pe teritoriul Republicii Moldova a unei hotărâri judecătorești străine, interesează dacă la examinarea fondului litigiului instanța competentă din altă țară a aplicat normele imperative ale Repu-

blicii Moldova, cele legate de elementele relevante ale contractului de la care, prin acordul părților, nu se poate deroga.

Astfel, conform art. 473, în coroborare cu art.471 alin.(1) lit.e) Cod procedură civilă RM, recunoașterea hotărârii judecătorești străine nu se admite în cazul în care executarea acesteia poate prejudicia suveranitatea, poate amenința securitatea Republicii Moldova ori poate să contravină ordinii ei publice.

De asemenea, prin art. 2617 alin.(8) Cod civil RM, legislatorul indică expres dispozițiile care urmează a fi aplicate de către instanțele judecătorești naționale la examinarea litigiilor privind lipsa și nevalabilitatea consimțământului părților cu privire la acordul de alegere a legii aplicabile contractului civil conform art. 2617 alin.(1)-(4) Cod civil RM.

Respectiv, potrivit art. 2623, art. 2624 și art. 2626 Cod civil RM, sunt prevăzute aspectele conflictuale privind: existența consimțământului părților privind acordul de voință la alegerea legii aplicabile contractului; condițiile de validitate de formă și de fond ale clauzei alegerii legii aplicabile; circumstanțele în care poate fi invocată incapacitatea de încheiere.

Totodată, în sensul art. 2624 alin.(5) Cod civil RM, instanțele judecătorești din Republica Moldova, la examinarea unor litigii privind problema validității de formă a acordului de alegere a legii aplicabile unui contract, care are ca obiect un drept real imobiliar sau un drept de locațiune asupra unui imobil, trebuie să aplice legea materială a statului în care este situat bunul imobil, în măsura în care, conform legii respective:

- condițiile în cauză sunt aplicate, indiferent de statul în care este încheiat contractul și indiferent de legea care îl reglementează;
- de la respectivele dispoziții nu se poate deroga prin convenție.

Considerăm că Reglementările respective vin în contradicție cu art.2617 alin.(9) Cod civil RM, conform căruia „*poate fi aleasă ca lege care guvernează contractul și legea unui stat, altul decât statul a cărui lege, conform dispozițiilor capitolului III din prezentul titlu, este aplicabilă drepturilor reale asupra obiectului contractului*”.

Capitolul III al Titlului II din Codul civil RM conține norme conflictuale privind drepturile reale și drepturile personale nepatrimoniale.

Conform regulii generale prevăzută de art. 2599 alin.(1) Cod civil RM, *conținutul posesiunii, dreptului de proprietate și al altor drepturi reale asupra bunurilor mobile și imobile, realizarea și ocrotirea lor se determină potrivit legii statului pe al cărui teritoriu se află bunurile, dacă nu se prevede altfel*.

Totodată, în sensul art. 2600 alin.(2) Cod civil RM, dacă bunurile formează obiectul unui act juridic, atunci dobândirea și stingerea dreptului de proprietate și altor drepturi reale asupra lor se determină conform legii aplicabile actului juridic, dacă acordul părților nu prevede altfel.

În acest context, la formularea art. 2617 alin. (9) Cod civil RM, legislatorul a omis caracterul imperativ al cel puțin art. 2604 și art. 2610 Cod civil RM, circumstanțe care pot crea deficiențe practice în aplicarea legii aplicabile fondului litigiului, mai ales atunci când obiectul acțiunii privește validitatea de formă a unui contract civil privind un imobil sau față de instanță se ridică problema înlăturării legii alese de către părți în favoarea unui sistem de drept al statului pe teritoriul căruia nu se află bunul imobil etc.

Astfel, conform art. 2604 Cod civil RM, „*dreptul de proprietate și alte drepturi reale asupra bunurilor supuse înregistrării de stat se determină conform legii statului pe al cărui teritoriu drepturile asupra acestor bunuri sunt înscrise în registrul de stat*”, fiind stabilită condiția obligatorie de validitate, chiar dacă legea aleasă de către părți nu o prevede, ca să fie respectată procedura înregistrării de stat, de la care, prin acordul părților, nu se poate deroga.

Potrivit art.4 alin.(1) din Legea cadastrului bunurilor imobile nr.1543/1998, „*subiecți ai înregistrării sunt proprietarii de bunuri imobile și alți titulari de drepturi patrimoniale: cetățeni ai Republicii Moldova, cetățeni străini, apatrizi, persoane juridice din țară și din străinătate, organizații internaționale, Republica Moldova, unitățile ei administrativ-teritoriale, state străine*” [10].

Referitor la formalitățile de publicitate privind bunurile, în sensul art. 2610 alin.(1) Cod civil RM, ele sunt guvernate de legea aplicabilă la data și în locul unde se îndeplinesc.

Aceste forme de publicitate, în sensul art. 2610 alin.(2) Cod civil RM, care au ca efect constituirea drepturilor referitoare la bunuri imobile, sunt guvernate de legea statului pe al cărui teritoriu se află bunurile, chiar dacă temeiul juridic al dobândirii, transmiterii sau stingerii dreptului real ori al garanției reale s-a constituit prin aplicarea unei alte legi.

Concluzii

1. Instanțele judecătorești sau arbitrale din Republica Moldova urmează să aplice în activitatea lor practică o regulă specifică proceselor civile cu elemente de extraneitate, și anume – *conflictul de jurisdicție este prealabil conflictului de legi*, deoarece soluționarea conflictelor de jurisdicție influențează soluționarea conflictului de legi.

Dacă, potrivit tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte sau normelor conținute în Capitolul XLI al Titlului IV din Codul de procedură civilă al R. Moldova, este determinată competența instanței judecătorești din Republica Moldova la soluționarea unui litigiu al cărui obiect îl formează obligațiile contractuale, ea se va conduce la examinarea fondului, în determinarea legii materiale aplicabile de regulile prevăzute în art. 2617 Cod civil RM în măsura în care părțile au ales-o direct sau indirect.

2. Formularea prevăzută de art. 2617 alin.(1) Cod civil RM, din punct de vedere al structurii sale, reprezintă o normă conflictuală care trimite la *lex voluntatis*, având ca punct de legătură voința părților, iar conținutul său îl formează condițiile de fond ale contractului civil.

Respectiv, condițiile de fond ale contractului se referă la ansamblul aspectelor de fond privind încheierea contractului, efectele, executarea, transmiterea și stingerea obligațiilor rezultate din acesta.

3. Ordinea aplicării regulilor prevăzute de art. 2617 Cod civil RM este una secundară, în contextul art. 2576 alin.(1) Cod civil RM, mecanismului uniformizat prin acte internaționale la care Republica Moldova este parte, autoritățile judecătorești din Republica Moldova urmând să le aplice în ordine prioritară pe cele internaționale.
4. Libertatea de alegere a legii aplicabile prevăzută de art. 2617 Cod civil RM privește, în general, toate tipurile de contracte prevăzute de art. 2618 Cod civil RM și, respectiv, în anumite condiții, se referă la contractele de transport – art. 2619, contractele încheiate cu consumatorii – art. 2620, contractele de asigurare – art. 2621 și contractele individuale de muncă – art. 2622.
5. În contextul modernizării Codului civil RM, inclusiv și a Cărții V – *Dispoziții generale cu privire la Dreptul internațional privat*, care a intrat în vigoare din 01.03.2019, în scopul aplicării corecte și uniforme a normelor conflictuale în practica judiciară de examinare a pricinilor civile cu element de extraneitate, se impune necesitatea actualizării fundamentale a Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.3 din 25 aprilie 2016, inclusiv privind mecanismul prevăzut de art. 2617 Cod civil cu privire la libertatea alegerii legii aplicabile contractelor civile.

Referințe bibliografice:

1. Babără V. *Drept internațional privat*. Curs universitar, Ediția a VI-a. Chișinău: Bons Offices, 2020. 416 p.
2. Belohlavek A. *Convenția de la Roma: Regulamentul Roma I. Comentariu: Noile reglementări europene privind conflictul de legi aplicabile obligațiilor contractuale*. Vol.I. București: C.H. Beck, 2012. p.1465.
3. Convenția CSI cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală din 22.01.1993, ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr.402-XIII din 16.03.1995. În: *Tratate internaționale*, 1999, vol. 16, p. 262.
4. Codul civil al Republicii Moldova. Nr.1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.82-86/661. În vigoare din 12 iunie 2003. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.66-75. În vigoare din 01.03.2019.
5. Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Nr.225 din 30.05.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr.111-115. În vigoare din 12 iunie 2003. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.285-294. Republicat în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.130-134. În vigoare din 01.03.2019.
6. Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la practica judiciară de examinare a pricinilor civile cu element de extraneitate”, nr.3 din 25 aprilie 2016. În: *Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova*, 2016, nr.8, p. 4.
7. Legea privind modernizarea Codului civil și modificarea unor acte legislative. Nr.133 din 15.11.2018. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr.784. În vigoare din 14.01.2018.
8. Legea pentru ratificarea Acordului de Asocierie între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. Nr.112 din 02.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr.185-199. În vigoare din 18.07.2014.
9. Legea cu privire la Camera de Comerț și Industrie. Nr.393 din 13.05.1999. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, nr.73-77. În vigoare din 15.07.1999.
10. Legea cadastrului bunurilor imobile. Nr.1543 din 25.02.1998. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, nr.44-46. În vigoare din 21.05.1998.
11. Sitaru Dr.-Al. *Tratat de Drept internațional privat*. București: C.H. Beck, 2013. 780 p.
12. Лебедев С.Н., Кабатова Е.В. *Международное Частное Право. Особенная Часть*. Москва: Статут, 2015. 764 с.
13. Лунц Л.А. *Курс Международного Частного Права. Общая Часть*. Москва: ЗАО «Юстициформ», 2005. 212 с.

DREPT PENAL ȘI PROCESUAL PENAL

CZU: 343.272

DOI: 10.5281/zenodo.4061167

ELEMENTE DE CONEXITATE DINTRE CONFISCAREA EXTINSĂ ȘI INVESTIGAȚIILE FINANCIARE PARALELE

Vitalie RACU,

șef de direcție, Agenția de Recuperare a Bunurilor
Infraționale, CNA, formator INJ
<https://orcid.org/0000-0003-0643-956X>

SUMAR

Aliniindu-se la standardele europene în domeniul recuperării produselor rezultate din infracțiuni, Republica Moldova a introdus în sistemul normativ penal două instrumente juridice importante: confiscarea extinsă și investigațiile financiare paralele. Totodată, găsiindu-și sediul în legea procesual-penală, recuperarea bunurilor infraționale a devenit parte integrantă a procesului penal și, implicit, o preocupare a organului de urmărire penală și a instanțelor de judecată. Or, omisiunea de a recupera produsul infracțiunii sau bunurile rezultate dintr-o activitate infracțională și lăsarea acestora făptuitorului ar echivala cu ignorarea scopului procesului penal de a proteja persoana, societatea și statul de infracțiuni.

Făcând parte din procesul de recuperare a bunurilor infraționale și aflându-se într-un raport de interconexiune, ambele instituții – de drept penal și, respectiv, de drept procesual-penal – nu sunt pe deplin valorificate în Republica Moldova, fapt ce ne determină să credem că acestea nu sunt suficient înțelese de către subiecții îndrituiți cu asemenea competențe, atât sub aspectul semnificației sociale și de drept cât și sub aspectul aplicabilității lor. De aceea, prezentul studiu este orientat spre scoaterea în evidență a importanței celor două instituții în procesul de recuperare a bunurilor infraționale, determinarea punctelor de tangențialitate și interdependență

CONNECTION BETWEEN EXTENDED CONFISCATION AND PARALLEL FINANCIAL INVESTIGATIONS

SUMMARY

In line with European standards in the field of recovering proceeds of crime, the Republic of Moldova has introduced in the criminal law two important legal instruments: extended confiscation and parallel financial investigations. At the same time, finding its grounds in the criminal procedure law, criminal asset recovery has become an essential part of the criminal proceedings and, implicitly, a concern of the criminal investigative body and the courts. However, the neglect of recovering proceeds of crime or assets resulting from criminal activity and leaving them to the perpetrator would be equivalent to ignoring the purpose of the criminal process to protect the person, society and the state from crimes.

Being the part of the process of recovering criminal assets and being in an interconnected relationship, both institutions – of criminal law and criminal procedure law, respectively, are not fully used in the Republic of Moldova, which leads us to believe that they are not sufficiently understood by the subjects entitled to such competences, both in terms of their social and legal significance and in terms of their applicability. Therefore, this study is aimed to highlight the importance of the two institutions in the process of recovering criminal assets, determining the tangential points and interdependence between extended confiscation and parallel financial investigations and, last but not least, clarifying dilemmas related to their applicability.

Key-words: *confiscation, extended confiscation, proceeds of crime, parallel financial investigations, criminal asset, asset recovery, seizing, freezing.*

dintre confiscarea extinsă și investigațiile financiare paralele și, nu în ultimul rând, clarificarea unor dileme ce țin de aplicabilitatea acestora.

Cuvinte-cheie: *confiscare, confiscare extinsă, produsul infracțiunii, investigații financiare paralele, bun infracțional, recuperarea bunurilor, sechestrare, înghețare.*

Ab initio, atragem atenția că aplicarea în mod singular a unei pedepse penale, fără luarea în considerare și produsele rezultate din infracțiunile generatoare de profit, nu mai poate reprezenta astăzi un imperativ, iar lupta împotriva acestor fapte prejudiciabile nu poate fi limitată doar la aplicarea pedepselor penale celor care vor fi găsiți vinovați.

Conturându-se în peisajul infracțional internațional ca o amenințare directă asupra ordinii și statului de drept, și având în vedere globalizarea crimei organizate, statele au căutat soluții și instrumente de a intensifica și de a eficientiza combaterea fenomenului.

La nivel european, eforturile comunității europene în lupta cu flagelul criminalității organizate au fost orientate atât spre identificarea unor instrumente juridice de ordin penal și procesual-penal cât și de ordin instituțional și de cooperare internațională în domeniu. În cadrul acestor preocupări s-a stabilit că, în cazul infracțiunilor grave și, în special, al celor din domeniul crimei organizate, resursele financiare de care dispun infractorii constituie o cauză esențială care susține și favorizează comportamentele ilicite, deoarece ele sunt folosite în scopul obținerii unor avantaje economice mult mai consistente în raport cu cele „investite”. De aici a apărut ideea nevoii creării unor instrumente juridice care să permită privarea infractorilor de ceea ce reprezintă principala lor motivație, și anume – produsul activității infracționale [7, p. 83-84].

Așadar, măsura clasică sau tradițională de luptă împotriva veniturilor ilicite rezultate din infracțiuni a constituit confiscarea sau confiscarea specială – măsură de siguranță prevăzută, de altfel, și în legea noastră penală [6, art. 106].

În mod inevitabil, urmărind ajustarea legislației penale naționale la standardele Uniunii Europene stabilite prin Decizia-cadru 2005/212/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 24 februarie 2005 privind confiscarea produselor, a instrumentelor și a bunurilor având legătură cu infracțiunea [8], fapt menționat expres în Nota informativă la proiectul de lege [18], legiuitorul nostru a adoptat Legea nr. 326 din 23.12.2013, prin care a fost introdus în Codul penal art. 106¹ cu denumirea „Confiscarea extinsă” [12].

Astfel, spre deosebire de măsura de siguranță clasică, confiscarea extinsă instituită de forul nostru legislativ reglementează confiscarea bunurilor unei persoane care nu au legătură directă cu infracțiunea săvârșită, stabilind anumite cerințe de aplicabilitate care urmează a fi întrunite cumulativ: persoana să fie condamnată pentru una din infracțiunile prevă-

zute la art. 106¹ alin. (1) Cod penal și fapta să fie comisă din interes material, bunurile obținute anterior condamnării într-o perioadă determinată să provină din activități infracționale de natura celor prevăzute la alin. (1) și să existe o diferență substanțială între valoarea bunurilor dobândite de către persoana condamnată și veniturile dobândite licit.

Deși nu este prevăzut expres, analogic confiscării speciale (bunurile confiscate trec în mod forțat și gratuit în proprietatea statului), din textul de lege menționat la art. 106¹ alin. (1) Cod penal desprindem că și în cazul confiscării extinse bunurile confiscate vor trece în proprietatea statului, relevanță fiind sintagma „*Sunt supuse confiscării și alte bunuri, decât cele menționate la art. 106*”.

Totodată, atât confiscarea specială cât și confiscarea extinsă trebuie privite sub aspect mult mai larg, întrucât pentru reușita respectivelor măsuri de siguranță sunt necesare a fi desfășurate acțiuni de identificare și urmărire a bunurilor care pot face obiectul confiscării într-o fază investigativă activă, care deja depășește sfera penalului și intră în arealul procedurii penale.

În literatura de specialitate s-a afirmat pe bună dreptate că instituția confiscării (specială sau extinsă) face parte din procesul de recuperare a activelor sau *lato sensu* a bunurilor provenite din infracțiuni, în care au fost distinse următoarele etape [22, p.5-8]:

- colectarea datelor și probelor cu privire la bunurile provenite din infracțiuni, și urmărirea lor (în țară, cât și în alte jurisdicții);
- securizarea bunurilor (sechestrarea);
- faza judiciară (dispunerea condamnării, confiscării, reparării prejudiciilor);
- faza executorie;
- restituirea bunurilor.

Constatănd rolul și importanța identificării produselor provenite din săvârșirea de infracțiuni în vederea combaterii eficiente a criminalității organizate, cât și importanța unui schimb rapid de informații între statele membre care pot duce la identificarea și confiscarea produselor provenite din săvârșirea de infracțiuni, Consiliul Uniunii Europene a adoptat Decizia 2007/845/JAI din 06.12.2007 privind cooperarea dintre oficiile de recuperare a creanțelor dintre statele membre în domeniul urmăririi și identificării produselor provenite din săvârșirea de infracțiuni sau a altor bunuri având legătură cu infracțiunile [9]. Așadar, actul european de referință a obligat statele membre să înființeze sau să desemneze un oficiu național de recuperare a creanțelor, ca să faciliteze urmărirea și identificarea produselor provenite din săvârșirea de infracțiuni, și a altor bunuri având legătură cu infracțiunea și care ar putea face obiectul unei dispoziții de înghețare, sechestrului sau confiscare.

Continuându-și eforturile pentru identificarea celor mai bune soluții și instrumente juridice de combatere a fenomenului de criminalitate organizată și de spălare a banilor, la nivel internațional a fost

conturat conceptul de „investigație financiară paralelă”, care se referă la efectuarea unei investigații financiare în paralel sau în contextul unei anchete penale (tradiționale) privind spălarea banilor, finanțarea terorismului și/sau infracțiunilor prediate (principale). Totodată, prin „investigație financiară” se are în vedere o investigație a aspectelor financiare legate de o activitate criminală cu scopul de: a identifica amploarea rețelelor infracționale și/sau a gradului de extindere a criminalității; a identifica și a urmări veniturile rezultate din infracțiune, fondurile teroriste sau orice bunuri care sunt sau care pot deveni obiect al confiscării și a acumula probe care pot fi utilizate în procedurile penale [25, p.100].

Având ca obiectiv recuperarea produselor infracționale în lupta împotriva corupției, crimei organizate, spălării banilor și a altor infracțiuni economice, investigațiile financiare paralele desfășurate în scopul identificării, sechestrării și confiscării produselor infracțiunii ar trebui să fie parte integrantă în orice strategie de combatere a infracțiunilor grave și de crimă organizată [24, p.9].

În mod firesc, luând în considerație dezideratul de a se integra în marea familie europeană și fiind impulsionată de prevederile Acordului de Asocieri între Republica Moldova și Uniunea Europeană, potrivit cărora „Părțile cooperează pentru a preveni utilizarea sistemelor lor financiare și a celor nefinanciare relevante în scopul spălării veniturilor provenite din activități infracționale, precum și în scopul finanțării terorismului. Această cooperare cuprinde și recuperarea activelor sau a fondurilor provenite din veniturile obținute din infracțiuni” [1, art. 18] și ghidându-se de măsurile specificate în Capitolul XIV, subcap. i, secțiunea D din Programul de activitate a Guvernului Republicii Moldova pentru anii 2016–2018 [20], în special de perfecționare a cadrului legislativ necesar pentru organizarea activității de investigare financiară, depistare, urmărire și conservare a bunurilor provenite din infracțiuni pentru asigurarea confiscării acestora, inclusiv pentru recuperarea prejudiciului cauzat prin infracțiuni, precum și de creare a unei structuri cu competențe de identificare, recuperare și administrare a bunurilor provenite din activități infracționale și aflate pe teritoriul Republicii Moldova sau peste hotarele ei, țara noastră și-a ajustat în mare parte cadrul legal la noile standarde internaționale și europene în domeniul recuperării activelor.

Așadar, la 30.03.2017 legiuitorul nostru a adoptat două legi cruciale în domeniul recuperării activelor, și anume: Legea nr.48/2017 [13], prin care a fost înființată Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale, și Legea nr.49/2017 [14], prin care au fost operate modificări în Codul de procedură penală prin introducerea și definirea unor termeni noi, cum ar fi: „bun infracțional”, „investigații financiare paralele” și etalarea etapelor procesului de recuperare a bunurilor infracționale, precum și a procesului de administrare și valorificare a bunurilor sechestrate.

Preliminar, reținem că prin noțiunea de „bun infracțional” se înțelege bunul care poate fi pus sub sechestru în conformitate cu prevederile Codului de procedură penală al Republicii Moldova, precum și bunul care poate fi supus confiscării speciale sau confiscării extinse [5, art.6 pct.4⁴]. Având în vedere că legea procesual-penală prevede punerea sub sechestru a bunurilor și pentru a asigura o eventuală confiscare specială sau confiscare extinsă [5, art.203 alin.(2), art.204 alin.(3)], considerăm că legiuitorul a menționat în exces că sub noțiunea de „bun infracțional” se încadrează și bunul care constituie obiectul confiscării speciale sau extinse. Deși *stricto sensu*, prin bun infracțional s-ar înțelege bunul care constituie produsul infracțiunii ori bunul rezultat dintr-o activitate infracțională, adică bunul care poate face obiectul unei confiscări speciale sau extinse, este necesar să menționăm că legiuitorul nostru a formulat o definiție cu o aplicabilitate mai largă, sub incidența căreia cad și bunurile care pot fi sechestrate pentru recuperarea prejudiciului cauzat prin comiterea faptei prejudiciabile sau cele pentru garantarea executării pedepsei amenzii.

Nu în ultimul rând este necesar să scoatem în evidență faptul că, odată ce recuperarea bunurilor infracționale și-a găsit locul în legea procesual-penală, fiind reglementată ca o activitate ce face parte integrantă din procesul penal, aceasta urmează să se bucure de aceeași atenție ca și administrarea probelor care dovedesc vinovăția sau nevinovăția persoanelor, și să constituie o preocupare a organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată în orice proces penal. Or, neglijarea aspectelor de recuperare a prejudiciului cauzat de infracțiune și/sau de a trece în proprietatea titularului de drept/statului bunurile dobândite ilicit și lăsarea lor în continuare făptuitorilor ar fi în dezacord cu scopul procesului penal de a proteja persoana, societatea și statul de infracțiuni.

În această ordine de idei, potrivit amendamentelor operate în Codul de procedură penală, procesul de recuperare a bunurilor infracționale este format din următoarele etape [5, art. 229¹ – 229⁵]:

- *urmărirea bunurilor infracționale și acumularea probelor*, etapa desfășurării investigațiilor financiare paralele în vederea identificării bunurilor care pot face obiectul confiscării sau reparării prejudiciului cauzat de infracțiune;
- *indisponibilizarea bunurilor infracționale*, etapa punerii sub sechestru sau emiterea ordinului de înghețare;
- *confiscarea bunurilor infracționale și repararea prejudiciilor*, etapa dispunerii confiscării bunurilor printr-o decizie definitivă a instanței de judecată;
- *restituirea (întoarcerea) bunurilor infracționale*, etapa când bunurile confiscate sunt restituite persoanelor prejudiciate de infracțiune sau trecute în proprietatea statului.

Raportând dispozițiile Codului de procedură penală al Republicii Moldova ce țin de recuperarea bunurilor infracționale la instituția confiscării (specială sau extinsă), aceasta trebuie înțeleasă *inter alia* ca fiind rezultatul final al unor acțiuni de procedură penală în cadrul cărora au fost acumulate probe cu privire la raportul de cauzalitate dintre originea bunului și infracțiunea săvârșită sau activitatea infracțională desfășurată de persoana condamnată.

Investigațiile financiare paralele, în redacția legii procesual-penale, constituie totalitatea acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigații desfășurate cu scopul acumulării probelor referitoare la bănuț, învinuit, inculpat sau condamnat, la patrimoniul acestuia și bunurile pe care le deține în calitate de beneficiar efectiv, la patrimoniul proprietarului și administratorului bunurilor deținute de bănuț, învinuit, inculpat sau condamnat, în calitate de beneficiar efectiv, în vederea recuperării bunurilor infracționale [5, art.6 pct. 20¹].

Așadar, din textul de lege desprindem că subiecți ai investigațiilor financiare paralele pot fi persoanele care au calitatea procesuală de bănuț, învinuit, inculpat sau condamnat, iar obiectul investigațiilor îl constituie patrimoniul acestora, precum și bunurile pe care le dețin în calitate de beneficiar efectiv, inclusiv patrimoniul altor persoane, cum ar fi: proprietarul și administratorul bunurilor deținute de subiectul investigațiilor în calitate de beneficiar efectiv.

Totodată, investigațiile financiare paralele constituie un proces de acumulare a probelor prin efectuarea acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigație, în vederea recuperării bunurilor infracționale, adică, după cum s-a afirmat mai sus, în scopul urmăririi (identificării), indisponibilizării și confiscării bunurilor infracționale.

În literatura de specialitate s-a afirmat că investigația financiară presupune administrarea unui material probatoriu specific, alături de celelalte probe pertinente, concludente și utile pentru soluționarea justă a cauzei penale, investigația financiară având un caracter de urmărire penală administrat cauzei penale. Totodată, investigația financiară este un instrument important, pro activ, în efectuarea urmăririi penale, în special în cauzele economico-financiare și de corupție, care presupun colectarea, colaționarea și analizarea tuturor informațiilor disponibile în vederea urmăririi bunurilor și instrumentelor obținute sau folosite la săvârșirea de infracțiuni și confiscarea acestora [16].

Fiind un instrument juridic indispensabil procesului de confiscare extinsă a bunurilor rezultate dintr-o activitate infracțională, desfășurarea investigațiilor financiare paralele ridică câteva întrebări preliminare: *Care este natura juridică a acestor investigații? Când urmează a fi efectuate/dispuse? Cine desfășoară investigațiile? Care este standardul de probă care urmează a fi administrat în privința bunurilor identificate? Care este întinderea (amplourea) acestora?*

Pentru a da răspuns la întrebările formulate mai sus, întâi de toate este necesar să facem o precizare cu privire la caracterul confiscării extinse. Potrivit arhitectonicii textului de lege prevăzut la art. 106¹ alin. (1) Cod penal, desprindem că aplicabilitatea măsurii de siguranță a confiscării extinse are un caracter imperativ, obligativitatea acesteia rezultând din însăși formularea dată de legiuitor prin sintagma „*Sunt supuse confiscării [...]*”. Așadar, instanța de judecată nu are o opțiune facultativă la aplicarea confiscării extinse și, ori de câte ori constată diferența substanțială dintre valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată într-un anumit interval de timp și veniturile dobândite licit de aceasta, precum și faptul că bunurile respective provin din activități infracționale, în condițiile normelor reglementate în legea penală, este obligată să dispună confiscarea extinsă. Pe cale de consecință, regimul juridic al confiscării extinse este cel al probațiunii, iar convingerea instanței de a aplica măsura de siguranță trebuie să se bazeze pe probatoriul administrat în cadrul procesului penal, fapt ce rezultă din sintagma „*[...] în baza probelor prezentate în dosar [...]*”, cuprinsă în art. 106¹ alin. (2) lit. b) Cod penal.

Mai mult ca atât, înaltul for de contencios constituțional, efectuând controlul de constituționalitate a dispozițiilor prin care a fost instituită măsura de siguranță a confiscării extinse, a stabilit că proveniența infracțională a bunurilor urmează a fi constatată de instanța de judecată, în baza probelor prezentate [10, §71].

Este evident că un probatoriu complet cu privire la bunurile, cheltuielile și veniturile persoanei poate fi acumulat doar în faza de urmărire penală până la judecarea cauzei, prin aplicarea și utilizarea întregului spectru de procedee probatorii prevăzute de Codul de procedură penală. Pe de altă parte, raționamentul introducerii în legea procesual-penală a instrumentului juridic de investigație financiară paralelă rezidă în lipsa capacităților de investigație financiară a organelor de urmărire penală, care, fiind concentrate asupra urmăririi penale, acordă puțină atenție anchetei financiare. Chiar și atunci când se acordă o atenție anchetei financiare există capacități limitate de a întreprinde orice sarcini de investigație relevante. În plus, realizarea profilului financiar al făptuitorilor ar trebui să devină parte din fiecare urmărire penală cu privire la infracțiuni grave, de criminalitate organizată sau financiară. Ancheta financiară trebuie să aibă rolul principal în astfel de cazuri, să fie desfășurată în legătură și în paralel cu orice urmărire penală [21, p.5-6].

Raportând investigațiile financiare paralele la dispozițiile ce reglementează confiscarea extinsă, putem spune că acestea presupun în sine o investigație patrimonială a persoanelor care săvârșesc infracțiuni, îndreptată spre identificarea bunurilor aflate în patrimoniul acestora sau a bunurilor aflate în patrimoniul altor persoane, dar deținute *de facto*

și controlate de subiectul investigației, având drept scop recuperarea bunurilor care fac obiectul confiscării extinse. Un rezultat complet al urmăririi bunurilor infracționale, având ca finalitate confiscarea acestora, poate fi atins doar în cadrul desfășurării unor asemenea investigații financiare paralele.

În literatura de specialitate s-a afirmat că inițierea investigației patrimoniale în vederea (ne)aplicării motivate a confiscării extinse este tot atât de obligatorie ca și căutarea bunurilor vizate de confiscarea specială, neputând exista nici o justificare legală pentru pasivitatea anchetatorilor care nu fac nimic pentru a le identifica și indisponibiliza în vederea confiscării (percheziții, audieri, expertize, solicitare de relații, comisii rogatorii, dare în urmărire etc.). A nu declanșa verificările financiare pe motiv că, fără nicio investigație financiară prealabilă, anchetatorului i se pare că nu există „o diferență vădită”, înseamnă, din punct de vedere formal, a nesocoti o obligație legală și, din punct de vedere substanțial, a ignora potențialitatea unei stări de pericol [19].

La fel ca și instituția confiscării extinse, *de lege lata*, se cuvine de observat că, în concepția legiuitorului, investigațiile financiare paralele au un caracter imperativ, acestea urmând a fi dispuse și efectuate obligatoriu în cazul urmăririi bunurilor infracționale, aspect ce rezultă din formularea textului de lege prevăzut la art. 229² alin. (1) și alin. (2) Cod de procedură penală, fiind utilizate sintagmele „[...] **desfășoară** investigații financiare paralele” și „[...] **organul de urmărire penală dispune, prin delegație, [...]**”, organul de urmărire penală neavând o atribuție facultativă de a desfășura/dispune sau nu efectuarea investigațiilor financiare paralele.

Odată cu reglementarea etapelor procesului de recuperare a bunurilor infracționale în legea procesual-penală, forul nostru legislativ a stabilit că investigațiile financiare paralele, ca procedeu de urmărire a bunurilor infracționale, sunt desfășurate de organul de urmărire penală, ca regulă generală, și de Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale în cazul în care urmărirea penală se efectuează pentru anumite infracțiuni generatoare de venituri ilegale [5, art. 229²]. Dacă în cazul efectuării investigațiilor financiare paralele de către Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale legea procesual-penală stabilește că acestea se dispun prin formularea de către organul de urmărire penală a unei delegații în condițiile art. 258 alin. (3) Cod de procedură penală, atunci modalitatea dispunerii investigațiilor financiare paralele, în cazul când însăși organul de urmărire penală le desfășoară, nu este prevăzută expres. În opinia noastră, reieșind din finalitatea acestora, și anume întocmirea procesului-verbal de consemnare a rezultatelor investigațiilor financiare paralele, care, potrivit art.93 alin.(2) pct.9) Cod de procedură penală, constituie probă în procesul penal, efectuarea investigațiilor urmează a fi dispusă prin emiterea de către organul de urmărire penală a unei ordo-

nanțe, formulată potrivit dispozițiilor art. 255 Cod de procedură penală.

În alt context, crearea Agenției de Recuperare a Bunurilor Infracționale a fost fundamentată de necesitatea înființării unei instituții-cheie care ar asigura de o manieră adecvată investigațiile financiare, ceea ce ar reduce substanțial din eforturile și eficiența întregului lanț al instituțiilor să combată criminalitatea financiară și recuperarea bunurilor provenite din infracțiuni [17, p.2].

În consecință, Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale a fost concepută drept instituție ce va acorda suportul necesar organului de urmărire penală în procesul de recuperare a bunurilor infracționale în cadrul cercetării infracțiunilor de criminalitate organizată, corupție, spălare de bani și economice, instituție care deopotrivă este abilitată cu competențe de efectuare a investigațiilor financiare paralele, de indisponibilizare a bunurilor infracționale, de administrare și valorificare a bunurilor sechestrate, precum și de cooperare internațională în vederea identificării bunurilor infracționale peste hotarele Republicii Moldova și a schimbului de date cu autorități similare de peste hotare.

O analiză sistemică a dispozițiilor prevăzute la art. 229² Cod de procedură penală și cele de la art. 106¹ alin. (1) Cod penal ne permite să constatăm că, întrucât confiscarea extinsă reprezintă un important atribut de prevenire și combatere a fenomenului faptelor prejudiciabile generatoare de profit, iar Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale constituie veriga inițială în procesul de recuperare a produselor infracționale în cazul unor asemenea infracțiuni, în mod logic, investigațiile financiare paralele realizate în vederea identificării bunurilor infracționale care fac obiectul confiscării extinse urmau a fi atribuite în competența Agenției. Cu toate acestea, raportat la prevederile legale menționate *supra*, legiuitorul nostru a stabilit competența Agenției de Recuperare a Bunurilor Infracționale de a desfășura investigațiile financiare paralele doar în cazul infracțiunilor prevăzute de art. 158, 165, 206, 217¹, 217³, 218, 220, 239-240, 243, 248, 249, 260³, 260⁴, 279, 283, 284, 324-329, 330², 332-335¹ Cod penal, iar în privința celorlalte infracțiuni, prevăzute la art. 208¹, 208², 217, 217², 217⁴, 219, 236-238, 250-253, 256, 280, 290, 292, 302 Cod penal, competența de a desfășura investigațiile respective aparține organului de urmărire penală. *De lege ferenda*, considerăm că, pentru a asigura o confiscare extinsă eficientă, investigațiile financiare paralele în privința infracțiunilor prevăzute de art. 106¹ alin. (1) Cod penal urmează să fie desfășurate exclusiv de către Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale, instituție creată tocmai pentru atare activități.

În altă ordine de idei, în faza operațională a investigațiilor financiare paralele sunt desfășurate acțiuni de urmărire penală planificate și măsuri speciale de investigație, care vor fi în permanență

adaptate, atât în funcție de natura infracțiunii cât și în funcție de rezultatele obținute pe parcursul derulării anchetei penale [15, p.43].

Așadar, rezultatele investigațiilor financiare paralele desfășurate în vederea identificării bunurilor care pot face obiectul confiscării extinse trebuie să răspundă la două întrebări esențiale:

- 1) *Care sunt bunurile dobândite și veniturile licite ale subiectului investigațiilor într-o anumită perioadă de timp și dacă există o diferență substanțială între acestea?*
- 2) *Care este sursa de proveniență a bunurilor identificate, adică provin sau nu bunurile din activități infracționale de natura celor prevăzute la art. 106¹ alin. (1) Cod penal?*

Spre deosebire de confiscarea specială, care prevede anumite categorii de bunuri ce pot fi confiscate, în cazul confiscării extinse legiuitorul nu a prevăzut anumite cerințe cu privire la bunuri, putând fi urmărite și, respectiv, confiscate extins orice bunuri care nu fac obiectul confiscării speciale. Atunci când un bun formează obiectul confiscării speciale, acel bun nu poate fi supus confiscării extinse, textul de lege prevăzut la art. 106¹ alin. (1) Cod penal, stabilind clar că „sunt supuse alte bunuri decât cele menționate la art. 106 [...]”.

Atragem atenția că noțiunea de „bunuri”, prevăzută de art. 132¹ Cod penal, este aplicabilă doar confiscării speciale, fapt expres menționat în norma de referire, considerent din care această noțiune nu poate opera *mutatis mutandis* și în privința instituției confiscării extinse. Aceasta – deoarece legea penală este de strictă interpretare, iar principiul legalității implică interzicerea aplicării prin analogie a legii penale [6, art.3 alin. (2)]. Deși introdusă ulterior intrării în vigoare a instituției confiscării extinse, în noțiunea de „bunuri”, definită prin art. 132¹ Cod penal, legiuitorul urma să consemneze și art. 106¹ Cod penal, concluzie care se desprinde din textul de lege citat *supra*, cu referință la expresia „alte bunuri”. De lege ferenda, considerăm că art. 132¹ Cod penal urmează să fie completat cu sintagma „art. 106¹”, pentru a cuprinde întregul spectru de bunuri care pot fi urmărite și confiscate extins. Însă, până la o remaniere legislativă în sensul propus, confiscării extinse și, implicit, investigațiilor financiare paralele, efectuate în scopul identificării bunurilor care pot face obiectul confiscării extinse, le este aplicabilă noțiunea de „bunuri” stipulată în art. 455 alin. (1) din Cod civil [4]. Pe de altă parte, pe lângă identificarea bunurilor subiectului investigațiilor financiare paralele, acestea trebuie direcționate și spre stabilirea veniturilor și cheltuielilor subiectului, inclusiv a bunurilor și banilor obținuți, exploatarea sau folosirea bunurilor supuse confiscării, inclusiv bunurile în care au fost transformate din sau convertite în bunurile provenite din activitățile infracționale, precum și veniturile sau foloasele obținute din aceste bunuri.

Atât investigațiile financiare paralele cât și confiscarea extinsă au un caracter personal, ambele in-

stituții având aplicabilitate asupra persoanei care a săvârșit o faptă ilicită generatoare de profit. Cu toate că dispozițiile legale unde își are sediul confiscarea extinsă nu prevăd *expressis verbis* confiscarea de la terți, legiuitorul nostru a prevăzut că la aplicarea măsurii de siguranță se va lua în considerare și valoarea bunurilor transferate de către persoana condamnată sau de o persoană terță unui membru de familie, persoanelor juridice asupra cărora persoana condamnată deține controlul sau altor persoane care știau ori trebuiau să știe despre dobândirea ilicită a bunurilor. În consecință, considerăm că, la etapa urmăririi bunurilor infracționale, investigațiile financiare paralele urmează a fi extinse nu doar în privința persoanei care a săvârșit infracțiunea, dar și a membrilor de familie și/sau a altor persoane terțe la care se pot afla bunurile transferate de subiectul investigației. Un argument suplimentar în susținerea afirmației respective îl găsim și în definiția dată de legea procesual-penală „investigațiilor financiare paralele”, care stabilește că acestea se desfășoară în scopul acumulării probelor cu privire la bunurile pe care le deține în calitate de *beneficiar efectiv* sau cu privire la patrimoniul proprietarului și administratorului bunurilor deținute în calitate de *beneficiar efectiv*. De asemenea, sunt relevante și remarcile Curții Constituționale cu privire la confiscarea extinsă de la terți în cadrul controlului de constituționalitate a prevederilor ce reglementează măsura de siguranță a confiscării extinse. Sub acest aspect, Curtea Constituțională ia în vizor dispozițiile art. 5 alin. (24) din Directiva 2014/42/UE a Parlamentului European și ale Consiliului din 3 aprilie 2014 privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană, potrivit cărora „[...] O astfel de confiscare ar trebui să fie posibilă cel puțin în cazurile în care terții știau sau ar fi trebuit să știe că scopul transferului sau al achiziționării era evitarea confiscării, pe baza unor elemente de fapt și circumstanțe concrete, inclusiv a faptului că transferul a avut loc în mod gratuit sau în schimbul unei sume de bani semnificativ mai reduse decât valoarea de piață a bunurilor. Normele privind confiscarea aplicată terților ar trebui să privească atât persoanele fizice cât și persoanele juridice. În orice caz, nu ar trebui să se aducă atingere drepturilor terților de bună credință” [10, §73].

Pentru evitarea abuzurilor și divergențelor de interpretare a perioadei pe care instanțele de judecată urmează să o ia în considerație pentru a stabili existența unei disproporții între valoarea bunurilor dobândite de persoana condamnată și veniturile licite obținute de acesta, legiuitorul a stabilit termenul de 5 ani până la data săvârșirii infracțiunii și după, până la data adoptării sentinței. Sub aspectul aplicabilității în timp a dispozițiilor instituției confiscării extinse, Curtea Constituțională a constatat că măsurii de siguranță îi sunt aplicabile principiul *lex retro not agit*, potrivit căruia legea nu are putere retroactivă, și principiul *mitior lex*, potrivit căruia, în cazul situa-

țiilor determinate de succesiunea legilor penale, se va aplica legea penală mai favorabilă. Astfel, având la bază principiile respective, pot fi confiscate doar bunurile dobândite după intrarea în vigoare a legii prin care a fost instituită confiscarea extinsă [10, §§79, 83]. Pe cale de consecință, constatările forului nostru constituțional urmează a fi luate în considerație și la efectuarea investigațiilor financiare paralele în vederea identificării bunurilor care fac obiectul confiscării extinse, în cadrul cărora vor urmări doar bunurile dobândite după data de 25.02.2014. Desigur, în raport cu materialele cauzei, termenul stabilit de legiuitor poate fi redus, astfel încât să fie acoperită doar perioada de timp necesară a fi investigată.

În literatura de specialitate s-a arătat că impunerea condiției *sine qua non* ca bunurile să provină din activități infracționale a fost determinată, pe de o parte, de natura juridică a confiscării extinse, care implică o încălcare a normei penale, iar, pe de altă parte, de importanța dreptului vătămat, respectiv – dreptul de proprietate privată, ce beneficiază de o protecție juridică deosebită, dacă a fost dobândit legitim. Nu poate pretinde și, cu atât mai puțin, nu poate primi protecție din partea legii dreptul de proprietate privată dobândit în mod ilicit. De aceea, bunurile supuse confiscării extinse trebuie să provină din comiterea unor activități ce intră în sfera ilicitului penal. Deși aceste activități nu constituie infracțiuni datorită faptului că nu întrunesc toate elementele constitutive ale infracțiunii, fie că, sub aspect procesual penal, nu s-a reușit atingerea standardului de probă specific vinovăției „beyond any reasonable doubt” (dincolo de orice dubiu rezonabil), ele sunt suficiente pentru a fundamenta luarea măsurii de siguranță a confiscării extinse [7, p. 143].

Dacă s-ar utiliza standardul probatoriu tipic pentru pronunțarea unei condamnări, aceasta ar însemna, în concepția unor autori la care subscriem, că operează o egalizare a condițiilor în care se dispune confiscarea extinsă cu confiscarea specială, subsecventă unei condamnări. O astfel de interpretare nu ar reprezenta o reducere efectivă a sarcinii probei și ar afecta în mod evident eficiența confiscării extinse [3, p.138].

Într-o altă opinie s-a arătat că relaxarea se referă doar la probarea faptelor sau actelor de natura celor care au atras condamnarea, iar instanța trebuie să își formeze convingerea că bunurile respective provin din activități infracționale, fără a fi nevoie de pronunțarea unei hotărâri de condamnare pentru aceste fapte, dar nicidecum că: această „relaxare” se referă la dovedirea caracterului ilicit al bunurilor dobândite, convingerea judecătorului urmând a se forma potrivit standardului de dovadă al preponderenței dovezilor/balanței probabilităților, fiind necesar a fi demonstrat în mod rezonabil, inclusiv prin prezumții, că este mai probabil ca o proprietate să fi fost achiziționată de persoana trimisă în judecată din alte infracțiuni decât cele care au atras condamnarea [2, p.125-126].

Este importantă și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului cu privire la standardul de probă utilizat de către instanțele de judecată naționale la dispunerea confiscării extinse. Bunăoară, în cauza *Telbiș și Viziteu împotriva României*, Curtea a constatat, în baza numeroaselor cauze anterioare, că era legitim ca autoritățile interne competente să emită decizii de confiscare pe baza preponderenței probelor care sugerau că veniturile legale ale părților adverse nu erau suficiente pentru a achiziționa bunurile în cauză. Într-adevăr, în cazul în care o decizie de confiscare a fost rezultatul procedurii legate de produse provenind din infracțiuni grave, Curtea nu a solicitat probarea „dincolo de orice îndoială rezonabilă” a originii ilicite a bunurilor în cadrul unor astfel de proceduri. În schimb, probarea pe baza balanței probabilităților sau a probabilității ridicate a unei origini ilicite, coroborată cu incapacitatea proprietarului de a proba contrariul, s-a constatat a fi suficientă, în sensul criteriului proporționalității, în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1 din Convenția Europeană. Autorităților interne li s-a acordat marjă de apreciere discreționară, în temeiul Convenției, pentru a aplica măsuri de confiscare nu numai persoanelor direct acuzate de infracțiuni, ci și membrilor familiilor acestora și altor rude apropiate care au fost prezumate a deține și administra bunuri „obținute ilicit” în mod neoficial, în numele persoanelor suspectate de săvârșirea infracțiunilor, sau care nu au obținut statutul *bona fide* necesar [23, §68].

Totodată, simplul fapt că inculpatul a fost condamnat pentru o infracțiune dintre cele limitativ prevăzute de lege și că valoarea bunurilor sale depășește în mod vădit veniturile sale licite nu este suficient pentru ca instanța de judecată să dispună confiscarea extinsă [11, p.32]. Este necesar ca probatoriul prezentat să creeze instanței de judecată convingerea că bunurile provin din activități infracționale de aceeași natură care au atras condamnarea. De exemplu, într-un caz de comitere a infracțiunilor contra bunei desfășurări a activității în sfera publică, inculpatul este condamnat pentru corupere pasivă [6, art.324], iar la materialele cauzei au fost acumulate și alte probe, cum ar fi declarațiile mai multor martori care arată că acesta ar fi pretins și primit ilicit bani sau alte bunuri de la ei pentru a îndeplini anumite acțiuni ce țin de atribuțiile sale de serviciu. Deși probele prezentate sunt insuficiente pentru înaintarea unei acuzații în materie penală și condamnarea persoanei, considerăm că primirea sistematică de bunuri ce nu i se cuvin, coroborată cu diferența substanțială dintre veniturile legale și bunurile dobândite, sunt suficiente pentru ca instanța de judecată să dispună confiscarea extinsă.

Concluzionând asupra constatărilor din prezentul studiu, putem afirma că investigațiile financiare paralele constituie un instrument-cheie de acumulare a probatoriului necesar pentru a convinge instanța de judecată să dispună confiscarea extinsă.

Investigațiile financiare paralele urmează a fi dispuse ori de câte ori urmărirea penală este efectuată în privința infracțiunilor generatoare de venituri, iar rezultatele acestora urmează să se regăsească în rechizitoriul întocmit la terminarea urmăririi penale, asigurându-se în acest mod recuperarea bunurilor infracționale și realizarea scopului procesului penal.

Referințe bibliografice:

1. Acordul de Asociere între Republica Moldova, pe de o parte, și Uniunea Europeană și Comunitatea Europeană a Energiei Atomice și statele membre ale acestora, pe de altă parte. <https://www.mfa.gov.md/img/docs/Acordul-de-Asociere-RM-UE.pdf> (vizitat 09.04.2020).
2. Bogdan C. *Natura juridică a măsurii confiscării în procesul penal*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3337733 (vizitat 09.04.2020).
3. Ciopec F. *Confiscarea extinsă: între de ce și cât de mult?* București: C.H. Beck, 2015. 198 p.
4. Codul civil al Republicii Moldova. Nr.1107 din 06.06.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr.66-75.
5. Codul de procedură penală al Republicii Moldova. Nr. 122 din 14.03.2003. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr. 248-251.
6. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985 din 18 aprilie 2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2009, nr. 72-74. În vigoare din 13.09.2002.
7. Crișu-Ciocintă A. *Confiscarea extinsă: Teorie și practică judiciară*. București: Hamangiu, 2019. 416 p.
8. Decizia-cadru 2005/212/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 24 februarie 2005 privind confiscarea produselor, a instrumentelor și a bunurilor având legătură cu infracțiunea. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005F0212&from=ro> (vizitat: 08.04.2020).
9. Decizia 2007/845/JAI a Consiliului Uniunii Europene din 06.12.2007 privind cooperarea dintre oficiile de recuperare a creanțelor dintre statele membre în domeniul urmăririi și identificării produselor provenite din săvârșirea de infracțiuni sau a altor bunuri având legătură cu infracțiunile. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:32007D0845&from=RO> (vizitat: 09.04.2020).
10. Hotărârea Curții Constituționale pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală (confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită), nr. 6 din 16.04.2015. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr.115-123. În vigoare din 16.04.2015.
11. Iugan A.V. *Confiscarea extinsă*. București: Universul Juridic, 2018. 291 p.
12. Legea Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Nr.326 din 23.12.2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 47-48. În vigoare din 25.02.2014.
13. Legea Republicii Moldova privind Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale. Nr.48 din 30.03.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr.155-161. În vigoare din 19.05.2017.
14. Legea Republicii Moldova pentru completarea unor acte legislative. Nr.49 din 30.03.2017. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2017, nr. 155-161. În vigoare din 19.05.2017.
15. Mircoș A., Russu S. Investigațiile financiare paralele – Proces indispensabil la investigarea și contracararea infracțiunilor generatoare de venituri ilicite. În: *Revista Procuraturii Republicii Moldova*, 2019, nr.2, p.36-47.
16. Moiceanu N.-A., Toader M.-C. Corelația dintre confiscarea extinsă și investigația financiară în procesul penal român. <https://www.juridice.ro/488766/corelatia-dintre-confiscarea-extinsa-si-investigatia-financiara-procesul-penal-roman.html> (vizitat: 09.04.2020).
17. Nota informativă la proiectul Legii privind Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiecte-deactelegislative/tabid/61/LegislativId/3492/language/en-US/Default.aspx> (vizitat: 09.04.2020).
18. Nota informativă la proiectul Legii Republicii Moldova pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Nr.326 din 23.12.2013. <http://www.parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiecte-deactelegislative/tabid/61/LegislativId/1987/language/en-US/Default.aspx>.
19. Popescu L. Confiscarea extinsă. Probleme de aplicare. De lege ferenda ... (II) <http://revistaprolege.ro/confiscarea-extinsa-probleme-de-aplicare-de-lege-ferenda-ii/> (vizitat: 09.04.2020).
20. Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova 2016-2018, aprobat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr. 1 din 20.01.2016. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, Nr. 20-24. În vigoare din 20.01.2016.
21. Studiu analitic cu privire la mecanismele de recuperare și confiscare a activelor în Republica Moldova. Pedro Gomes Pereira. June 2016. [https://www.undp.org/content/dam/moldova/docs/Publications/151214_Moldova%20AR%20project_Analytical%20Study_final%20draft_ROM%20\(1\).pdf](https://www.undp.org/content/dam/moldova/docs/Publications/151214_Moldova%20AR%20project_Analytical%20Study_final%20draft_ROM%20(1).pdf) (vizitat: 09.04.2020).
22. Asset Recovery Handbook. A Guide for Practitioners. Jean-Pierre Brun, Larissa Gray, Clive Scott, Kevin M. Stephenson. https://www.unodc.org/documents/congress/background-information/Corruption/StAR_Publication_-_Asset_Recovery_Handbook.pdf (vizitat 09.04.2020).
23. *Case of Telbis and Viziteu v. Romania*. ECHR, 26 June 2018, final 26 September 2019. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-184058> (vizitat: 09.04.2020).
24. Financial Investigations and Confiscation of Proceeds from Crime. Training Manual for Law Enforcement and Judiciary, Robert Golobinek. <https://rm.coe.int/16806ef391> (vizitat: 09.04.2020).
25. The FATF Recommendations. International Standards on Combating Money Laundering and The Financing of Terrorism & Proliferation. Updated June 2019. 132 p. <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/pdfs/FATF%20Recommendations/re%202012.pdf> (vizitat: 09.04.2020).

CZU: 343.23

DOI: 10.5281/zenodo.4061178

FAPTA PREJUDICIABILĂ A INFRAȚIUNII DE MANIPULARE A UNUI EVENIMENT

Gheorghe RENIȚĂ,
lector universitar, USM

<https://orcid.org/0000-0003-2722-009X>

Partea I

SUMAR

Latura obiectivă a infracțiunii cuprinde o totalitate de semne relevante în plan juridic care dau pece-tea sau amprenta exterioară a infracțiunii. În acest sens, latura obiectivă a infracțiunii prevăzută la art. 242¹ „Manipularea unui eveniment” din Codul pe-nal al Republicii Moldova este alcătuită doar dintr-un singur semn, *i.e.*: fapta prejudiciabilă. Totodată, fapta prejudiciabilă a acestei infracțiuni constă în încurajarea, instruirea sau influențarea unui parti-cipant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat, ca acesta din urmă să aibă o conduită contrară principiului *fair-play*.

În esență, încurajarea unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pari-at presupune sprijinirea, îndemnarea, stimula-rea acestui participant. Acordarea de stimulente participanților la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat nu reprezintă o faptă ilicită, atunci când acestea sunt preconizate și repartiza-te conform meritelor (performanțelor) obținute. Din contra, stimularea unui participant la un eve-niment sportiv sau de pariat pentru ca acesta să întreprindă acțiuni care ar produce un efect viciat (trucată) asupra evenimentului cade sub incidența infracțiunii de manipulare a unui eveniment.

De asemenea, încurajarea, în sensul art. 242¹ din Codul penal al Republicii Moldova, nu se poate concretiza în promisiunea, oferirea sau darea, per-

THE PREJUDICIAL ACT OF THE OFFENSE OF MANIPULATION OF AN EVENT

SUMMARY

The objective side of the offence comprises a total of legally relevant signs that give the seal or external imprint of the offence. In this respect, the objective side of the offence provided in Article 242¹ “Manipulation of an event” of the Criminal Code of the Republic of Moldova consists of only one sign, *i.e.*: the prejudicial act. At the same time, the prejudicial act of this crime consists in encouraging, instructing or influencing a participant in a sporting event or a betting event to have a conduct contrary to the principle of *fair play*.

In essence, encouraging a participant in a spor-ting event or betting event involves supporting, urging, stimulating that participant. Giving incen-tives to participants in a sporting event or a betting event is not an illegal act, when they are expected and distributed according to the mer-its (performance) obtained. On the contrary, the stimulation of a participant in a sporting or betting event for him to take actions that wo-uld produce a vitiated (arranged) effect on the event falls under the incidence of the offence of manipulation of an event.

Likewise, the encouragement in the sense of Article 242¹ of the Criminal Code of the Re-public of Moldova may not materialize in the promise, offering or giving, personally or through an intermediary, to a sports partici-pant or betting of goods, money, services, pri-privileges or advantages in any form. In this situ-ation, the criminal liability applies for bribery. In turn, training a participant in a sporting event or betting event involves instructing that participant to take action that would pro-duce a vitiated (arranged) effect on the event.

Key-words: *manipulation of sports competi-tions, match-fixing, sporting event, bet, football team, prejudicial act.*

sonal sau prin mijlocitor, unui participant sportiv sau de pariat de bunuri, bani, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă. În această situație, răspunderea se aplică pentru darea de mită. La rândul ei, instruirea unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat presupune darea de instrucțiuni acestui participant ca acesta să întreprindă acțiuni care ar produce un efect viciat (trucată) asupra evenimentului.

Cuvinte-cheie: *manipularea în competiții sportive, meci aranjat, eveniment sportiv, pariu, echipă de fotbal, faptă prejudiciabilă.*

Manifestarea extrinsecă a conduitei umane, implicând lezarea efectivă sau potențială a valorilor și relațiilor sociale protejate de legea penală, include: 1) fapta (acțiunea sau inacțiunea) prejudiciabilă; 2) urmările prejudiciabile (după caz); 3) legătura causală dintre fapta prejudiciabilă și urmările prejudiciabile (după caz); 4) locul, timpul, metoda, mijlocul sau ambianța comiterii infracțiunii (după caz) [26, p. 149].

Sub acest aspect, constatăm că latura obiectivă a infracțiunii prevăzută de art. 242¹ „Manipularea unui eveniment” din Codul penal al Republicii Moldova (în continuare – CP) este alcătuită doar dintr-un singur semn, *i.e.*: fapta prejudiciabilă. La rândul ei, fapta prejudiciabilă a acestei infracțiuni constă în încurajarea, instruirea sau influențarea unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat [1, p. 108; 12, p. 7; 13, p. 177; 14, p. 218].

Conduita infracțională descrisă la art. 242¹ din CP nu poate fi realizată prin inacțiune, ci doar prin acțiune. Printr-o omisiune nu poate fi încurajat, instruit sau influențat un participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat să întreprindă acțiuni care ar produce un efect viciat asupra evenimentului respectiv, cu scopul de a obține bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, care nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană. Dacă s-ar admite contrariul, s-ar intra în contradicție cu regulile logicii. Desigur, omisiunea unui factor de decizie implicat în cadrul unui eveniment sportiv sau a unui eveniment de pariat (*i.e.* a unui antrenor, a unui arbitru, a unui membru al juriului etc.) de a oferi participanților instrucțiunile corespunzătoare poate avea un impact asupra parcursului sau asupra rezultatului aceluși eveniment. Totuși, o asemenea inacțiune nu cade sub incidența infracțiunii de manipulare a unui eveniment, dar, eventual, în baza altor norme, *e.g.* cele care stabilesc răspunderea disciplinară.

Din conținutul dispoziției prevăzută de art. 242¹ CP rezultă că infracțiunea de manipulare a unui eve-

niment poate fi comisă prin trei modalități normative cu caracter alternativ ale acțiunii prejudiciabile [1, p. 108; 12, p. 7; 13, p. 177; 14, p. 218]:

- 1) încurajarea unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat;
- 2) instruirea unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat;
- 3) influențarea unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat.

Spre deosebire de legislatorul Republicii Moldova, alți legislatori au optat, atunci când au descris conținutul infracțiunii de manipulare a unui eveniment, pentru o structură sau o „textură deschisă” (*open-textured*), cum ar spune H.L.A. Hart [20, p. 128].

De exemplu, potrivit art. 197/a din Codul penal al Albaniei [17], constituie contravenție acțiunile sau inacțiunile îndreptate spre predeterminarea rezultatelor competițiilor sportive naționale și internaționale, contrar principiului *fair-play*. Aceeași faptă constituie infracțiune, dacă este comisă pentru obținerea unor bunuri.

De asemenea, art. 182¹ alin. (1) din Codul penal al Lituaniei [19] stabilește răspunderea pentru afectarea în mod ilegal a parcursului sau a rezultatului corect al unei competiții sportive profesionale. Totodată, art. 2 alin. (13) din Legea Lituaniei privind educația fizică și sport [29] redă definiția noțiunii de „manipulare a unei competiții sportive” – un aranjament, o acțiune sau o omisiune intenționată prin care se încearcă să se influențeze parcursul sau rezultatul unei competiții sportive pentru a elimina, în totalitate sau parțial, imprevizibilitatea competiției respective cu scopul de a obține un avantaj necuvenit.

Nu în ultimul rând, în conformitate cu art. 212¹ alin. (1) din Codul penal al Letoniei [18], constituie infracțiune manipularea unei competiții sportive desfășurată de o organizație sportivă. Iar art. 15¹ din Legea sportului a Letoniei prevede că manipularea unei competiții sportive înseamnă orice operațiune care încălcă incertitudinea referitoare la parcursul sau rezultatul unei competiții sportive [23].

Această concepție normativă acoperă toate modalitățile faptice posibile de comitere a infracțiunii în discuție. În perspectivă, vom cugeta asupra oportunității adoptării unui asemenea model și în Republica Moldova.

1) Încurajarea unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat

Revenind la cadrul normativ al Republicii Moldova, cu privire la *prima* modalitate normativă a faptei prejudiciabile a infracțiunii de manipulare a unui eveniment – încurajarea unui participant la un

eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat – reținem că, *ad litteram*, „a încuraja” semnifică a îmbărbăta, a sprijini, a stimula [3, p. 543].

În doctrină s-a remarcat că, în sensul art. 242¹ CP, încurajarea unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat presupune sprijinirea, îndemnarea, stimularea acestui participant [1, p. 109; 12, p. 7; 13, p. 178; 14, p. 219], opinie la care subscriem.

În acest context, nu poate fi trecută cu vederea polemica din literatura de specialitate *vis-à-vis* de faptul dacă stimularea unui participant la un eveniment sportiv poate sau nu angaja răspunderea penală pentru manipularea unui eveniment. Astfel, după B.V. Voljenkin, stimularea unui participant, neprevăzută de contract, la un eveniment sportiv în vederea atingerii celor mai bune performanțe în cadrul competiției cade sub incidența normei prevăzută de art. 184 din Codul penal al Federației Ruse [28] (normă similară cu art. 242¹, 333 și 334 CP RM). Dimpotrivă, A.S. Gribov este de părere că stimularea unui participant la un eveniment sportiv pentru ca acesta să depună tot efortul ca să câștige o competiție onestă nu reprezintă o faptă prejudiciabilă [27].

În acest sens, pentru a ne forma o opinie, reținem că, în conformitate cu art. 203 din Codul muncii al Republicii Moldova, pentru succese în muncă, angajatorul poate aplica stimulări sub formă de: a) mulțumiri; b) premii; c) cadouri de preț; d) diplome de onoare. Regulamentul intern al unității, statutele și regulamentele disciplinare pot să prevadă și alte modalități de stimulare a salariaților.

Totodată, potrivit art. 204 al aceluiași act normativ, stimulările se aplică de către angajator după consultarea reprezentanților salariaților. Stimulările se consemnează într-un ordin (dispoziție, decizie, hotărâre) și se aduc la cunoștință colectivului de muncă.

Aceste prevederi devin aplicabile în cazul încheierii unui contract de muncă (fie chiar și verbal, pentru că forma scrisă a contractului de muncă nu este o condiție *ad validitatem*, ci *ad probationem*). Participanții la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat ar putea încheia un contract de muncă cu un club sportiv, cu o organizație sportivă sau cu o companie de televiziune etc. Se poate întâmpla, din varii motive, ca organizatorii de evenimente sportive sau de alte evenimente de pariat să încheie cu participanții la asemenea evenimente alte tipuri de contracte, e.g. „contract de joc”, „contract sportiv”, „acord de participare” sau „contract de prestări servicii”. În astfel de situații, la acordarea stimulărilor va trebui să se ia în considerare clauzele contractuale și, după caz, regulamentul de desfășurare a evenimentului.

Conform pct. 50 al Normelor financiare pentru activitatea sportivă, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 1552 din 4 decembrie 2002 (Anexa nr. 1 la această hotărâre), pentru performanțele deosebite obținute în competițiile sportive, organul central de specialitate în domeniul culturii fizice și sportului, celelalte autorități ale administrației publice centrale și locale, care au în subordine unități sportive, Comitetul Național Olimpic și Sportiv, federațiile, asociațiile, cluburile și școlile sportive, după caz, pot acorda sportivilor, în funcție de valoarea performanței, de importanța competiției, de aportul personal și în limita bugetului aprobat, premii în lei sau obiecte, până la valoarea sumelor prevăzute de această hotărâre de Guvern [4].

Acest act normativ stabilește că sportivilor li se oferă premii pentru locurile I-III sau, după caz, pentru locurile I-VI, obținute la: a) Campionatele mondiale; b) Campionatele europene; c) Universiada Mondială; d) Jocurile Mondiale; e) Jocurile Olimpice pentru tineret; f) Festivalul (Zilele) Olimpic(e) al(e) Tineretului European; g) Campionatele mondiale universitare militare, feroviare etc.; h) Cupele mondiale; i) Cupele europene; j) Competițiile internaționale (turnee), cu participarea sportivilor (echipelor) din mai multe țări, inclusiv competițiile cu participarea mai multor ramuri de sport; k) Competițiile internaționale bilaterale; l) Campionatele naționale; m) Cupa Republicii Moldova. Spre exemplu, în cadrul Campionatelor mondiale, sportivilor care reprezintă Republica Moldova le sunt preconizate următoarele premii:

(i) pentru seniori: locul I – 225.000 de lei, locul II – 120.000 de lei, locul III – 90.000 de lei, locul IV – 50.000 de lei, locul V – 40.000 de lei, locul VI – 30.000 de lei;

(ii) pentru juniorii de categoria I-a (tineret): locul I – 45.000 de lei, locul II – 30.000 de lei, locul III – 21.000 de lei, locul IV – 13.000 de lei, locul V – 10.000 de lei, locul VI – 7.000 de lei;

(iii) pentru juniorii de categoria a II-a (cadeți): locul I – 20.000 de lei, locul II – 13.500 de lei, locul III – 9.000 de lei, locul IV – 5.000 de lei, locul V – 4.000 de lei, locul VI – 3.000 de lei.

În cadrul competiției „Cupa Republicii Moldova” sportivilor li se conferă premii pentru obținerea: locului I – 3.500 de lei; locului II – 2.500 de lei; locului III – 1.500 de lei.

Potrivit pct. 54 al Normelor financiare pentru activitatea sportivă, valoarea premiilor pentru deținătorii locurilor I-VI la Jocurile Olimpice va fi stabilită prin hotărâre de guvern. De exemplu, prin Hotărârea Guvernului nr. 491 din 6 iulie 2012, a fost aprobat cuantumul premiilor pentru performanțele sportivilor obținute la ediția a XXX-a a

Jocurilor Olimpice de vară și ediția a XIV-a a Jocurilor Paraolimpice din anul 2012 (care au avut loc în orașul Londra, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord), după cum urmează: medalia de aur – 100.000 de euro; medalia de argint – 90.000 de euro; medalia de bronz – 80.000 de euro; locul IV – 70.000 de euro; locul V – 60.000 de euro; locul VI – 50.000 de euro; locul VII – 40.000 de euro; locul VIII – 30.000 de euro; locul IX – 20.000 de euro; locul X – 10.000 de euro; locul XI – 7.000 de euro; locul XII – 5.000 de euro [5].

Pentru sportivii care au reprezentat Republica Moldova la ediția a XXXI-a a Jocurilor Olimpice de vară și la ediția a XV-a a Jocurilor Paraolimpice din anul 2016 (care s-au desfășurat în orașul Rio de Janeiro, Brazilia) au fost preconizate premii în mărime de: 3.000.000 de lei pentru obținerea medaliei de aur; 2.600.000 de lei pentru obținerea medaliei de argint; 2.000.000 de lei pentru obținerea medaliei de bronz; 600.000 de lei pentru obținerea locului IV; 600.000 de lei pentru obținerea locului V; 400.000 de lei pentru obținerea locului VI; 300.000 de lei pentru obținerea locului VII; 200.000 de lei pentru obținerea locului VIII [6].

De asemenea, cuantumul premiilor pentru performanțele sportivilor care au reprezentat Republica Moldova la Jocurile Olimpice de Tineret din anul 2018 (ediția de vară, care au fost găzduite de orașul Buenos Aires, Argentina) variază în dependență de locul obținut de către aceștia: locul I (medalia de aur) – 120.000 de lei; locul II (medalia de argint) – 90.000 de lei; locul III (medalia de bronz) – 70.000 de lei; locul IV – 50.000 de lei; locul V – 38.000 de lei; locul VI – 28.000 de lei; locul VII – 21.000 de lei; locul VIII – 16.000 de lei [7].

Au fost premiați și sportivii care au obținut performanțe la ediția a II-a a Jocurilor Europene din anul 2019 (care au avut loc în or. Minsk, Republica Belarus) la ramurile de sport: badminton, box, canoe, ciclism, judo, lupte, sambo, tenis de masă, tir și tir cu arc, i.e.: locul I (medalia de aur) – 220.000 de lei; locul II (medalia de argint) – 160.000 de lei; locul III (medalia de bronz) – 120.000 de lei; locul IV – 50.000 de lei; locul V – 30.000 de lei [8].

Distinct de cele conturate *supra*, din pct. 55 al Normelor financiare pentru activitatea sportivă aflăm că Președintele Comitetului Național Olimpic poate suplimenta din bugetul propriu cu până la 100% premiile acordate deținătorilor locurilor I-VI la Jocurile Olimpice conform hotărârii Guvernului. Mai mult, în baza pct. 66 al actului normativ prenotat, și sportivii care au obținut recorduri omologate de forurile sportive pot fi premiați (e.g. sportivului care a realizat un record olimpic îi poate fi acordat un premiu în valoare de până la 50.000 de lei).

Așadar, acordarea de stimulente participanților la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat nu reprezintă o faptă ilicită, atunci când acestea sunt preconizate și repartizate conform meritelor (performanțelor) obținute. Din contra, stimularea unui participant la un eveniment sportiv sau de pariat, astfel încât acesta să întreprindă acțiuni care ar produce un efect viciat asupra evenimentului respectiv, cu scopul de a obține bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă, care nu i se cuvin, pentru sine sau pentru o altă persoană, cade sub incidența art. 242¹ CP. O astfel de ipoteză ar exista atunci când participantului la un eveniment sportiv sau de pariat i se oferă un „stimulent” („premiu”) pentru a avea o prestație proastă în cadrul unui eveniment sportiv sau de pariat. În plan comparat, art. 11 alin. (5) din Legea Turciei nr. 6222 din 14 aprilie 2011 cu privire la prevenirea violenței și dezordinii în sport [24, p. 101-102] stabilește în mod expres modalitatea normativă de stimulare a participantului la un eveniment sportiv prin promiterea sau oferirea de „bonusuri”, în vederea aranjării meciului.

Stimularea, privită ca modalitate faptică de comitere a infracțiunii de manipulare a unui eveniment, nu trebuie să se exprime în promisiunea, oferirea sau darea, personal sau prin mijlocitor, unui participant sportiv sau de pariat de bunuri (inclusiv premii bănești), servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă. În această ipoteză, răspunderea se aplică conform art. 334 „Darea de mită” din Codul penal. Acest aspect nu a fost înțeles în cazul *Kmit*, în care un procuror din cadrul Procuraturii Anticorupție a Republicii Moldova l-a învinuit pe R.K. (managerul FC „D.”) de comiterea infracțiunii prevăzută la art. 242¹ alin. (2) CP, pentru că el (R.K.) *ar fi încurajat financiar sportivii echipei FC „D.” (Moldova) la meciurile de fotbal ale etapei preliminare din cadrul „Ligii Europei”, desfășurate la 4 iulie 2013 în orașul Tirana și la 11 iulie 2013 în orașul Chișinău între FC „D.” (Moldova) și KS „T.” (Albania). Prin urmare, au fost viciate rezultatele acestor evenimente sportive, după cum urmează: 3:1 în favoarea KS „T.” (la meciul din 4 iulie 2013) și, respectiv, 2:0 în favoarea FC „D.” (la meciul din 11 iulie 2013). De asemenea, R.K. ar fi încurajat financiar participanții la evenimentul sportiv care a avut loc pe 29 august 2014, ora 16:00, între echipele de fotbal FC „M.” (Orhei) și FC „D.” (Tiraspol), și anume sportivii echipei FC „D.”. În așa mod, s-ar fi produs un efect viciat asupra rezultatului acestui eveniment, înregistrându-se un scor de 6:0 în favoarea FC „M.” [9].*

Pretinsa „încurajare financiară” a participanților la un eveniment sportiv reprezintă o remunerare ilicită, în sensul art. 334 CP. Prin urmare, lui R.K.

trebuia să i se impute infracțiunea de dare de mită unui participant la un eveniment sportiv.

Așa s-a procedat, de exemplu, într-un caz din practica judiciară a României (cunoscut sub denumirea sugestivă „dosarul valiză”; această denumire își are sorginea din împrejurarea că făptuitorul ar fi pus banii promiși sportivilor într-o valiză, care, în final, a fost preluată de către oamenii legii), în care s-a constatat că *finanțatorul și acționarul clubului de fotbal „S.B.”, B.G., și-a construit un plan infracțional, conform căruia urma să stimuleze financiar cu suma de 1,7 milioane de euro jucătorii și conducerea clubului de fotbal „U.C.” (aproximativ 100.000 de euro pentru fiecare), în scopul obținerii unui rezultat favorabil (egalitate sau victorie) în meciul cu echipa „C.F.R.C.” din etapa a 34-a a Campionatului Național de Fotbal – Liga I (sezonul 2007-2008), fapt care ar fi avut drept consecință situarea pe primul loc a echipei „S.B.”. S-a accentuat că nu se poate accepta, sub nicio formă, un sistem de premiere financiară sau de altă natură, între cluburile de fotbal aflate în aceeași competiție sportivă oficială, sub masca motivației că o astfel de stimulare duce la obținerea unui joc mai bun și a unor performanțe îmbunătățite. Sportivul are o obligație de diligență bine determinată, și anume – să joace fotbal la capacitate maximă pentru obținerea unor performanțe, fără a putea stabili anticipat scorul final. Dacă toți finanțatorii sau acționarii cluburilor aflate într-un campionat ar avea astfel de inițiative (de premiere a echipelor), atunci s-ar pierde noțiunea de competiție, fără a se mai cunoaște când se joacă corect și când predomină interese oculte generate de așa-zisele „premierii”, care pot reprezenta o „mită mascată”. Înalta Curte de Casație și Justiție a României a conchis că B.G. trebuie să răspundă penal pentru comiterea infracțiunii de dare de mită (prevăzută de art. 255 din Codul penal al României din 1968) și l-a condamnat la trei ani de închisoare cu executare [2].* Apropo, în baza art. 11 alin. (5) din Legea Turciei nr. 6222 din 14 aprilie 2011 cu privire la prevenirea violenței și dezordinii în sport, pedeapsa aplicabilă se reduce în jumătate, dacă stimularea participantului la un eveniment sportiv s-a făcut în interesul clubului sportiv, adică de a învinge competiția.

Așadar, încurajarea, în sensul art. 242¹ CP, nu se poate concretiza în promisiunea, oferirea sau darea, personal sau prin mijlocitor, unui participant sportiv sau de pariat de bunuri, de bunuri, servicii, privilegii sau avantaje sub orice formă.

2) Instruirea unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat

În sensul aceluiași articol, „instruirea unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat (cea de-a doua modalitate normati-

vă a faptei prejudiciabile a infracțiunii de manipulare a unui eveniment – *n.a.*) presupune furnizarea de instrucțiuni acestui participant” [1, p. 109; 12, p. 7; 13, p. 178; 14, p. 219], astfel încât acesta să întreprindă acțiuni care ar produce un efect viciat asupra evenimentului respectiv.

Darea de instrucțiuni unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat poate face parte dintr-o anumită strategie/tactică. Dar nu orice strategie/tactică este permisă și, respectiv, aceasta poate fi considerată o aranjare a evenimentului. Adesea, limita dintre o strategie/tactică „corectă” și alta „interzisă” nu poate fi trasată cu ușurință. Așa cum observă S. Zaksaitis, „conceptul de manipulare poate depinde de tipul sportului: în timp ce unele acțiuni pot fi considerate o manipulare într-o ramură de sport și, prin urmare, ilegale și sancționate, dimpotrivă, într-o altă ramură de sport, aceleași acțiuni pot constitui doar o tactică răspândită” [25, p. 289].

De exemplu, în cazul wrestlingului (*i.e.* o formă de sport de origine americană, derivată din lupta greco-romană, care combină sportul și efectele teatrale, în care oponentii luptă corp la corp, încercând fiecare să îl arunce sau să îl imobilizeze pe celălalt la podea, folosind diverse prize în conformitate cu un cod de reguli [21]), ar fi greu de învinuit persoanele de manipulare a unui eveniment, de vreme ce, prin definiție, acest tip de sport implică un spectacol regizat din timp. Acesta se explică prin faptul că tehnicile și manevrele executate în ring sunt dureroase, forța manevrelor și gradul mare de risc făcând aproape imposibilă evitarea coliziunilor dureroase, iar executarea lor implică multe riscuri, dacă nu sunt efectuate corect [15]. Aspectul „simulat” al unei manevre de wrestling constă în faptul că ambii luptători încearcă să evite consecințele negative, cum ar fi rănilor interne sau ruperea oaselor, și nu încearcă neapărat evitarea durerii, durere imposibil de eliminat în cazul majorității manevrelor [15]. Pe parcursul meciului, sportivii implicați în ring comunică, folosind gesturi sau termeni specifici pentru a informa adversarul în legătură cu manevrele pe care urmează să le execute [15]. Și arbitrul are rolul său, semnalând uneori momentele în care trebuie să aibă loc evenimentele prestabilite sau care implică un grad de risc ridicat [15]. Într-un meci de wrestling, rezultatul final și anumite momente de vârf ale meciului sunt predeterminate în culise și repetate de wrestleri pe parcursul antrenamentelor, restul partidei fiind improvizate [15].

În astfel de cazuri, datorită naturii și esenței acestui tip de sport, art. 242¹ CP RM nu pare a fi incident, cel puțin în cea de a doua modalitate a acțiunii prejudiciabile a infracțiunii prevăzută de acest articol. În schimb, dacă într-o altă ramură

de sport cineva ar oferi instrucțiuni sportivilor, ca aceștia să predetermine anumite momente sau rezultatul final al unui meci, atunci s-ar putea aplica răspunderea pentru manipularea unui eveniment.

Într-un alt caz, opt jucătoare de badminton (două perechi din China, clasate pe locul întâi și, respectiv – doi, la nivel mondial, una din Indonezia și una din Coreea de Sud) au fost descalificate din cadrul Jocurilor Olimpice de vară de la Londra din 2012, după ce Federația Internațională de Badminton a concluzionat că jucătoarele ar fi încercat să manipuleze clasamentul grupelor din primul tur, prin înfrângere deliberată. În ciuda observațiilor arbitrilor, acestea ar fi făcut greșeli intenționate și nu ar fi depus cele mai bune eforturi pentru a învinge. În replică, jucătoarele au susținut că adversarii lor din prima etapă erau mai puternici și, în consecință, nu ar fi avut șanse reale să-i câștige. În aceste condiții, ele au rezervat energia pentru meciurile cu adversari mai slabi în fazele următoare [16, 22].

Federația Internațională de Badminton a apreciat că această tactică nu este permisă și constituie o abatere disciplinară, opinie împărtășită de unii autori [25, p. 289]. Totuși, în literatura de specialitate există voci care afirmă că atunci când alți sportivi de top, e.g. Usain Bolt (atlet, multiplu campion olimpic și mondial) sau Michael Phelps (multiplu campion olimpic și mondial la înot) economisesc energia în toiu unei competiții, nimeni nu le etichetează acțiunile lor ca fiind contrare eticii sportive, dar sunt privite ca o tactică sportivă acceptată. Potrivit lui K. Blair, acest lucru reflectă prejudecățile olimpice occidentale față de sportul practicat de femei [16, p. 9].

Pentru a aprecia dacă anumite instrucțiuni fac parte dintr-o tactică corectă sau nu trebuie avute în vedere mai multe aspecte, e.g.: tipul sportului; specificul evenimentului; care sunt regulile de desfășurare a evenimentului în discuție; faptul dacă instrucțiunile sunt pe larg acceptate sau contestate de participanți; cum s-ar comporta un „exemplar-model” care participă la eveniment; împrejurarea dacă instrucțiunile pot afecta principiul *fair-play*.

Din această perspectivă, în cazul de mai sus decizia de a pierde în mod deliberat anumite meciuri nu a fost inoculată de terțe persoane, ci le-a aparținut sportivilor. Această conduită este contrară principiului *fair-play*. Ea nu poate fi comparată cu ipoteza în care persoana nu depune din start toată străduința ca mai apoi să învingă în competiție, așa cum au procedat de mai multe ori Usain Bolt sau

Michael Phelps. Sunt situații diferite. Pierderea deliberată a unui meci, astfel încât sportivii implicați să părăsească terenul în „huiduielile” suporterilor și a fanilor, așa cum s-a întâmplat în cazul celor opt jucătoare de badminton, nu poate fi considerată o tactică sportivă acceptată. De asemenea, ar fi rizibil să credem că poate face parte dintr-o tactică sportivă corectă ipoteza în care un jucător de fotbal nu lovește balonul în poartă atunci când are o posibilitate adecvată să o facă sau când se „împiedică” chiar lângă poartă etc. Este vorba de cazuri când sportivul „joacă cu frâna de mână trasă”, nu la capacitatea sa maximă. Pentru orice persoană rezonabilă este clar că asemenea acțiuni afectează parcursul sau rezultatul evenimentului și nu trebuie tolerate. În această situație este justificată aplicarea răspunderii disciplinare în privința participanților la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat.

Spre deosebire de cazul jucătoarelor de badminton, care este unul pur disciplinar [25, p. 289], în dosarul *Mungiu* [10] și *Beședin* [11], pentru asigurarea înfrângerii selecționatei Republicii Moldova de fotbal feminin în fața selecționatei Letoniei la meciul din 4 august 2013 din cadrul Campionatului Europei U17, la o diferență de două goluri, făptuitorii i-au cerut antrenorei A.S. (promițându-i în schimb 8.000 de dolari SUA) modificarea planului tactic și a componenței selecționatei de fotbal a Republicii Moldova, i.e. schimbarea rolurilor și poziției în teren a jucătorilor, precum și înlocuirea jucătorilor cei mai puternici cu cei mai slabi. A.S. nu a dat curs acestor solicitări și a anunțat conducerea FMF și Centrul Național Anticorupție. Într-un final, meciul în discuție a fost corect și s-a încheiat cu scorul de 1-1, iar făptuitorii (S.B. și V.M.) au fost reținuți și, apoi, trimiși în judecată și condamnați pentru dare de mită. Dacă A.S. ar fi dat instrucțiuni sportivilor selecționatei Republicii Moldova de fotbal feminin, astfel încât să piardă meciul, atunci A.S. ar fi comis, între altele, infracțiunea de manipulare a unui eveniment în modalitatea normativă de care ne ocupăm aici (instruirea unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat).

Alegerea unei sau altei tactici pentru un eveniment sportiv sau de pariat poate constitui „cheia” succesului. Prin urmare, darea de instrucțiuni unui participant la un eveniment sportiv sau la un eveniment de pariat pentru ca acesta să aibă o conduită care ar afecta parcursul sau rezultatul firesc al evenimentului în care evoluează cade sub incidența art. 242¹ CP.

Referințe bibliografice:

1. Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea Specială. Vol. II*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
2. Decizia nr. 156/2013 din 4 iunie 2013 a Înaltei Curți de Casație și Justiție a României. <https://bit.ly/2W2nERm> (vizitat 20.04.2020).
3. *Dicționarul explicativ al limbii române / Conducătorii lucrării: Coteanu I., Seche L. și Seche M. Ediția a II-a, revăzută*. București: Univers Enciclopedic Gold, 2012. 1230 p.
4. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1552 din 4 decembrie 2002 pentru aprobarea Normelor financiare pentru activitatea sportivă. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 174-176.
5. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 491 din 6 iulie 2012 prin care a fost aprobat cuantumul premiilor pentru performanțele sportivilor obținute la ediția a XXX-a a Jocurilor Olimpice de vară și ediția a XIV-a a Jocurilor Paraolimpice din anul 2012 (care au avut loc în orașul Londra, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2012, nr. 142.
6. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 610 din 17 mai 2016 cu privire la aprobarea cuantumului premiilor pentru performanțele obținute la ediția a XXXI-a a Jocurilor Olimpice de vară și ediția a XV-a a Jocurilor Paraolimpice din anul 2016, or. Rio de Janeiro, Brazilia. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 134-139.
7. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1040 din 24 octombrie 2018 cu privire la aprobarea cuantumului premiilor pentru performanțele obținute la Jocurile Olimpice de Tineret din anul 2018 (ediția de vară), or. Buenos Aires, Argentina. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 400-409.
8. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 344 din 18 iulie 2019 cu privire la aprobarea cuantumului premiilor pentru performanțele obținute la ediția a II-a a Jocurilor Europene din anul 2019, or. Minsk, Republica Belarus. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2019, nr. 238.
9. Încheierea Judecătoriei sectorului Buiucani, mun. Chișinău, din 26 ianuarie 2016. Dosarul nr. 10-731/2015. <https://bit.ly/2J22b4Z> (vizitat: 20.04.2020).
10. Sentința Judecătoriei Ciocana, mun. Chișinău, din 17 februarie 2015. Dosarul nr. 1-636/2014. <https://bit.ly/2sg447C> (vizitat: 20.04.2020).
11. Sentința Judecătoriei Ciocana, mun. Chișinău, din 2 iulie 2015. Dosarul nr. 1-131/14. <https://bit.ly/304D7jJ> (vizitat 20.04.2020).
12. Stati V. Infraținea de manipulare a unui eveniment (art. 242¹ CP RM): studiu de drept penal. Partea II. În: *Revista Națională de Drept*, 2013, nr. 12, p. 7-12.
13. Stati V. *Infrațuni economice: Note de curs*. Chișinău: CEP USM, 2014. 530 p.
14. Stati V. *Infrațuni economice: Note de curs. Ediția a II-a, revăzută și actualizată*. Chișinău: CEP USM, 2016. 622 p.
15. Wrestling. <https://bit.ly/39NVmOi> (vizitat 20.04.2020).
16. Blair K. The 2012 Olympic Badminton Scandal: Match-Fixing, Code of Conduct Documents, and Women's Sport. În: *The International Journal of the History of Sport*, 2018, p. 1-13.
17. Criminal Code of the Republic of Albania. <https://bit.ly/2QpEshA> (vizitat 20.04.2020).
18. Criminal Code of Latvia. <https://bit.ly/2QRz71E> (vizitat 20.04.2020).
19. Criminal Code of Lithuania. <https://bit.ly/35xlyKl> (vizitat 20.04.2020).
20. Hart H.L.A. *The Concept of Law*. Second Edition. Oxford: Clarendon Press, 1994. 328 p.
21. International Wrestling Rules. <https://bit.ly/2WamZNE> (vizitat 20.04.2020).
22. Sailors P.R., Teetzel S., Weaving C. Lentius, Inferius, Debilius: The Ethics of "Not Trying" on the Olympic Stage. În: *Sport in Society*, 2015, vol. 18, no. 1, p. 17-27.
23. Sports Law of Latvia. <https://bit.ly/2Vc1pHt> (vizitat: 20.04.2020).
24. UNODC IOC Study on Criminal Law Provisions for the Prosecution of Competition Manipulation. <https://goo.gl/5KQTUe> (vizitat 20.04.2020).
25. Zaksaitė S. Match-fixing: the shifting interplay between tactics, disciplinary offence and crime. În: *The International Sports Law Journal*, 2013, vol. 13, p. 287-293.
26. Бриллиантов А.В. *Уголовное право России: Части Общая и Особенная: Учебник*. Москва: Проспект, 2011. 1232 с.
27. Грибов А.С. Пробелы в регламентации отдельных признаков оказания противоправного влияния на результаты спортивных соревнований или зрелищных коммерческих конкурсов (ст. 184 УК РФ). В: *Юридическая наука*, 2014, № 2, с. 100-102.
28. *Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации (постатейный). 2-е издание, исправленное, переработанное и дополненное*/ Под ред. Чучаева А.И. Москва: Инфра-М, Контракт, 2010. <https://bit.ly/2K84D8y> (vizitat 20.04.2020).
29. Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymo Nr. I-1151 pakeitimo įstatymas. <https://bit.ly/2PhzJgW> (vizitat 20.04.2020).

EXIGENȚELE EXERCITĂRII MĂSURII CONFISCĂRII ÎN RAPORT CU DREPTUL LA PROPRIETATE

Mariana OJOGA,

asistent judiciar la Curtea Supremă de Justiție,
doctorand, ICJPS

<https://orcid.org/0000-0002-1930-7702>

SUMAR

În mod tradițional, confiscarea reprezintă o formă de restrângere a dreptului la proprietate, deoarece persoana este deposedată de o parte din bunurile sale. Ca și oricare altă ingerință ce poate fi adusă drepturilor fundamentale și pentru a nu încălca legea, instituția confiscării urmează a fi circumscrisă unor condiții strict stabilite de art. 54 din Constituție și celor conturate de CtEDO în jurisprudența sa. *In concreto*, confiscarea trebuie să fie prevăzută de o lege accesibilă, previzibilă și clară. Totodată, această măsură trebuie să urmărească un scop legitim și să fie proporțională cu scopul urmărit. În condițiile în care desconsiderarea acestor exigențe ar putea antrena o ingerință în dreptul la proprietate, prezentul articol analizează particularitățile condițiilor de exercitare a măsurii confiscării prin prisma cadrului normativ și practicii europene.

Cuvinte-cheie: *drept de proprietate, confiscare, legalitate, proporționalitate, necesitate.*

Introducere. Dreptul la proprietate este unul din drepturile fundamentale ale omului, ancorat atât în sistemul legislativ național cât și cel internațional. Dată fiind importanța dreptului la proprietate pentru fiecare individ în parte, ca fiind un instrument și stimul economic, garanție a libertății individuale și familiale, izvor de bogăție, prosperitate și bunăstare socială, acesta compare în optica școlii dreptului natural ca fiind un drept absolut și inviolabil. Cu toate acestea, diversitatea formelor de restrângere a dreptului la proprietate fac să îi știrbească din caracterul absolut. Instituirea unor in-

REQUIREMENTS FOR THE EXERCISE OF THE CONFISCATION MEASURE IN RELATION TO THE RIGHT TO PROPERTY

SUMMARY

Traditionally, confiscation is a form of restriction of the right to property, because the person is deprived of part of his property. Like any other interference that can be brought to the fundamental rights and in order not to transgress the law, the institution of confiscation is to be limited to conditions strictly established by law, in particular those established by art. 54 of the Constitution and those outlined in the jurisprudence of the ECtHR. First, confiscation must be provided for by an accessible, predictable and clear law. At the same time, this measure must pursue a legitimate aim and be proportionate to the aim pursued. Disregarding these requirements could lead to an arbitrary violation of the right in question. This article is intended to analyze the particularities of the conditions for exercising the confiscation measure in the light of the normative framework, national and European judicial practice.

Key-words: *property right, confiscation, legality, proportionality, necessity.*

gerințe în exercitarea dreptului la proprietate este firească, dictată de necesitatea de a asigura securitatea juridică a drepturilor și libertăților celorlalți, în perspectiva realizării interesului public sau individual, iar o formă inedită de restrângere a dreptului la proprietate o reprezintă măsura confiscării, analiza căreia o efectuăm în prezentul studiu.

Confiscarea nu este o invenție a zilelor noastre, ci una de epocă veche, așa încât confiscarea bunurilor unei persoane condamnate pentru săvârșirea infracțiunii reprezintă una din cele mai vechi forme de manifestare a represiunii publice [3]. *Ab origine*, această măsură avea un caracter politic, fiind pronunțată contra rivalilor în lupta pentru putere sau a susținătorilor ori simpatizanților acestora. În context, războaiele civile din Roma antică au avut în mare parte o reputație proastă din cauza deselor

proscripții ale adversarilor politici ai învingătorilor de moment (Marius, Sulla, Caesar, Marc Antonius sau Octavianus), însoțite de confiscarea averii „dușmanilor patriei”. Întrucât denunțătorii dobândeau o parte din averea proscrișului, asemenea măsuri erau deopotrivă populare, dar și eficiente, ca mijloc de a extinde baza socială a puterii câștigătorului confruntării. Mai târziu, în evul mediu, confiscarea averii, în special a celei imobiliare, era sancțiunea uzuală care însoțea pedeapsa cu moartea sau cu exilul, în caz de rebeliune sau trădare [2, p. 431-432].

În epoca contemporană confiscarea este o măsură necesară în lupta statelor cu criminalitatea, care constă în privarea infractorilor de profitul obținut ca urmare a activităților ilicite [30]. Ultimele tendințe din domeniul științei penale, caracterizate prin reprimarea infracțiunilor generatoare de profit, au determinat o mutație esențială în ceea ce privește atitudinea față de confiscarea averii, așa încât, în virtutea exigențelor statului de drept, această măsură este una indispensabilă [11].

Nu putem face abstracție de faptul că în epoca regimului sovietic totalitar erau bine cunoscute situațiile când, odată cu condamnarea persoanei, erau confiscate toate bunurile ce aparțineau acesteia și familiei sale, indiferent de proveniența și de deținătorul concret al bunurilor – situație care apare în puternică antiteză cu ideea de democrație și stat de drept. Eliberați de tarele unui regim totalitar și puși în fața unei noi construcții constituționale, actorii naționali au condamnat cu vehemență ororile fostului regim, așa încât au prevăzut expres în alin. (3) al art. 46 din Constituție că: „averea dobândită *licit* nu poate fi *confiscată*, iar caracterul licit al dobândirii se prezumă” [6, p. 185]. Printr-o interpretare logică, *per a contrario*, averea dobândită ilicit poate fi supusă confiscării în condițiile legii. Dovada caracterului ilicit al averii este pusă pe umerii autorităților publice, întrucât caracterul licit al dobândirii averii se prezumă. *Ex aequo*, garanția proprietății operează pentru orice individ, inclusiv pentru infractori, chiar și în cazul în care ei înșiși nu respectă proprietatea altora.

De principiu, confiscarea averii ilicite trebuie considerată o ingerință în dreptul la proprietate, pentru că privează persoana vizată de o parte din bunurile sale [19, p. 51], dar aplicarea acestei măsuri nu conduce, *per se*, la încălcarea acestui drept. Procedura exercitării confiscării este detaliată în legislația penală și cea contravențională. Deși pare a fi o instituție a dreptului penal, măsura confiscării este strâns legată de știința dreptului constituțional, sub aspectul că cea dintâi este o restrângere în exercitarea dreptului la proprietate [17, p. 41].

Pornind de la aceste considerații de ordin introductiv, ideea centrală a studiului de față se axează pe analiza particularităților condițiilor de exercitare a măsurii confiscării, prin valorificarea cadrului legal, practicii europene și constituționale și a abordărilor doctrinare în domeniu.

Urmând scopul investigației noastre, *ab initio*, sunt necesare unele clarificări cu privire la definiția confiscării. Într-o abordare doctrinară [16, p. 148], confiscarea bunurilor este o sancțiune aplicată proprietarului pentru săvârșirea unei infracțiuni penale în conformitate cu normele Codului penal sau a unei contravenții administrative, în condițiile legii, ca reprezentând fapte cu un anumit grad de pericol social. Din oblica legiuitorului, observăm că instituția confiscării într-o primă formulă a fost ancorată în Legea cu privire la proprietate (în vigoare până la 30 martie 2007) [14], care, în art. 43 alin. (3), prevedea că, „în cazurile prevăzute de actele legislative ale RSS Moldovenești, bunurile pot fi retrase de la proprietar pe baza deciziei instanței judecătorești competente sau a altui organ de stat competent (sau a unei persoane oficiale), sub formă de sancțiuni pentru săvârșirea unei infracțiuni sau unei alte contravenții (confiscarea)”. În lumina dreptului pozitiv, confiscarea este definită de Codul penal, care, în art. 106, dispune *expressis verbis*: „Confiscarea specială constă în trecerea, forțată și gratuită, în proprietatea statului a bunurilor...”.

Trecând bariera națională, definiția confiscării o putem urmări în art. 1 din Convenția Europeană privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii, semnată la Strasbourg la 8 noiembrie 1990 [8], prezentată ca „o măsură ordonată de către o instanță judecătorească, urmare a unei proceduri referitoare la una sau la mai multe infracțiuni, măsură care conduce la privarea permanentă de acel bun”. În fine, confiscarea, în opinia noastră, constituie o ingerință în dreptul la proprietate, care constă în privarea de bunuri a persoanei condamnate de săvârșirea unei infracțiuni sau contravenții administrative, prin trecerea acestora în proprietatea statului.

Specific oricărei alte ingerințe care poate fi adusă drepturilor fundamentale, măsura confiscării urmează a se creiona unor condiții strict stabilite de lege, în particular – celor instituite de art. 54 din Constituție și celor conturate de CtEDO în jurisprudența sa, pe care le vom analiza *infra*.

Să fie prevăzute de lege. Fără echivoc, prima condiție care se impune restrângerii unui drept fundamental este cerința legalității, care reclamă în mod axiomatic faptul că orice măsură restrictivă trebuie să fie, întâi de toate, prevăzută de lege. Cu prisosință, legea trebuie să fie accesibilă, previzibilă și clară, în lumina jurisprudenței Forului de la Strasbourg. Sub aspectul legalității, accentuăm că instituția confiscării, *ab initio*, este pomenită în legea supremă a statului nostru, care, în art. 46 alin. (3) și (4), prevede că: „Averea dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă. Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii”. Deci, legea supremă este o normă generală care admite, în anumite condiții, confiscarea bunuri-

rilor, iar detalierea acestor măsuri este asigurată de legile organice, după cum dictează art. 72 alin. (3) lit. i) și n) din aceeași lege. Prin urmare, confiscarea este dezvoltată în legile organice – Codul penal și Codul contravențional – *in concreto* articolele 106 și 106¹ ale căror *nomen iuris* sunt „Confiscarea specială”, „Confiscarea extinsă” și, respectiv, articolul 439⁷ „Confiscarea specială”.

Cu privire la cei doi termeni – „confiscarea specială” și „confiscarea extinsă”, cu care operează legiuitorul penal, precizăm că la 23 decembrie 2013 [15] Codul penal a fost modificat prin introducerea unui nou articol – 106¹, intitulat „Confiscarea extinsă”, așa încât a fost suplinit arsenalul instrumentelor de luptă împotriva corupției [18, p. 101]. În timp ce *confiscarea specială* constă în trecerea, forțată și gratuită, în proprietatea statului a bunurilor (inclusiv a valorilor valutare) utilizate la săvârșirea infracțiunilor sau rezultate din infracțiuni, atunci *confiscării extinse* sunt supuse și alte bunuri, care, deși nu au fost utilizate la săvârșirea infracțiunilor, proveniența acestora rezultă din activități infracționale. Pentru precizare: confiscarea extinsă se aplică doar în raport cu persoana condamnată pentru comiterea infracțiunilor prevăzute de articolele 158, 165, 206, 208¹, 208², 217–217⁴, 218–220, 236–240, 243, 248–253, 256, 260³, 260⁴, 279, 280, 283, 284, 290, 292, 302, 324–329, 330², 332–335¹ din CP și dacă fapta a fost comisă din interes material. Pe cale de consecință, măsura confiscării extinse se aplică în cazul condamnării pentru comiterea unor categorii de infracțiuni care au caracter grav, prezentând un pericol social sporit și a căror săvârșire permite acumularea unor bunuri a căror valoare depășește în mod vădit veniturile obținute licit [12].

După această clarificare conceptuală, observăm că exigența legalității este adesea luată în cont de judecătorul european la stabilirea unei violări a art. 1 din Protocolul nr.1. Potrivit datelor din speța *Ziaunys contra Republicii Moldova* [29], în anul 2000, reclamantul, în baza unui contract semnat cu o companie din Statele Unite ale Americii (SUA), urma să furnizeze acesteia 8.500 kg de bancnote emise de banca autoproclamatei Republici Moldovenești Nistrene (în continuare – RMN). Astfel, la 26 ianuarie 2001, reclamantul a cumpărat de la banca din RMN 13.590.000 ruble transnistrene emise în 1994, care au fost înlocuite cu bancnote noi în anul 2000. Aceste bancnote nu au circulat niciodată în Republica Moldova, fiind acceptate ca mijloc de plată doar pe teritoriul RMN și doar anterior anului 2000. La 1 februarie 2001, reclamantul, solicitând autorităților vamale ale Republicii Moldova permisiunea de a livra în SUA 353 de pachete cu aceste bancnote, sigilate, a declarat că valoarea numismatică a acestora este de 7.000 USD, dar autoritățile vamale au decis, în final, confiscarea acestora, iar încercările sale de a recupera bunurile confiscate au eșuat în cadrul procedurii judiciare naționale.

În speța dată, judecătorul european a ajuns la concluzia că art. 1 din Protocolul nr. 1 a fost încăl-

cat, reținând, în special, că reclamantul nu a fost acuzat de emiterea banilor și la dosar lipsesc probe că el a încercat să pună în circulație bancnotele respective. În plus, bancnotele respective nu se aflau în circulație din 2001 și nu mai erau acceptate ca bani. Nici instanțele naționale și nici Guvernul nu au indicat prevederi legale relevante care să stipuleze clar confiscarea proprietății în cazuri similare celui examinat. Chiar dacă legislația contravențională sau penală prevede confiscarea articolelor create sau obținute ilegal, reclamantul nu a fost cercetat nici penal, nici contravențional. Considerentele de mai sus au fost suficiente pentru Curte ca să conchidă că ingerința în dreptul de proprietate al reclamantului nu a fost „prevăzută de lege”, în sensul art.1 Protocol nr.1 al Convenției.

Exigența legalității a fost cercetată și în cauza *Eriomenca contra Moldovei și Federației Ruse* [21], unde Curtea a notat că, din cauza confiscării bunurilor reclamantului, ca urmare a condamnării sale, a avut loc o ingerință în dreptul reclamantului la respectarea proprietății sale și, deși o astfel de măsură se încadrează în al doilea paragraf al art. 1 din Protocolul 1 la Convenție, în prezenta cauză nu există nici un element care să conducă la concluzia că ingerințele produse au avut o *bază legală*.

Să fie necesare într-o societate democratică pentru protejarea unor scopuri legitime expres enumerate – este cea de-a doua condiție care se impune în cazul restrângerii unui drept fundamental. În special, observăm că al doilea paragraf din art.1 al Protocolului nr.1 din Convenție acordă dreptul statelor să aplice legile pe care le consideră necesare pentru a controla utilizarea proprietății în conformitate cu *interesul general*.

Interesul general este justificat de faptul că în lupta împotriva criminalității organizate la finele anilor optzeci ai secolului XX, în contextul unei veritabile explozii a infracționalității cu scop patrimonial, indisponibilizarea bunurilor infractorilor apare drept o măsură destul de eficientă. Se poate afirma cu certitudine că, în ultimele decenii, infracțiunile de crimă organizată și nu numai au dobândit o orientare evidentă spre profit, în detrimentul unei direcții clasice, bazată pe violență [4, p. 3]. În mod plastic, s-a justificat în doctrina de specialitate [13] eficiența indisponibilizării și confiscării în lupta împotriva criminalității organizate, punându-se în evidență faptul că numai condamnarea vreunui dintre membrii grupării nu pune capăt activității infracționale, în condițiile în care acesta poate fi înlocuit, iar gruparea poate continua să-și deruleze activitățile ilegale. Confiscarea produsului infracțiunii previne infiltrarea produsului infracțiunii în circuitul civil prin neutralizarea instrumentului de săvârșire a unor noi infracțiuni, garantând astfel că criminalitatea nu va produce venituri [9, p. 112-113].

Nu mai puțin adevărat este că scurgerea unor uriașe sume de bani din economia legală pune în pe-

ricol însăși esența statului de drept, prin impietarea aducerii la îndeplinire a obligațiilor de a asigura servicii de bază cetățenilor și prin reducerea capacității de a susține dezvoltarea economică, socială și politică [3]. Așadar, termenul *necesar* implică existența unei nevoi sociale imperioase.

Scopul măsurii confiscării a fost trasat de legiuitor în art. 98 alin. (1) CP, care, într-o formulă de o claritate vădită, stabilește că confiscarea specială se atribuie la măsurile de siguranță care au drept scop *înlăturarea unui pericol și preîntâmpinarea săvârșirii faptelor prevăzute de legea penală*.

Necesitatea aplicării măsurii confiscării a fost conturată și de judecătorul constituțional [1], care a reținut că, pentru a descuraja activitățile de criminalitate organizată, este esențial ca infractorii să fie deposedați de produsele infracțiunii. În acest sens, substratul rațional al judecătorului constituțional s-a ghidat de faptul că confiscarea și recuperarea activelor deținute de infractori constituie un mod eficient în combaterea criminalității organizate și împiedică utilizarea averilor infractorilor drept sursă de finanțare pentru alte activități cu caracter infracțional. Ca sancțiune civilă și penală, confiscarea are randament maxim, surpând bazele economice ale infracțiunilor și contravențiilor, în același timp lovind mai blând în demnitatea omului, care este un principiu de valoare superioară, consfințit de Constituție. Aceleași principii au fost contabilizate de Curtea Constituțională și cu altă ocazie [12], unde s-a accentuat că pentru a descuraja activitățile de criminalitate organizată este esențial ca infractorii să fie deposedați de produsele infracțiunii.

Despre necesitatea exercitării măsurii confiscării a decelat și judecătorul european în mai multe rânduri. În speța *Yildirim contra Italiei* [28], autobuzul reclamantului, pe care l-a închiriat unei societăți în scopul efectuării transportului de persoane în țările europene și asiatice, fusese confiscat din cauza mai multor transporturi ilegale, odată cu condamnarea șoferului, iar reclamantul a cerut în instanță anularea confiscării, invocând buna sa credință. Cererea a fost respinsă de instanțele naționale, pe motiv că nu ar fi reușit să facă proba bunei credințe, plecând de la faptul că acesta știa că se află într-o zonă cu o puternică imigrație clandestină. Forul de la Strasbourg a ajuns la concluzia că dreptul la proprietate nu a fost afectat, deoarece confiscarea a vizat un bun utilizat în scopuri ilicite și a avut ca scop *împiedicarea utilizării sale din nou în scopuri ilicite*. Prevăzută de lege, confiscarea viza un scop legitim, și anume: prevenirea *imigrației ilicite*.

În cauza *Raimondo contra Italiei* [23], în care avea una persoane, bănuită că ar fi fost membru al unui grup criminal implicat în traficul de droguri, a fost confiscată, judecătorul european a reiterat că confiscarea este concepută pentru a *bloca mișcările de capital*, este o armă eficientă și necesară în lupta împotriva acestui flagel cu care se confruntă statul italian. Într-o altă speță, *Telbiș și Viziteu contra Ro-*

mâniei [26], magistrații europeni au arătat că confiscarea extinsă vizează intensificarea luptei împotriva *corupției în funcțiile publice*. Motivul din spatele confiscării bunurilor dobândite ilegal și a averilor nejustificate deținute de persoane acuzate de comiterea unor infracțiuni grave, în timp ce se aflau în funcții publice, precum și de membrii familiilor lor și rudele lor apropiate, este unul dublu, având atât un scop compensatoriu cât și unul preventiv.

În fine, confiscarea bunurilor urmărește să înlăture o stare de pericol, produsă de anumite „bunuri”, pe care le-ar putea folosi făptuitorul la săvârșirea unei infracțiuni. Pe cale de consecință, instanța constată existența stării de pericol creată de lăsarea lucrurilor în posesia celui care a săvârșit infracțiunea, în sensul că acesta le-ar putea folosi din nou la săvârșirea unor alte infracțiuni [10].

Să fie proporțională cu situația care a determinat-o – este o altă exigență conturată de legislatorul constituant și judecătorul european. Proporționalitatea măsurii implică existența unui just echilibru între interesele aflate în conflict: cel public și cel privat, iar linia de echilibru presupune preocuparea ca nici unul dintre interesele implicate în speță să nu beneficieze de o protecție absolută, prin negarea generală a protecției celuilalt. În alți termeni, restrângerea trebuie stabilită și aplicată numai în scopul pentru care a fost prevăzută și în limitele strict necesare, în funcție de situația care o justifică.

Ca regulă, Curtea Europeană recunoaște o marjă de apreciere foarte largă legiuitorului național în cadrul politicilor de prevenire a infracțiunilor, precum și instanțelor judecătorești chemate să facă uz de instituția confiscării [6, p. 218]. Prevederile art. 106 din Codul penal nu determină expres limitele proporționalității confiscării bunurilor, iar în lipsa unor astfel de prevederi instanțele urmează să soluționeze chestiunea proporționalității, pornind de la situațiile și circumstanțele concrete ale speței [10]. Totodată, proporționalitatea implică și verificarea chestiunii dacă măsura confiscării corespunde gravității situației create. Or, confiscarea nu este o metodă de recompensare a prejudiciului statului, dar este o măsură de siguranță și de pedepsire a inculpatului pentru comiterea infracțiunii incriminate, considerent din care instanțele trebuie să țină seama ca aceasta să nu fie vădit disproporțională față de natura și gravitatea faptei, raportat cu bunul supus confiscării [13].

Pentru elucidarea exigenței proporționalității sunt pertinente unele hotărâri ale CtEDO. Exemplificăm hotărârea în cauza *Ozair contra României* [20], potrivit căreia reclamantul a arătat că, prin confiscarea sumei de 80.000 de dolari, obținută din vânzarea mașinii și a părții sale dintr-un imobil, pe care acesta nu a declarat-o autorității vamale la intrarea în țară și prin aplicarea amenzii de 8.000 de euro, i-a fost încălcat dreptul garantat de art. 1 Protocol 1 CEDO. Deși în fața instanțelor naționale reclamantul a demonstrat proveniența legală a bunurilor, aceste

alegații au fost respinse, pentru faptul că dânsul ar fi încercat să ascundă aceste sume de bani, deși se aflau în bagajul personal, pentru a nu le declara, iar potrivit legii era obligatorie confiscarea sumelor ce depășesc pragul de 10.000 de euro. Curtea de la Strasbourg a conchis că măsura în discuție are un caracter punitiv și descurajant, fiind *lipsită de proporționalitate*. Confiscarea întregii sume de bani care ar fi trebuit declarată, ca o sancțiune suplimentară amenințată, a fost disproporționată față de infracțiunea comisă, în condițiile în care nu s-a demonstrat că amenda ar fi fost suficientă pentru a preveni viitoarele încălcări ale cerinței de declarare.

În aceeași orientare jurisprudențială poate fi încadrată și hotărârea CtEDO în speța *Vaskrsić contra Sloveniei* [27], în care, potrivit datelor din speță, casa reclamantului a fost confiscată și vândută la licitația publică pentru jumătate din valoarea ei de piață, în vederea executării unei creanțe care echivala cu 124 de euro, după ce acesta a omis să răspundă în mod repetat la somațiile de plată. Curtea a constatat încălcarea art. 1 Protocol nr. 1 din Convenție, menționând că, deși ingerința în dreptul reclamantului la posesia nestingerită a bunurilor sale fusese prevăzută de lege și urmărise scopul legitim al protejării creditorilor și a cumpărătorilor casei, aceasta a fost *disproporțională*. Casa a fost vândută la jumătate din valoarea ei de piață, fără ca instanța națională să aibă în vedere o măsură alternativă și asta în ciuda faptului că reclamantul părea să fie angajat și să aibă un venit lunar, creditorul având posibilitatea de a popri salariul și contul său bancar.

Într-o altă orientare jurisprudențială se află speța *SC „Service Benz Com” contra României* [25], potrivit căreia două camioane-cisterne, care îi aparțineau societății reclamante, au fost confiscate în cadrul unei proceduri contravenționale derulate împotriva unuia dintre clienții ei (care a declarat greșit natura mărfii ca să evite plata accizelor la combustibil). Pentru a stabili că nu a avut loc o încălcare a dreptului la proprietate, CtEDO a decelat că, prin încredințarea vehiculului co-contractantului său, proprietarul și-a asumat riscul că acesta îl va folosi în mod greșit, iar proprietarului îi rămânea deschisă calea de a iniția o acțiune în justiție, în baza contractului lor. În rezultat, Curtea a conchis că în cazul de față s-a ajuns la un *echilibru echitabil* între respectarea drepturilor solicitantului, garantate în conformitate cu art.1 din Protocolul nr. 1 la Convenție, și interesul general al societății.

Tot în aceeași clasă este decizia în cauza *Riela și alții contra Italiei* [24], unde CtEDO a conchis că nu a fost încălcat dreptul la protecția proprietății, deoarece instanța de judecată din Italia a dispus confiscarea mai multor bunuri aparținând reclamantilor, în special terenuri, imobile, mașină și cote-părți din societăți comerciale, prin aplicarea unei legi adoptate privind măsurile de prevenire, pe motiv că bunurile au fost obținute din activități ilicite. Pentru a decela așa, forul de la Strasbourg a insistat asupra

faptului că instanțele sesizate au examinat faptele într-o modalitate obiectivă, fără să se bazeze pe o simplă bănuială, analizând situația financiară a reclamantilor pentru a concluziona că bunurile confiscate nu puteau fi cumpărate decât grație folosirii unor profituri ilicite. Astfel, ținând cont de marja de apreciere a statelor în ceea ce privește reglementarea folosinței bunurilor în conformitate cu interesul general, în speță, în cadrul politicii penale vizând combaterea fenomenului mafiot, Curtea a considerat că ingerința *nu a fost disproporționată* cu scopul vizat, considerând plângerea inadmisibilă.

În hotărârea *Philippou contra Ciprului* [22], CtEDO a constatat că a fost proporțională măsura confiscării pensiei de serviciu. Potrivit situației de fapt, reclamantul, funcționar public, fusese condamnat la pedeapsa închisorii de cinci ani și, ca urmare a derulării procedurilor disciplinare subsecvente, acesta fusese concediat, fapt care a presupus confiscarea automată a pensiei sale de serviciu public. Curtea a luat în calcul că decizia privind confiscarea fusese examinată în două grade de jurisdicție, încât reclamantul a beneficiat de garanții procedurale extinse; decizia nu îl lăsase pe reclamant fără mijloace de subzistență, deoarece rămânea eligibil să primească o pensie de securitate socială, astfel încât, cântărind gravitatea infracțiunilor comise de reclamant în comparație cu efectul măsurilor disciplinare și având în vedere toți factorii menționați, Curtea a constatat că reclamantul *nu a trebuit să suporte o sarcină individuală și excesivă*.

Concluzii. Măsura confiscării este, în principiu, o restrângere a dreptului la proprietate, care trebuie să urmeze anumite condiții stabilite de constituent și de judecătorul european pentru a se afla în câmpul legal, iar desconsiderarea condițiilor enunțate *supra* poate implica o încălcare a art. 1 Protocol nr. 1 la Convenție. Este adevărat că la aplicarea acestor măsuri urmează a fi puse pe cântar ponderea a două extreme – dreptul la proprietate și imperativul combaterii criminalității, iar, ca regulă, se întâmplă ca primul să cedeze în fața celui din urmă. Pentru a nu admite riscul unei sarcini excesive, trebuie verificată proporționalitatea naturii și întinderii măsurii de confiscare în vederea găsirii unui just echilibru, fără a se urmări o expropriere arbitrară a persoanei, decât dacă această necesitate este dictată imperativ de circumstanțele cauzei coroborate cu normele legale aplicabile. Or, sancțiunea aplicată persoanei vinovate trebuie să aibă caracter educativ, dar nu să fie aplicată în scopul lipsirii de proprietate. Este în sarcina judecătorului ordinar în fiecare speță de a supune unei examinări minuțioase măsura de aplicare a confiscării, exclusiv prin prisma aprecierii, de la caz la caz, a „justului echilibru” între gravitatea faptei săvârșite, personalitatea făptuitorului, sancțiunea ce urmează a fi aplicată și ingerința asupra proprietății persoanei culpabile.

Referințe bibliografice:

1. Avizul Curții Constituționale nr.1 din 25.04.2006 asupra proiectului de lege pentru excluderea propoziției „Caracterul licit al dobândirii se prezumă” din alineatul (3) articolul 46 din Constituția Republicii Moldova. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr. 70-72.
2. Balan M. *Drept constituțional și instituții politice. Teoria generală a statului și a Constituției. Constituția română în context european*. Vol. I. București: Hamangiu, 2015. 504 p.
3. Bogdan C. *Natura juridică a măsurii confiscării în procesul penal*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3337733 (vizitat 05.04.2020).
4. Ciopec F. *Confiscarea extinsă, între de ce și cât de mult*. București: C.H. Beck, 2015. 216 p.
5. Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1. În vigoare de la 27 august 1994. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.78.
6. *Constituția Republicii Moldova. Comentariu*. Coordonaatori: Negru B., Osmochescu N., Smochină A. și alții. Chișinău: ARC, 2012. 576 p.
7. Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, adoptată la Roma la 4 noiembrie 1950, ratificată de Republica Moldova prin Hotărârea Parlamentului nr.1298 din 24.07.1997. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr.54-55/502.
8. Convenția Europeană privind spălarea, descoperirea, sechestrarea și confiscarea produselor infracțiunii, semnată la Strasbourg la 8 noiembrie 1990, ratificată prin Legea pentru ratificarea Convenției privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională. Nr.914-XV din 15.03.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr. 43-45/281.
9. Curpă V.-S. *Tratat de drept constituțional român*. Vol. II. Bacău: Rovimed Publishers, 2011. 878 p.
10. Decizia Plenului Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 07 februarie 2019. Dosar nr. 4-1ril-/2019. http://jurisprudenta.csj.md/search_interes_lege.php?id=6 (vizitat 23.03.2020).
11. Guillermo J. Cadrul legislativ din România privind îmbogățirea ilicită. http://old.mpublic.ro/jurisprudenta/publicatii/imbogatirea_ilicita.pdf (vizitat 23.04.2020).
12. Hotărârea Curții Constituționale nr. 6 din 16.04.2015 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală (confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită). (Sesizarea nr.60a/2014). În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2015, nr. 115-123/10.
13. Iosip A. *Confiscarea specială prin prisma Convenției privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activități infracționale*. <http://iosip.md/blog/2017/12/08/confiscarea-speciala-prin-prisma-conventiei-privind-spalarea-banilor-depistarea-sechestrarea-si-confiscarea-veniturilor-provenite-din-activitati-infracționale/> (vizitat 22.03.2020).
14. Legea cu privire la proprietate. Nr.459-XII din 22 ianuarie 1991. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova* nr. 3-6 din 30.06.1991. Abrogată prin Legea nr. 54 din 2 martie 2007 pentru abrogarea Legii nr. 459-XII din 22 ianuarie 1991 cu privire la proprietate. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 43-46 din 30 martie 2007.
15. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Nr.326 din 23 decembrie 2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 47-48.
16. Manea V. Confiscarea specială și confiscarea extinsă în Codul penal. În: *Integrare și cercetare prin inovare: materialele conferinței științifice naționale cu participare internațională, 28-29 septembrie 2016*. Chișinău: CEP USM, 2016, p. 148-151.
17. Odajiu S. Analiza instituției confiscării speciale în contextul infracțiunilor de contrabandă prin prisma practicii naționale și a Curții Europene a Drepturilor Omului. În: *Revista Națională de Drept*, 2018, nr. 4-6, p. 41-46.
18. Reniță Gh. Îmbogățirea ilicită (art. 330² CP RM) – un nou instrument anticorupție. În: *Viitorul ne aparține: ediția a V-a a manifestării științifice internaționale, 29 aprilie 2015*. Chișinău: Universitatea Academiei de Științe a Moldovei, 2015, p.101.
19. Reniță Gh. Poate fi confiscat mijlocul de transport folosit pentru trecerea ilegală a mărfurilor peste frontiera vamală? Partea I. În: *Revista Institutului Național al Justiției*, 2018, nr. 4 (47), p. 47-55.
20. Speța *El Ozair c. României* (cererea nr. 41845/12), hotărârea din 22 octombrie 2019. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-196890> (vizitat 22.03.2020).
21. Speța *Eriomenko c. Republicii Moldova și Federației Ruse* (cererea nr. 42224/11), hotărârea din 9 mai 2017. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-176359> (vizitat 23.03.2020).
22. Speța *Philippou c. Ciprului* (cererea nr. 71148/10), hotărâre din 14 iunie 2016. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-163665> (vizitat 23.03.2020).
21. Speța *Raimondo c. Italiei* (cerere nr. 12954/87), hotărârea din 22 februarie 1994. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57870> (vizitat 23.03.2020).
22. Speța *Riela și alții c. Italiei* (cerere nr.52439/99), decizia din 04 septembrie 2001. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-42990> (vizitat 23.01.2020).
23. Speța *SC Service Benz Com c. României* (cererea nr. 58045/11), hotărârea din 4 iulie 2017. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-174993> (vizitat 23.03.2020).
24. Speța *Telbiș și Viziteu c. României* (cerere nr. 47911/15), hotărârea din 26 iunie 2018. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-184058> (vizitat 22.04.2020).
25. Speța *Vaskrsić c. Sloveniei* (cererea nr.31371/12), hotărârea din 25 aprilie 2017. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-173102> (vizitat 22.03.2020).
26. Speța *Yildirim c. Italiei* (cererea nr.38602/02), decizia din 10 aprilie 2003. <http://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-23828>.
27. Speța *Ziaunys c. Republicii Moldova* (cererea nr. 42416/06), hotărârea din 11 februarie 2014. <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-140770> (vizitat 23.03.2020).
28. Stan A. *Confiscarea extinsă – măsură de siguranță, sancțiune sui generis sau veritabilă pedeapsă*. <http://revista.universuljuridic.ro/confiscarea-extinsa-masura-de-siguranta-sanctiune-sui-generis-sau-veritabila-pedeapsa/> (vizitat 03.04.2020).

CZU: 340.12

DOI: 10.5281/zenodo.4061196

STANDARDS OF EFFICIENCY IN RECONCEPTUALIZING THE PROFESSIONALISM IN LAW

Rodica CIOBANU,

dr., conf. univ.,

Facultatea de Drept, USM

<https://orcid.org/0000-0001-6071-8178>

SUMMARY

In the content of this article, we discuss the issue of trans-systemic legal education, with the purpose to identify the milestones of remodeling the socio-professional profile of the lawyer, employed by the law institutions. Drawing on the rule of law, we point out a two-way relationship, of reciprocity between the state (with all its institutions, in which officials, specialists work) and the person, as a citizen, and a member of civil society.

The analyzes emphasize the need to implement reforms not only of a political, economic, or legal nature that will address the challenges and problems faced by the state, the law, and the citizen but also to some of an educational-systemic nature. We aim to capitalize on a dimension, not at all simple, of the contemporary human being, who not only attends to – normalization* (which would mean excluding a minimum of normality; outside social norms) and the acculturation of society, but as a participant, actively involved, which promotes or deepens the process, even neglecting oneself, his or her personal security, but also surrounding ones.

Key-words: *standards, legal education, democratic system, state law, human rights, institutionalization, continuous professional training.*

Introduction

For the last centuries, some states have followed the democratization path, and some of them

STANDARDE DE EFICIENȚĂ ÎN RECONCEPTUALIZAREA PROFESIONALISMULUI ÎN DREPT

SUMAR

Articolul pune în atenție faptul că sistemele democratice contemporane, transformările și fluctuațiile la nivel structural și organizațional reiterează conștientizarea faptului că există elemente indispensabile, generice, dominante, decisive ce determină asimetria sistemului social și a dreptului, în particular. Vorbind despre statul de drept, insistăm pe o relație de reciprocitate dintre stat (cu totalitatea instituțiilor sale) și persoană, în calitate de cetățean, membru al societății civile. Pornind de la prevederi constituționale, vom explica că reciprocitatea relației stat – cetățean se referă nu la autosuficiența cadrului legal, pentru a exista și condițiile reale în care acesta își găsește realizare, dar și interesul cetățeanului pentru a contribui la instituirea și menținerea unui sistem social bazat pe respectul față de lege, coeziune, apartenență, solidaritate și încredere.

Prin structurarea internă a conținutului se pune accent pe necesitatea implementării unor instrumente juridice capabile de a rezista provocărilor și de a contribui la soluționarea problemelor cu care se confruntă statul, dreptul și cetățeanul, precum și a onora de natură instituțional-sistemică, prin care se urmărește ca prioritate creșterea standardelor de profesionalism al juriștilor încadrați în activitatea de aplicare a dreptului.

Cuvinte-cheie: *standarde, sistem democratic, stat de drept, drepturile omului, instituționalizare, educație juridică, formare continuă.*

are considered effective models of social organization practices' implementation. Following the contemporary meaning of democracy, the term means a form of organization and political leadership of society through citizens' regular consultation, taking into account the will of people and the vital inter-

ests of the state. The framework of three historical models from the sec. XVII-XVIII (English, American, French) consider the essence of modern democracy impossible to separate from the respect of human and citizen rights, and also from another correlative concept – the rule of law. Considered as one of the most substantial achievements of the modern civilization, the rule of law as a philosophical-legal view, would refer to the constructive practice of organizing the political power and guaranteeing the citizens' rights and freedoms.

The experience of the democratic social-state organization is more recent for the Republic of Moldova, as well as for many other states in the ex-Soviet Union area and continues to be a challenge as well as a test of the maturity of Moldovan society, which main objective announced is the modernization. Although, the art. 1. (3) of the Constitution, argues that „the Republic of Moldova is guided by the rule of law, democratic, where the human dignity, rights and freedoms, the freedom of development of the human personality, justice and political pluralism are supreme values and are guaranteed” [9], remains illusory, given the fact that the Republic of Moldova's citizens continue to face many problems, of economic and social character as well as political and legal, due to institutional dysfunctions, due to the existence of some deviations from the standards of democratization of the society, etc. Or, „the first democratic strategy was to unify the values and behaviors. Today, a culture of differences is required, and the key issue at stake is to harmonize them” [3, p.120].

Democracy, for many of us, embodies the political regime that brings stability, prosperity to the nation-state, and accomplishment to its citizens. From the beginning, democracy was looking to identify its main tools, that over time improved, and its guiding principles, considering that they have already reached maturity. At the same time, some states did not manage to pave the way to democratization, have failed to capitalize on its tools and to implement its principles, and did not achieve the unity between values and behaviors, as mentioned by Grugel J. [16]. At the same time, the major changes felt worldwide require some improvements and re-evaluations of the way in which the standards of today's democratic societies are approached. Looking at the comparison between the democracy of 1900 and 2000 L. Boia argues that „By 1900, there were some values, and consequently „countervalues”. It might be not correct to say that the new democratic model ignores the values. In fact, there are, and even too many; and this is where the problem lies: the values multiplied and fragmented (...) even the most ingrained values go through a process of de-restructuring. It is enough to look at religion (...) and the issue of sex, both of which, in a way or another, are practiced by human beings with a clear

conscience (...). Once the religion fell, the sex fell as well, and the two great pillars of morality from 1900 collapse. From the pieces apart, everyone is free to build his own temple (...). Eventually (...) the whole society decomposes and reassembles into a mosaic of minorities (...). Nothing is obvious today: because there are no more obvious rules (...). Now, with minimal variations, the „TONY Blair” model is practiced everywhere, where dogmatism was buried for the benefit of pragmatism” [3, p.119, 120, 130].

Referring to the way of democratic practices, P. Manent states that: „Since the end of the XVIII century, this political organization seems to be truly rational and in accordance with human rights. Representability is the basic principle of contemporaneity. Almost all European and American nations and a number of states in Asia live under representative governments. We are aware that such a way encounters some difficulties, and sometimes or often we feel a poor representation, but it exists not only in the most satisfactory political formula, but, so to say, the only possible imaginary formula” [18, p. 225].

Being the antipode of voluntarism and totalitarianism, democracy and the rule of law is an alternative to dictatorship. A de facto rule of law is made up of public institutions and must be the result of fundamental changes in the nature of the relationship between the state, society and personality. A human state rejects rigid and oppressive practices, as long as the members of the society respect the country's legislation and ethical standards developed over the years by human beings in general and by Moldovan people in particular. Human rights and freedoms in such a state are truly recognized and strengthened by law.

Analyzing the advantages and disadvantages of the democratic system, L. Boia [3] highlights several problems that contemporary societies, in general, and nation-states, in particular, have. Among them are:

- *globalization*, which is undemocratic in its very essence, which „is a universal roller coaster, which aims to political and economic unification, influencing the countries and regimes”;
- *mondialization*, as a system of almost complete domination (economic, military power, cutting-edge technology);
- *use of a universal language* – English;
- *migration*, due to migration waves of different cultures and religions, it gives ground to the right to difference;
- *demographic issues*, which have two sources: one being migration and another, gender equality in a democratic society, so women with the same rights no longer have the one single concern, to procreate, but the study, follow a career etc. – which leads to a decrease in the number of children born.

Practical controversies in relations between state, person and law

Consequently, the nation-states act, trying to preserve their cultural authenticity, identity etc. Therefore, we are witnessing a state of legal duality: one of being in *trend*, on the same line with the other states, orienting towards political-legal and social practices from abroad; another one, it is to preserve what can be preserved by conserving resources, heritage, national identity etc. – orientated towards the interior side of the system and increasing its efficiency. It's a reaction similar to the one that scientists have, especially when it comes to endangered species (plants, animals), under the risk of disappearance, looking for legal tools to preserve them, help them to survive, including them in the *Red Book*. At the state level, policies are developed, legislation is revised, government programs are created to promote, preserve the natural and cultural-spiritual heritage. Thus, the states must simultaneously face the two great challenges: one to be a main part of the world, while another being themselves and preserving their authenticity. Moreover, the states, as L. Boia argues, have internal problems identified at all levels: – at the individual level, the nation-state has a difficult situation because its citizens give preference to human rights and not civil duties, therefore we witness a „displacement from the social body to the individual body”; – at the local level, regional level, minorities (religious, sexual etc.), the legal framework for autonomy, rights and freedoms, etc. is established; – at state-institutional level, through proximity policies, the efforts are made to identify the pathways for a true democracy. „Democracy is a political, social, ideological principle” [3, p.130] placed on the past-present-future vector. From these, only the present remains current, because people are less and less interested in the public, focusing on private life, but also on the overlap of the private sphere with the public ones. The proof of this statement could be the decreasing participation during the election pools, participation in popular assemblies, etc. Thus, as L. Boia [3, p.137] argues, „apart from its own shortages, the democracy suffers from a kind of lack of occupation. Increasingly, key decisions are taken elsewhere, outside the democratic sphere”.

Therefore, the developed analyzes emphasize the need to implement reforms not only of a political, economic or legal nature that will address the state challenges and problems, as well as the ones of the law and the citizen, but also some of educational-systemic nature, which and – would have as a priority the growth, the education of the citizen in the direction of the values promoted by the democratic model. And it could be implemented if we agree that democracy is an ideal model, rather than an effective system, which currently has no alternative.

Why? Because once we talk about contemporary democratic systems, the transformations and fluctuations at the structural and organizational level, we are aware that some indispensable, generic, dominant, and decisive elements foster the social system asymmetry and the law's in particular. Or, maybe we need to change the focus. Speaking of the rule of law, let us insist on a two-way relationship, of reciprocity between the state (with all its institutions, in which officials, specialists work) and the human being, as a citizen, and a member of civil society. The Constitution of the Republic of Moldova [9] states that (Article 23):

(1) Every person has the right to have his or her legal personality recognized.

(2) The state ensures the right of every person to have his or her rights and duties recognized. To this end, the state publishes and makes accessible all laws and other normative acts.

Starting from this constitutional provision, we will explain that the two-way relationship between the citizen and state, that refers not only to the self-sufficiency of the legal framework, to have the real conditions in which it is achieved, but also to the citizen's interest to contribute to the establishment and maintenance of the social system, framed by respect for the law, cohesion, belonging, solidarity and trust. Following the survey's conclusions, conducted in the recent years, we notice the existence of a double problem: the citizens' lack of trust towards state institutions (justice, prosecution, police, local public administration etc.), as well as the lack of trust in other citizens. We will bring some examples that prove this statement.

The Association of Sociologists and Demographers of the Republic of Moldova (ASDM), in November 2018, surveyed *Cohesion, solidarity and trust in the society of the Republic of Moldova* [8]. The results of the survey show that Moldovan citizens perceive a weak cohesion of the society, the feeling of trust among Moldovans is very low (73% of respondents believe that our society is little, very little or not at all united). At the same time, one of the conclusions formulated by the authors of the survey is that the state and civil society organizations need to be more involved in strengthening the cohesion and raise awareness of social cohesion in Moldovan society by forming a *civic identification framework*.

The study implemented by the *Center Partnership for Development* and the *Eastern European Foundation* on April 17, 2019, with the generic *Social Cohesion Index* [17] shows that in countries where the level of corruption is considered high, the level of trust in governments is low and vice versa. Referring to the research results, the program director of the *Eastern European Foundation*, A. Brighidin mentioned that: „There is a causal link between the level of trust and the level of well-being in a society. Consequently, the more the population trusts the au-

thorities, this reflects the fact that the authorities respond better to the needs and problems faced by people and ensure a better redistribution of the resources that exist in a community, in a state. Significant efforts are needed to promote genuine public policies that will fight corruption and ensure trust in public institutions". The expert from the *Partnership Center for Development*, R. Ivașcu specified that the level of trust in the democratic system in the Republic of Moldova is almost 13%, and in justice – 14%: „A society in which most of its members do not consider legitimate the decisions of the authorities and do not believe in the rule of law it is a society in which the majority will not believe in the value of law enforcement (...) such a society will not trust its ability to change things through civic involvement”.

At the same time, another survey conducted and published by the *International Republican Institute* [24] argues that the church and priests enjoy the highest trust from the citizens of the Republic of Moldova, and on the opposite pole are the Parliament, the Government and the Prosecutor's Office.

The survey conducted under the leadership of the *Superior Council of Magistracy by Magenta Consulting* [23] shows that only 16% of citizens trust the Moldovan judiciary system. Even if the authors of the research separately interviewed people who had to deal personally with the activity of the courts, and those who never dwelt with them, the difference in perception is minimal, practically non-existent. In reaction to the results of the research, V. Micu (at the time of the survey, was the President of the Superior Council of Magistracy) said that: „In a trial, in any case, one remains dissatisfied, so to speak. Trust in the judiciary does not depend exclusively on the judge, it depends on all the actors involved in a trial. I am talking about prosecutors, if it is a criminal case, and lawyers, especially in civil cases. Let's talk as it is, although there are many lawyers in the Republic of Moldova, the legal culture, the legal culture leaves much to be desired and it is very easy to manipulate a person when he or she does not know the field. But we accept the reality as it is”.

The research *Confidence in Justice in the Republic of Moldova during 2001-2018. Evolutions and determinants* implemented by V. Cantarji [5, p.3] argues that „the level of trust of the Moldovan population in justice during 2001–2018 shows a strong correlation between the perception of the population towards the central state institutions (Parliament, Government, President) and the perception of justice (...). The measurements of the public opinion on the level of trust in the judiciary system by the citizens of the Republic of Moldova demonstrate with small periodic fluctuations the permanent decreasing trend. The minimum level of trust in history was registered during the period of political crises, between 2015-2016, and the rubbery of the banking system”. The author of the research consid-

ers that the level of trust in justice is influenced by a very complex set of factors, which can be generally systematized in several groups. The first group of factors is related to the interdependence of trust in the judiciary system and trust in other state institutions. Another group of factors has to do with the mass media information about justice. The third set of factors is related to the person's personal experience or the experience of the close social network that comes into contact with justice. Thus, it is considered necessary that data on the persisting low public confidence in justice should lead the judiciary system and other relevant decision-makers to take urgent actions to increase the quality and fairness of justice. Similar evidence can continue, the situation being similar in all areas, but what we can certainly state refers to the need to identify urgent measures to improve the situation, and another one, refers to the level of legal culture, which is a consequence of the educational process in all levels.

One might say that there is: *Nothing new*, someone else that: *The old and new data are probably right*. Therefore, we understand that we live in times when common sense, education, responsibility, and moral conduct are no longer in place. The public sphere, especially the mass media one, abounds with criminal cases, presents horrifying statistics, being made public heinous crimes, indecent and amoral behavior of people from various professional backgrounds (politicians, doctors, teachers, judges, prosecutors, lawyers, business people, but also simple workers), young and old, double and triple standards used in assessing the facts, state betrayal, contradictory judgments, etc.: all contributing to a general state of distrust of citizens in the efficiency of law, lack of professionalism and lack of integrity of public officials, as well as the feeling of insecurity and injustice. It seems that an educated, responsible, honest person is rarer and rarer. Maybe this kind of person becomes worthy of being included in the *red book*? This state of affairs reminds us of N. N. Taleb's theory of the *Black Swan* [20] which originated from the capitalization of the Latin expression, written by the poet Juvenal, who says that *a good man is as rare as a black swan*. For N.N. Taleb the *Black Swan* is an event that has three attributes: – it is extreme, which is outside the normal expectations because nothing from the past can convincingly indicate the possibility of its appearance; – produces an extreme „impact”; – despite the status of an extreme event, the human nature makes us produce the necessary explanations to justify its situation only after its occurrence, making the event seem predictable and explainable.

Thinking from a personal perspective, in terms of rarity, extreme „impact” and retrospective predictability, we understand that the existence of a small number of *Black Swans* almost completely explains the world we live in now. We will have the

illusion that we are better than others, or that if we were wrong – we find excuses, which we consider objective motivations of our actions and deeds. Concerning the social environment, to others, we will develop critical thinking, having our standards of normality, we will disagree with some actions, behaviors, facts, decisions, etc., we will accuse, but we will not try to change, to externalize, to be objective, will try to correct. We will experience a permanent dissatisfaction for the state of things around us, we will identify who is „guilty” of the moral degradation of the society, periodically changing the focus, the trends under the influence of different circumstances, interests, sources of information and so on.

We would probably enjoy enormously if we could have professionals of excellence in all spheres of activity, educated fellow citizens, just as a teacher would like to have in the classroom many students (preferring disciples), involved, interested in the less pragmatic issues, endowed with critical thinking, bearers of spiritual values of the nation, with a high moral standard, etc. We would, even more, enjoy if in the society in which we live now we would see an increase of interest for knowledge, for wisdom, for morality, and if we perceive the change for the better. Often, however, we will have a different approach, a different reality, the one we have, and live. Following the thoughts of F. Nietzsche, the question is whether this reality offers us the possibility to overcome the problem of „unjust law, saving the reference to the man as such” [19, p.119 et seq.]. Analyzing, the implications of vitalist philosophy in law Gh. Mihai argues that the conceptions of Marx, Nietzsche, Foucault and Deleuze seem social analyzes, in terms of power relations, that influence the right, reduced to one of the forms in which relations of power crystalize. Thus, the following situations take place: 1. A circumscription of the legal sphere in the space of euphemized violence; 2. Refusal to analyze the power framed by the law; 3. The devaluation of the rule of law.

Does it worth criticism, or blame? I do not believe so. Rather it is a fertile ground for interrogations, many questions to find an answer to: WHAT? To be aware of the reality; WHY? To find the causes; WHERE? To be able to locate the context, space, the gap, and the problem; HOW? To see which is the most suitable solution? FOR WHAT? To understand the purpose of today’s effort, thinking on tomorrow.

The intention is to capitalize on a dimension, not at all simple, of the contemporary human being, who does not only attend to – *norming** (which would mean placing outside the minimum of normality; outside social norms) and the *acculturation* of the society, but is a participant, actively involved, who promotes or deepens the process, showing negligence towards one’s person, one’s security, but also those around him. And this is because we must try to do what A. Comte and Nietzsche do (no matter

how different they may be, as P. Manent says) to analyze and describe „the moment when humanity becomes aware of itself as a developing whole (...). The human being does not depend only on himself, insofar as everything that happens to him necessarily takes its place in the „fundamental series of various human events (...). Being HUMAN is a fact that must be ascertained, and even celebrated, rather than a task to be performed” [18, p.208, 210].

Theoretical reconceptualization of the need for professional change

Following the logic of the questions posed above (*what, why, where, how, for what?*) we go through a rhetoric of modeling the legal education’s dimensions, through a combined perspective of general and particular, induction and deduction, institutional and individual. To achieve this objective, we analyze the sources that have managed over time to remain a solid foundation for the theoretical constructions (research, studies, analyzes etc.), and for practical normative prescriptions. Perhaps, dominated by a dose of subjectivity, we still consider that there are many similarities between the not at all simple realities of the current complexity and the problematic, critical, turning situations in the history of humanity. And finally, the complex and profound approach model, altogether with the encyclopedic spirit of some prominent figures could be the most plausible consideration of the return to the past, of the research for the tools to maintain the social order. „The order that people look for in life is not a model or a regularity in the relationships of individuals or human groups, but a model that leads to a special result, an arrangement of social life that promotes certain goals and values. When we talk about the order as opposed to disorder, in social life, we have in mind not any model or methodical arrangement on social phenomena, but a model of a special kind. A model can be observed in the behavior of individuals or groups during violent conflict, although this is a situation that we should characterize as one of disorder” [4, p.1-2]. According to H. Bull’s opinion, there are three basic *ideas-goals-values* of any social life: 1. All societies seek to ensure that life will, to some extent, stay safe from the violence that generates death or injury; 2. All societies seek to ensure that the promises made, once made, will be realized and the established agreements implemented; 3. All societies aim to ensure that the ownership of things will remain stable. Only securing a minimum of certainty that these goals will be implemented, it will be possible to ensure stable social relations. „Order in social life is very closely related to the compliance of human behavior to the rules of conduct, and the rules of law” [4, p.6]. In each of the three cases mentioned by H. Bull, we can identify regulations that refer to the recognition of the subject of law, to the recognition of the legal personality, both at the lev-

el of national and international legislation. The right to recognition of legal personality, specified in the *Universal Declaration of Human Rights* (art. 6) [13], and in the *Covenant on Civil and Political Rights* (art. 16) [21] means the recognition of the existence of the individual. In addition to spiritual and physical existence, the person needs to be recognized before the law. Without this right, the individual does not exist as a legal subject and can no longer enjoy all rights, including the right to life. The recognition of the person before the law is a necessary consequence and is supported by the person's ability to have rights and obligations before the law. „The recognition of the person before the law strengthens the principle of equality enunciated in art. 16 (2) of the Constitution, according to which „all citizens [...] are equal before the law” [10], but also in the provisions of the Civil Code of the Republic of Moldova.

Renaut A. is interested in the relationship of individuality and subjectivity from the legal perspective of freedom and the horizon in which the individual acts in the society, for the first time the human being is valued and reconsidered with the establishment of the democracy. „The era of the individual represents an opening to the creative rediscovery of individuality (...), rethinking the place and role that individuality must-have in a democratic society. The goal of A. Renaut is to impose a new set of social values by rediscovering the essential mechanisms of democracy. Starting with the second half of the XX century, the law developed and was rethought under the umbrella of human rights, becoming a universal value around which spirits rushed” [22, p.XX]. Gh. Mihai in this sense argues that: „The person of human rights is the generic human being fully conscious and responsible, author of his/her thoughts and actions, having a **theoretical and practical reason** (will)” [19, p. 138]. In this formula, which Gh. Mihai argues, some key moments of the approach in question can be found: conscience, responsibility, theoretical reason, practical reason. It would mean that a priori the human rights person has high moral standing, knowledge, and respect for the normative prescriptions (be they moral or legal)? Human subjectivity, the person who appeared in law in a rather abstract formula, through the formula of human rights, over time, was taken over and capitalized in concrete social practices (becoming a subject of law, legal person). Consequently, there is a return to the subject and subjectivity, but also towards the reconstruction of the subject of law, achieving the legitimation of individualism in the ethical and legal sense, through a perspective of the rationality of reality.

However, the states continue to face several challenges, it is forced to think and implement reforms in the vast majority of areas (economy, justice, public policy, education, science, etc.). At the same time, globalization requires the implementation of reforms capable of facilitating the integration of

the individual, as a citizen in global trends, adaptation to international standards, which could bring closer not only the economy, politics, etc. but also people. Thus, modern rationalism takes other forms in late modernity, or postmodernity, or contemporaneity. „It seems that we are on the way to reinvent a complex system, moving towards a unified and fragmented world at the same time” [3, p.128]. In the society that has become „liquid” – in the words of Z. Bauman, there is a „process of self-dissolution, the individual being forced to be flexible, mobile, in a permanent *acting-out*, which does not any longer allows him the luxury of build the interior, easily. Under the novelties and changes, in a permanent remodeling, even a professional reconversion, the target of entire advertising campaigns, skilled in inducing compulsive needs and consumer behaviors, under the siege of a continuous flow of images and „news” that invades the persons' inner space, today's human being systematically misses the attempt to limit external aggression and to build barriers where he/she could shelter and maintain the contour of his own identity. The general confusion increases due to the erasure of the border between private and public, as well as the deformatization of a wide range of attitudes that once set limits in social interactions, protecting privacy” [26, p. 14].

In these conditions, the rapidity of the reforms carried out at the national level (in research, innovation, education etc.) dictated by the globalization process of the economy and the tendency to consolidate a common educational environment in the European space, the tendency to follow the road to democratization had imposed the need to research some models to reform the science and education, which will take into account not only global processes but also national particularities, as well as the interest in the development of the state, society and the individual through the convergence of the general with the particular, spiritual and material, ethical and legal, of the theoretical and practical through an institutionalized and systematic educational effort. However, to solve the system's problems, it is necessary to increase the quality of education in all fields. „The difference is very small, sometimes non-existent, between the murderer, the man of the human being without education and the savage man, says C. Lombroso, in *The Criminal Man*” [3, p.61].

Education is considered at least declarative, a national priority. „For the Republic of Moldova, education is a national priority or the basic factor in the transmission and creation of new cultural and general human values, in the development of human capital, in the formation of national consciousness and identity, it has a key role in creating the premises for sustainable human development and building a knowledge-based society”. The quality of education largely determines the quality of life and creates op-

opportunities for the full realization of the capabilities of each citizen. Thus, Article 4. of the Education Code [7] states that: (1) Education is a national priority and a key factor in the sustainable development of a knowledge-based society. In the same article par. (2) it is stated that the state ensures:

- a) the fundamental right to education, indispensable for the exercise of other human rights;
- b) implementation of the basic mechanism for the formation and development of human capital;
- c) the realization of the ideal and educational objectives, the formation of the national consciousness and identity, the promotion of the general-human values and the aspirations of European integration of the society.

In the *Commentary on the Constitution of the Republic of Moldova*, we reference art. 35 that states: „One of the most important human rights is the right to education, whose main elements consist in the right to be trained, to learn. Every person has a vocation for training and education, and the right that configures this vocation cannot be missing from the category of fundamental rights mentioned by international acts and expressly pointed out in the Constitution of the Republic of Moldova”. Concerning the right to training, the ECHR has a rich practice, that triggered several interpretations and opinions (...). The right to education, one of the most important social rights of human beings, creates the necessary premises for the full affirmation of personality and human dignity. On intellectual potential depends not only on the advancement on a social hierarchy and its social status but also on the progress of the society as a whole, the evolution of the economic, social, and cultural life” [10].

Thus, considering education a national priority offers advantages of different levels: at the individual level, at the group/professional field, and at the social level, which requires that education in general and legal education in particular, should become a priority for institutionalized education systems. Why is it timely, relevant and important this issue?

The term „education” (from *educō, education*) means *to grow, to instruct, to form, to take out, to lead*, etc. So, we could say that education involves taking the individual „out of the state of nature” and introducing him „into the state of culture”. From the etymological definition of education, we deduce its socializing connotation. The importance of education in the life of society becomes obvious due to the functions it performs. I. Nicola (1996), realizes a synthesis of the most important functions of education, among which he mentions: „the function of selecting and transmitting values from society to the individual, the function of conscious development of human biopsychic potential and the function of human preparation for active

integration in social life” [11, p. 41]. When we talk about a particular form of education, as is the case of legal education, we refer to a minimum of knowledge of the legislative framework at the normative and action level, but also a training-development of personality based on the value of moral and legal good, designed in terms of justice, justice, fairness, objectivity, impartiality, representativeness, integrity etc. through a systemic, organized and structured process. From this context, the subjects of legal education emerge, which represent two distinct categories of individuals: – citizens of a state, with a certain legal order, with a specific form of social, political and legal organization; – current or future employees of the legal system, specialists trained with proper documents, who are to be the bearers of the image of the lawyer in the professional and social environment.

Now, once again, returning to the serious criticisms towards the employees of various legal institutions, considering it imperative to reshape the persons in the legal professional field through trans-systemic legal education, to overcome the state of legal nihilism. Referring to the need to change the tools used in remodeling the person, M. Duțu talks about the fact that in an open perspective, „the generic confrontation between natural law and positive law (...) prolonged in multiple variants in modernity and postmodernity (...) it is reflected almost symbolically in the crisis of the study of the law and the need for trans-systemic education” [14, p. 1, 10].

Postmodern education, which is intended to be trans-systemic, must meet such characteristics as [25, p. 37]: 1. *Self-reflexivity* a skeptical attitude towards the power-knowledge interaction. Regardless of the structure of power, it is consolidated through strict control over the sources of knowledge; 2. *Deconstructivism, because of the fact that in postmodernity the idea of absolute truth was abandoned*; 3. *Decentralization*; denial of a dominant authority and presumptions that lead to obedience by the recipients of education; 4. *It is non-totalitarian and non-universalist*. Otherness and individuality are the hallmarks of these characteristics of postmodern education [2].

The need to change the educational model is influenced by one of the greatest illusions of people in contemporary societies according to which „the law must be, and will increasingly be, the only regulator of social life” [18, p 276]. This illusion, fueled by at least two reasons, inevitably leads to the understanding of social life, practically exclusively from a legal perspective, by wanting societies to be governed entirely by law: 1. One of them is still placed at the origins of the modern democratic regime when the rights were declared. „Human being is the being who has rights”, even if the road from the proclamation of these rights to their implementation and guarantee by the institutions is quite dif-

ficult. Thus, by placing law at the center of action and conscience, societies want to be governed entirely by law; 2. The second, with more recent roots, is found in concepts such as globalization and mondialization. „It seems that our lives take place in a global civil society composed by individuals, businesses, non-governmental organizations of all kinds (...) designed to ensure respect for (...) human rights in general, in short, rights' order” [18, p. 277].

It would seem that there is nothing bad in this situation, but why then the statistics show that at the country level we are witnessing a total lack of trust of citizens in the quality of justice, in the professionalism of employees of various state institutions that would be called to represent a model of fairness and professional integrity, the guarantor of respect for the law? It is an awkward question and with many answers. The required clarification refers to the fact that educational processes often go beyond the boundaries of educational institutions, comprising to a lesser or greater extent, almost all organizational environments in social life. Moreover, at least two categories of standards will be followed (*personal* – a consequence of the educational process started during childhood and the behavioral models of authority for the individual; and *professional*, formed in university studies, stipulated in regulations, codes of professional ethics etc.) that will dominate the professional conduct of the lawyer. And if these two go on different paths what do we do? If theoretical knowledge is implemented differently at a practical level if theoretical rationality pursues purposes other than practical? This is a crucial moment, which requires evidence of trans-systemic legal education.

In this sense, at the national level the Education Code (art. 75) stipulates the noble task of the education process in the higher education system:

(1) Higher education is a key factor for the cultural, economic, and social development of an increasingly knowledge-based society and a promoter of human rights, sustainable development, democracy, peace, and justice.

(2) The mission of higher education is:

- a) creating, preserving and disseminating knowledge at the highest level of excellence;
- b) training of highly qualified specialists, competitive on the national and international labor market;
- c) creating lifelong training opportunities;
- d) preserving, developing, and promoting national cultural-historical values in the context of cultural diversity.

As an integral part of the national education system, legal education aims to achieve this not at all easy task in the field of legal professions, which more than any other profession is exposed to the attention of common sense, due to the vulnerability

of problems facing citizens and expects justice, to have a fair trial, to have justice at home. Moreover, any functioning democratic society is based on the involvement of its citizens, on the exercise of their rights and obligations, which implies knowledge and education.

Article 1 of the *Code of Conduct for Law Enforcement Persons* [6] (adopted by the UN General Assembly in December 1979) provides that: „The persons that are responsible for the law enforcement must serve the community law and protecting any person against illegal acts, according to the high degree of responsibility required by their profession”. Art. 2 of the same code states that: „In fulfilling the tasks they have, those responsible for law enforcement must respect and protect human dignity, to defend the fundamental rights of any person”. Through its content, the *Code of Conduct for law enforcement* officers simultaneously imposes moral, legal and socio-ethical requirements, which makes us agree with the belief expressed by R. Hare, according to whom the purpose of moral discourse is to guide action and that we reveal our moral commitments through our actions. „Moral statements are not failed factual statements, but precepts that guide our action. Logically speaking, they are not in the indicative mode, but in a modified form of the imperative mode. Morality belongs to the realm of reason” [15, p.5].

Generalization

Thus, legal education, achievable in the context of the educational system and process, is designed to achieve the formation and development of theoretical and practical legal awareness. Referring to these dimensions of legal education, S. Cristea [12, p.55] mentions that: „*Theoretical legal consciousness* includes all notions, judgments, legal reasoning, which ensure the cognitive, but also non-cognitive, ideological (affective, motivational, volitional) reporting of the human personality to the legal norms integrated into a determined social-historical legislative framework. *Practical legal consciousness* represents the set of human behaviors, expressed through different habits, customs, mentalities, legal attitudes, engaged at all levels of human existence (community, cultural, economic, political etc.). Its quality is normatively proven at the level of optimizing the relations between theoretical legal consciousness (norms, notions, reasoning etc. – legal) and practical legal consciousness (mentalities, behaviors etc. – legal). The content of legal education aims at knowing and understanding the legislative framework at the normative level (constitutional laws, organic laws etc.) and action level (amendments, repeal, regulated power etc.)”.

In a more general formula, legal education can be defined as an action that seeks the formation and development of the human being, his physical

and intellectual skills, as well as social feelings, legal, moral etc., to integrate the individual socially and his effective participation in socio-political and legal life.

Therefore, the requirements imposed on legal practitioners, persons called to apply the law under the rule of law, are related not only to the deep and nuanced knowledge of the provisions of material and procedural law, fundamental human rights, etc. but also to permanent, sincere and real reporting, to perennial human values (fairness, integrity, truth, justice, good faith). The moral norms unanimously accepted by the society are taken into account, norms that meet the letter and the spirit of the law. It requires, therefore, an interdisciplinary training, but also moral qualities, in the absence of which a legal professional would not successfully fulfill his duties. In the current conditions, „**The rule of law is morally desirable, therefore morally necessary (...)**, but we must recognize now” the need for a moral conversion (...) of a humanitarian consciousness, an inner change for external transformations (...) by law [18, p.295, 297]. And this is because the social system is not divided into jurists and non-jurists, norms and legal values distinct from norms and moral values, but constitutes a common body that includes common ideas and values, rooted in societies. Therefore, perhaps we should follow what Pythagoras said: **Educate your children and there will be no need to punish people.**

Bibliography:

- Audigier F. Concepte de bază și competențe esențiale referitoare la educația pentru cetățenie într-o societate democratică. http://www.ise.ro/wp-content/uploads/2013/10/BASIC_CONCEPTS_FOR_EDC.pdf (vizitat 13.06.2020).
- Bauman Z. Modernitatea lichidă. București: Antet, 2000. 208 p.
- Boia L. *Mitul democrației*. București: Humanitas, 2002. 160 p.
- Bull H. *Societatea anarhică: un studiu asupra ordinii în politica mondială*. Chișinău: Știința CEU PRESS, 1998. 318 p.
- Cantarj V. Încrederea în justiția din Republica Moldova, 2001-2018. Evoluții și determinante. <https://crjm.org/wp-content/uploads/2019/02/2018.12-Increderea-in-justitie-Evolutii.pdf> (vizitat 11.06.2020)
- Codul de conduită pentru funcționarii responsabili cu aplicarea legii. Adoptat prin Rezoluția nr.34/169 a Adunării Generale a ONU la 17 decembrie 1979.
- Codul Educației al Republicii Moldova din 17.07.2014. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 319-324.
- Coeziunea, solidaritatea și încrederea în societatea din Republica Moldova. Rezultatele sondajului de opinie ASDM. <http://www.platzforma.md/arhive/387456> (vizitat 11.06.2020).
- Constituția Republicii Moldova din 29 iulie 1994. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1994, nr. 1. În vigoare de la 27 august 1994. Republicată în: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr.78.
- Constituția Republicii Moldova. Comentariu*. Coordonatori: Negru B., Osmochescu N., Smochină A. și alții. Chișinău: ARC, 2012. 576 p.
- Cristea G.C. *Pedagogie generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2008. 212 p.
- Cristea S. Educația juridică. În: *Pro Didactica*, 2015, nr.2(90), p.54-56.
- Declarația Universală a Drepturilor Omului, adoptată la New-York la 10.12.1948 și ratificată de Republica Moldova la 28.07.1990. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Vol.1. Chișinău: Moldpres, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, p.11-17.
- Dușu M. Criza studiului dreptului și nevoia învățământului trans-sistemic. În: *Tribuna Învățământului*, 24.03.2015. <https://tribunainvatamantului.ro/criza-studiului-dreptului-si-nevoia-Invatamantului-trans-sistemic/> (vizitat 15.05.2020).
- Filosofia morală a lui R. Hare. Coordonator V. Mureșan. https://www.academia.edu/190252/Filosofia_moral%C4%83_a_lui_R._M._Hare (vizitat 11.06.2020).
- Grugel J. *Democratizarea. O introducere critică*. Iași: Polirom, 2008. 272 p.
- Indexul Coeziunii Sociale. Realizat de Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare și Fundația Est-Europeană. <http://www.progen.md/?pag> (vizitat 11.06.2020)
- Manent P. *O filosofie politică pentru cetățean*. București: Humanitas, 2003. 336 p.
- Mihai Gh. *Prelegeri de filosofia dreptului. O perspectivă renaștină*. Ed. a II-a. Timișoara: Mirton, 2003. 217 p.
- Nassim N.T. *Lebăda neagră. Impactul foarte puțin probabilului*. București: Editura Curtea Veche, 2018. 504 p.
- Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, adoptat la New-York la 16.12.1966 și ratificat de Republica Moldova la 28.07.1990. În: *Tratate internaționale la care Republica Moldova este parte*. Vol.1. Chișinău: Moldpres, *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, p.32-49.
- Renaut A. *Era individului: contribuție la o istorie a subiectivității*. Iași: Editura Institutului European, 1998. 370 p.
- Rezultatele sondajului privind opinia publică despre sistemul judecătoresc din Moldova. Realizat de Magenda Consulting. https://crjm.org/wp-content/uploads/2018/02/Brosura_finala.compressed.pdf (vizitat 12.06.2020).
- Sondajul realizat de IRI. Încrederea cetățenilor RM în instituții. <https://unimedia.info/ro> (vizitat 11.06.2020).
- Stan E. *Pedagogie postmodernă*. Iași: Institutul European, 2004. 157 p.
- Terzea-Ofrim L. Condiția sensibilă. În: *Dilema veche*, nr. 219, 26.04.2008, <http://89.36.26.192/sectiune/tilc-show/articol/conditia-sensibila> (vizitat 02.06.2020).

SIGURANȚA FRONTIERELOR REPUBLICII MOLDOVA, PRIN PRISMA EXISTENȚEI UNEI ZONE NECONTROLATE DE CĂTRE AUTORITĂȚILE CENTRALE MOLDOVENEȘTI

Gabriela CRISTEA

doctorand, ofițer principal MAI

<https://orcid.org/0000-0003-1368-3851>

SUMAR

Datorită localizării sale geografice, Republica Moldova este în permanență expusă riscurilor și vulnerabilității pentru traficul ilicit de droguri, arme de calibru mic, traficul de ființe umane și/sau organe/țesuturi umane, precum și medicamente contrafăcute. Republica Moldova nu este doar tranzitată de diverse activități ilicite, ea reprezintă inclusiv un focar de migrație ilegală și trafic de ființe umane.

Un aspect important care ține de siguranța frontierelor R. Moldova și care necesită o abordare individuală este existența unei zone necontrolate extinse de către autoritățile centrale moldovenești, adică segmentul transnistrean. În pofida faptului că de la escaladarea conflictului militar au trecut mai bine de 25 de ani, o rezolvare concretă a diferendului nu a fost realizată, iar implicarea organizațiilor regionale și internaționale de menținere a păcii nu dau efectele scontate.

Cuvinte-cheie: securitate, drept internațional, Transnistria, conflictul transnistrean, siguranța frontierei naționale, conflicte înghețate, crima organizată.

Introducere

Deși conflictul transnistrean este deseori tratat separat, în realitate el nu reprezintă decât un segment al unui conflict teritorial mult mai vast, care implică nu doar Republica Moldova și Rusia,

BORDER SECURITY OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA THROUGH THE EXISTENCE OF AN EXTENDED UNCONTROLLED AREA BY THE CENTRAL MOLDOVAN AUTHORITIES

SUMMARY

Due to its geographical location, the Republic of Moldova is constantly exposed to risks and vulnerability to illicit drug trafficking, small arms, trafficking in human beings and / or human organs / tissues, as well as counterfeit medicines. The Republic of Moldova is not only transited by various illicit activities, it is also a hotbed for illegal migration and trafficking in human beings.

An important aspect related to the security of the borders of the Republic of Moldova and which requires an individual approach is the existence of a large uncontrolled area by the central Moldovan authorities, the Transnistrian segment. Despite the fact that more than 25 years have passed since the escalation of the conflict, a concrete solution has not been achieved, and the involvement of regional and international peacekeeping organizations does not have the expected effects.

Key-words: security, international law, Transnistria, the Transnistrian conflict, the security of the national border, frozen conflicts, organized crime.

dar și România, și Ucraina. Spațiul denumit în istoriografia și literatura românească sub numele de Transnistria este reprezentat de două regiuni istorice: sudul Podoliei și vestul Novorosiei. Teritoriul din vestul Transnistriei, unde se regăsea, în mare parte, populație românească, în 1924 a devenit Republica Autonomă Sovietică Socialistă Moldovenească.

Încă din cele mai vechi timpuri, acest teritoriu a constituit o zonă tampon între lumea latină și cea slavă [...]. Transnistria a apărut pe harta istori-

ei mai curând ca un concept geopolitic, promovat mai întâi de către Imperiul Rus și mai apoi de Uniunea Sovietică [1, p. 110-111].

Ținând cont de poziția sa geografică, Republica Moldova face parte din arhitectura de securitate a Bazinului Mării Negre – un domeniu de interes pentru un număr mare de actori puternici regionali și internaționali. Arhitectura de securitate din domeniu este influențată de existența unei **axe de conflicte înghețate** (în Transnistria, Osetia de Sud, Abhazia și Nagorno-Karabah), precum și de conflictele din prezent (exemplul Ucrainei). În contextul aspirațiilor de integrare în spațiul european cultural, economic și social, Republica Moldova trebuie să își consolideze, dezvolte și modernizeze securitatea națională și sistemul de apărare, luând în considerare evoluția mediului de securitate [13, p. 368].

Escaladarea conflictului

În Moldova există două zone de risc. Prima este zona găgăuză, formată din enclave etnice, elitele ei cooperând strâns cu Rusia și susținând ideea de independență. A doua zonă de risc este Transnistria, care nu este controlată de autoritățile de la Chișinău și unde Rusia are instalată o prezență militară constantă. Activarea conflictului înghețat din Transnistria reprezintă amenințarea cea mai serioasă asupra Moldovei și a întregii regiuni [2, p. 202].

Ca urmare a acțiunilor secesioniste ale separatiștilor din regiunea transnistreană, care au proclamat independența regiunii, în anii 1991-1992 a avut loc faza activă a conflictului armat transnistrean. Administrația separatistă a primit în acea perioadă – continuă să primească și astăzi – ajutor militar, politic și economic din partea Federației Ruse. Respectiv, Guvernul Moldovei nu deține control efectiv asupra teritoriului *de facto* administrat de autoritățile separatiste [10, p. 203].

Escaladarea conflictului armat din Bender în iunie 1992 a fost provocată intenționat de serviciile secrete rusești în scopul excluderii României din mecanismul cvadrilateral de reglementare a conflictului (Moldova, Ucraina, România și Rusia). Separatiștii erau susținuți de trupele rusești, mercenari cazaci și mass-media rusă. Acordul privind reglementarea pașnică a conflictului, semnat de către Moldova și Rusia în iulie 1992, care prevedea instalarea trupelor de pacificare rusești și transnistrene în zona de securitate, se află nu doar în contradicție cu standardele internaționale privind trupele de pacificare, dar a și creat, după părerea lui Oazu Nantoi, condiții benefice pentru consolidarea regimului transnistrean [17, p. 32].

În anul 1992, Republica Moldova a încercat să recapete controlul asupra segmentului transnis-

trean cu ajutorul forțelor militare. Granița dintre Ucraina și Transnistria a fost suficient de flexibilă pentru autoritățile regimului separatist, astfel încât Tiraspolul a avut o conexiune permanentă și loială cu Rusia. Astfel, în ciuda unei pretense neutralități, autoritățile de la Kiev au contribuit la menținerea conflictului nu doar prin non-imixtiune. Cu toate acestea, nu putem neglija implicarea autorităților ruse în crearea acestui conflict.

În următorii ani, Transnistria era intens folosită în scopul îmbogățirii ilicite a funcționarilor publici corupți și politicienilor. Volumul contrabandei care trecea prin Transnistria a crescut brusc odată cu semnarea Deciziei protocolare privind activitatea serviciilor vamale ale Republicii Moldova și Transnistriei, în februarie 1996. Potrivit acestui document, Transnistria a primit ștampila vamală cu inscripția: „Republica Moldova, Transnistria, vama din Tiraspol”. Astfel, antreprenorii din Transnistria au primit ieșire liberă către piețele externe, figurând în calitate de subiecți economici din Moldova, nefiind obligați să plătească impozite în bugetul statului [17, p. 32].

Rolul Federației Ruse în pseudo-independența economică a regiunii separatiste

Federația Rusă și-a consolidat prezența economică în regiunea transnistreană prin intermediul investitorilor ruși, astfel preluând controlul asupra celor mai importante întreprinderi industriale, precum Combinatul metalurgic de la Râbnîța, deținut de corporația rusă *Metalloinvest*; Centrala hidroelectrică moldovenească de la Cuciurgan, care aparține Inter RAO EES; Fabrica de ciment din Râbnîța, cumpărată tot de Inter RAO EES; Uzina de mașini și construcții de la Bender, preluată de corporația rusă *Saliut*; Fabrica de pompe de la Râbnîța și Uzina *Moldavkabeli* de la Bender. Pe lângă creșterea influenței sale economice, Rusia exercită o importantă influență politică asupra administrației de la Tiraspol, reprezentanții căreia sunt, în mare parte, cetățeni ai Federației Ruse. În același timp, în regiunea transnistreană staționează un contingent militar de aproximativ 1500 de soldați ruși, dintre care circa 1000 sunt însărcinați cu paza celor 40 mii de tone de armament rusesc rămas în regiune de la fosta Armată a 14-a, din fosta URSS, în timp ce aproximativ 500 de militari fac parte din misiunea de pacificare din Zona de Securitate de pe Nistru [1, p. 126-127].

În opinia lui Victor Juc și a lui Veaceslav Ungureanu, unul dintre mesajele principale enunțate de către Federația Rusă este că atâta timp cât problema transnistreană rămâne nesoluționată, viitorul Republicii Moldova este unul incert.

Aceștia exprimă scepticism, ca și O. Serebrian, privind identificarea soluției conflictului din raioanele de est în viitorul apropiat. Pentru o mai bună înțelegere a situației geopolitice a Republicii Moldova, O. Serebrian recurge la o comparație cu situația din Georgia: reliefarea similitudinilor, atât din perspective geografică cât și istorică dintre cele două țări, servesc drept detalii pentru a înțelege mai bine analiza conflictelor teritoriale, dar și elemente de provocare la adresa securității naționale cu care se confruntă în prezent ambele state [6, p. 41].

Este relevantă în acest caz ideea expusă de Niccolò Machiavelli, care, se pare, este intens utilizată de către Federația Rusă în politica sa externă față de segmentul transnistrean și, mai nou, Ucraina: „Dacă țările pe care le-am cucerit sunt obișnuite să se conducă după legile lor proprii și să trăiască în libertate, există trei moduri de acțiune pentru a le ține sub stăpânire: să le nimicim; să mergem să locuim acolo personal; să lăsam ca aceste țări cucerite să se conducă mai departe după legile lor proprii, și creând aici un sistem de guvernare, având în frunte numai câțiva oameni care să mențină prietenia celor cucerți [...]. Or, dacă vrei să stăpânești o cetate cucerită, vei vedea că este mai ușor să o domini, guvernând-o prin cetățenii ei proprii, decât în orice alt fel” [8, p. 21].

Rezolvarea conflictului prin prisma dreptului internațional

Statele nu evoluează în același cadru geografic. Tocmai din acest considerent, un stat mic, față de vecinii cu o mare suprafață, nu poate duce o politică independentă de considerentele geografice. O suprafață mare presupune abundența unor resurse care vor pune la dispoziția statului capacități importante. Tot așa, în caz de agresiune, o întindere mare permite statului atacat teren pentru a se reface în vederea contra atacului. Perimetrul este un element strategic, întrucât frontierele nu pot fi apărate în același fel.

Statul este principala formă prin care poate fi creată ordinea mondială în conformitate cu dreptul internațional. Nu există teren care să nu poată fi acoperit de limitele sau jurisdicția statelor. Statul, ca funcție, este primordial, deoarece conține multe funcții prin care își legitimează puterea: menține ordinea și pacea în domeniile civil și penal, oferă siguranță pentru popor, reprezintă națiunea și exercită autogovernarea [14, p.211].

Mijloacele militare și orice alte mijloace de suprimare a separatismului erau folosite în mod obișnuit de către state, iar reacția comunității internaționale nu era negativă, reacția era mai degrabă pozitivă atunci când statele recunoscute lansau operațiuni militare în Osetia de Sud,

Transnistria, Ucraina de Est, care și-au proclamat independența și au solicitat autogovernare. Nu există limite sau condiții stabilite de comunitatea internațională în acest scop. Posibil, acest lucru se întâmplă deoarece este vorba de afacerile interne și nu se poate nimic de făcut în conformitate cu dreptul internațional. Cu toate acestea, s-ar putea să fie o abordare greșită: chiar dacă principiul este prevăzut de Carta ONU, autodeterminarea în sine apare la nivel național [14, p.223-224].

Dimitry Dedov consideră că, după și datorită războiului cu separatiștii (aceasta fiind o mare greșală), e necesară stabilirea unei regiuni autonome cu o autodeterminare internă, bazată pe valorile fundamentale, respect reciproc și participare în luarea deciziilor, dar o astfel de autonomie regională nu este posibilă fără acorduri de pace și angajamente pentru stabilirea ordinii. Din moment ce capacitățile menționate nu au fost testate, comunitatea internațională trebuie să stabilească o formă intermediară a unei entități separate, împuternicită cu o suveranitate restricționată, care trebuie să existe sub controlul celui mai apropiat stat etnic sau cultural, ales liber și democratic de poporul acestei entități, sau sub controlul și guvernarea provizorie a comunității internaționale. Poporul din regiunea rebelă trebuie să aibă oportunitatea de a decide liber dacă să devină sau nu parte integrantă a altui stat (care este aproape, din punct de vedere etnic sau geografic) [14, p.224].

A fortiori, responsabilitatea statului este subliniată de acțiunile/omisiunile autorităților locale care, în timp ce refuză să execute ordinele autorităților centrale, sunt, totuși, formal și *de jure*, sub controlul statului. Astfel, persoanele supuse autorității administrației locale se presupune că sunt sub jurisdicția statului care ar fi comis încălcarea; prin urmare, acest lucru este un efect natural al principiului jurisdicției teritoriale [15, p. 203].

Dacă centralizarea politică (ulterior, și cea economică) este justificată de stat în scopul siguranței publice, aceasta va muta, inevitabil, puterea către un grup limitat de persoane în detrimentul întregii societăți [...]. În mod normal, din motive practice, schimbările ar trebui efectuate gradual – de la diverse forme de autonomie, la independență totală, dar unele circumstanțe dramatice (războiul, opresiunea, colonizarea, genocidul) ar putea justifica obiectiv schimbările radicale imediate. Prin urmare, este important ca autodeterminarea să rezolve conflictul dintre tendințele de centralizare și descentralizare din interiorul unui stat. Este o chestiune internă a unui stat, dar și o parte a dreptului internațional. Acest lucru poate duce la concluzia că nu există o frontieră între legea națională și internațională pentru a proteja

democrația, regula legii și drepturile fundamentale. Cu toate acestea, principiul dat nu este recunoscut drept *jus cogens* în conformitate cu dreptul internațional [14, p.211-212].

Problema autoproclamatei republici din stânga râului Nistru a devenit cunoscută peste tot în lume în urma reportajelor media despre războiul din această regiune, precum și din cauza tulburărilor prin care a trecut grupul Ilașcu în perioada în care era încarcerat la Tiraspol. O entitate nerecunoscută de lumea civilizată reprezintă astăzi un viciu politic pe harta Europei de Est [...]. Chiar dacă Transnistria a adoptat o Constituție și legi, în ciuda capacității sale, este din ce în ce mai complicat să asigure viața socială, economică și politică prin intermediul guvernului său. Chiar dacă deține o populație permanentă și un teritoriu definit, ea nu posedă capacitatea de a intra în relații cu alte state sau alte organizații internaționale. Mai exact, Transnistria nu este recunoscută de nici un stat membru al Națiunilor Unite, ea există doar datorită suportului financiar și militar oferit de Federația Rusă, încălcând dreptul internațional [9, p.749-750].

Frontiera de est – risc pentru securitatea națională?

Securizarea frontierei de răsărit constituie problema cea mai actuală, pentru că Republica Moldova urmează să se conformeze unor criterii pe care le impune asocierea sa cu UE. Renunțarea la sârma ghimpată la granița moldo-română simbolizează o abordare nouă a relațiilor cu vecinii noștri comunitari. Această nouă etapă este marcată inclusiv prin deschiderea micului trafic la frontiera cu România și prin alte două evenimente speciale: începând cu anul 2011, cetățenii moldoveni au primit pașapoarte biometrice, iar din 28 aprilie 2014 aceștia beneficiază de regimul liberalizat de vize în statele europene care fac parte din spațiul Schengen. Cu toate acestea, problema cea mai spinoasă rămâne gestionarea segmentului transnistrean al frontierei moldo-ucrainene. Întrucât nici un guvern moldovean nu va admite crearea unei granițe pe Nistru, acest segment necontrolat de către autoritățile de la Chișinău rămâne permeabil și le dă bătăi de cap acestora. Autoritățile recunosc existența unui trafic ilegal de băuturi și produse alimentare, țigări și mărfuri de uz casnic, traficcare înfloresc la frontieră. Nu mai puțin important este însă traficul de ființe umane, de imigranți din țările asiatice care au ca destinație finală țările spațiului Schengen [12, p.225-226].

Nu este de neglijat nici interesul economic al Ucrainei, care a exploatat statutul Transnistriei timp de ani întregi. Teritoriul a fost și rămâne o rută majoră de tranzit pentru bunurile de contra-

bandă în cel mai mare port al Ucrainei, Odesa. Cea mai eficientă schemă de contrabandă consta în faptul că bunurile ajungeau în portul din Odesa, fiind marcate pentru import în Moldova (Transnistria), scăpând astfel de obligațiile vamale. Astfel, bunurile puteau să ocolească Transnistria, în general, sau să meargă acolo, după care să intre iar în Ucraina [16, p. 154-155].

La fel ca și pentru majoritatea statelor din Europa de Est, calea Republicii Moldova către o societate deschisă și o economie competitivă, în special în ceea ce privește democratizarea, dezvoltarea pieței și securității, depinde mult de riscurile și amenințările la adresa securității, la toate nivelele – global, regional și local [13, p.370].

Referitor la riscurile și amenințările de nivel local și regional, putem aplica modelele de securitate dezvoltate de Barry Buzan [13, p. 371-372]:

1. Riscurile și amenințările non-militare:

- probleme de natură teritorială ale căror rezolvare este amânată, reușind astfel să accentueze stări și fenomene negative care pot constitui un pericol sau chiar amenințări;
- eșecul îndeplinirii angajamentelor internaționale, care poate duce la tensiuni regionale;
- evoluțiile negative interstatale, care pot degenera în acte destabilizatoare, conducând la crize politice și militare;
- crima organizată, traficul de arme, droguri și persoane, corupția, tulburarea socială – utilizate de forțele ostile pentru a controla și destabiliza regiunea.

2. Riscurile și amenințările militare:

- prezența în regiune a aproximativ 2000 de soldați și 40 de mii de tone de echipament militar și muniții care aparțin fostei Armate a 14-a a fostei URSS. Statutul lor internațional rămâne incert și constituie un factor de destabilizare, chiar dacă se consideră că scopul forțelor militare este de a menține pacea, ceea ce implică un grad înalt de imparțialitate;
- confruntările armate locale facilitate de existența forțelor separatiste transnistrene gata să recurgă la mijloace militare pentru a preveni „reintegrarea” în teritoriul Republicii Moldova.

3. Riscurile asimetrice și transnaționale:

- posibilitatea conflictelor, favorizate de populație în contextual conflictului transnistrean, unde se manifestă tendințe separatiste, adăugând tendințele găgăuze

de autonomie. Acestea pot rezulta într-o situație foarte periculoasă, odată cu renașterea diferitor forțe naționaliste din regiune, care, prin implicare, pot intensifica situația;

- încercările de destabilizare a regiunii prin acțiuni teroriste, menite să distorsioneze încrederea în capacitatea de a stăpâni situația de către ambii actori din regiune, și, în special, de către organizațiile internaționale și regionale de securitate (OSCE).

În Transnistria se arată că opinia publică rămâne fermă pentru independență și legătură strânsă cu Rusia, dar cu siguranță există mai multă susținere pentru reintegrare decât se prezintă oficial. Există și agitație pentru a fi recunoscută de către Rusia. În ultimii câțiva ani, zeci de mii de transnistreni au obținut pașapoarte moldovenești, utilizându-le pentru a călători fără viză în Uniunea Europeană. Cu toate acestea, Transnistria are o problemă demografică serioasă, în sensul că în jur de o treime din populație o reprezintă pensionarii, iar cei mai activi membri ai societății sunt cei care au cele mai mari șanse de a pleca [16, p.39].

Concluzii și soluții propuse

Un alt scenariu pentru Transnistria prevede ca teritoriul său să se dubleze în funcție de statutul său, în calitate de **gaură neagră** regională – un spațiu nerecunoscut care primește susținere suficientă pentru a supraviețui naționaliștilor ruși și de a avea o stabilitate în securitate, continuând să beneficieze de schemele ilegale care implică contrabanda și mărfurile contrafăcute, în coluziune cu cifre puternice atât în Moldova cât și în Ucraina. Un astfel de scenariu ar deriva, cel mai probabil, în situația unei stagnări economice și politice atât în Moldova cât și în Ucraina. Acest lucru va fi și mai probabil, dacă Guvernul de la Chișinău nu va reuși să împiedice comerțul ilegal cu Transnistria și dacă administrația lui Volodimir Zelenski din Ucraina nu va exercita putere asupra elitelor regionale din Odesa, care s-au bucurat reciproc de un aranjament plin de beneficii cu Transnistria în comerțul cu bunuri de contrabandă [16, p.40-41].

În opinia lui Eugen Străuțiu, soluționarea conflictului transnistrean va fi îndeplinită atunci când actorii implicați (cele două conducători politico-administrative de la Chișinău și Tiraspol, dar și partenerii internaționali cu interese majore) vor fi de comun acord cu unul dintre cele trei scenarii: reintegrare (cu sau fără un anumit grad de autonomie), separare într-un stat independent sau alipire la un alt stat. În perspectiva oricăruia dintre cele trei scenarii, dar mai ales în perspec-

tiva reintegrării, este de maximă importanță cunoașterea și evaluarea comparativă a structurii și calității organizării politice de la Chișinău și Tiraspol. Astfel, vor fi identificate și utilizate (sau evitate) la maximum structurile, valorile și comportamentele politice ale partenerului/adversarului în procesul de reglementare, crescând șansele unele reglementări acceptabile pentru toți actorii [11, p. 19].

În contextul realizării politicii de reintegrare a Republicii Moldova, prin Legea Parlamentului nr. 173 din 22.07.2005 au fost stabilite prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stânga Nistrului (Transnistria). În conformitate cu prevederile acesteia, Transnistria este parte componentă inalienabilă a Republicii Moldova și, în limita împuternicirilor stabilite de Constituție și alte legi ale Republicii Moldova, soluționează problemele date în competența ei [7].

Cu toate acestea, Legea Parlamentului Republicii Moldova nr. 173 din 22 iulie 2005 cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stânga Nistrului (Transnistria) a rămas în mare parte un document declarativ, fără urmări practice. Ea nu a fost urmată de elaborarea unei Strategii de reintegrare a țării, care ar fi ghidat toate instituțiile statului și societatea în aplicarea prevederilor sale [3, p. 6].

Procesul de reglementare a conflictului transnistrean a intrat în impas încă înainte de declanșarea ostilităților din estul Ucrainei. Incapacitatea părților participante la formatul 5+2 de a deschide „coșul trei”, dedicat chestiunilor legate de statutul Transnistriei și de securitate, a făcut ca procesul de negocieri să fie condamnat la ineficiență. Respectiv, negocierile s-au rezumat la discutarea unor subiecte deloc neglijabile, dar nepolitice, precum demontarea funicularului de pe râul Nistru. În pofida acestor realități, negocierile se desfășurau într-un context potrivit căruia menținerea status quo-ului reprezintă cel mai bun mijloc de asigurare a securității. Deși aveau obiective maximaliste (Chișinăul – reintegrarea statului într-o formulă unitară; Tiraspolul – recunoașterea internațională a independenței declarate), părțile erau conștiente că nu este realist ca ele să fie promovate în conjunctura existentă [4, p. 12].

În opinia lui Vasile Croitoru, Rusia beneficiază de neutralitatea Republicii Moldova, aceasta jucând rolul de „zonă tampon”, care îndeplinea și îndeplinește în continuare o funcție geostrategică pentru Rusia, diminuând la maximum influența altor state sau actori, furnizori de securitate. Neutralitatea nu a fost atât o necesitate pentru Republica Moldova cât un interes geostrategic al Rusiei. Interesul Rusiei este ca Moldova să-și mențină neutralitatea. Moscova a insistat și insistă în

continuare pe neutralitate, deoarece în felul acesta Republica Moldova este menținută în sfera sa de influență, pentru că neutralitatea garantează Rusiei neșemnarea de către Moldova a unor acorduri politico-militare cu alte state sau organizații cum ar fi NATO [5, p. 56].

O soluție politică finală asupra conflictului din Transnistria rămâne evazivă și depinde de tendințele geopolitice mai largi. Cu toate acestea, în comparație cu alte conflicte, acesta este unul pacifist, există contacte substanțiale între oameni, precum și o convergență economică, ținând cont de faptul că regiunea participă la Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) a Moldovei cu UE. O serie de măsuri de creștere a încrederii, prevăzute de OSCE, au fost agreate de cele două maluri încă în 2016. Autoritățile actuale de facto ale Transnistriei, apropiate de conglomeratul puternic *Sheriff*, sunt destul de pragmatice. Scăderea economică, emigrarea pe scară largă și susținerea redusă din partea Rusiei au contribuit la schimbarea atitudinii acestora, fiind mai deschise spre compromise. Odată cu venirea la putere a unui nou guvern la Chișinău, care și-a luat angajamentul de a pune capăt economiei tenebre și schemelor de contrabandă, o întrebare-cheie este: cum va afecta viitorul Transnistriei după schimbarea statutului acesteia de zonă gri, exploatată de un număr larg de actori? [16, p. 136].

Referințe bibliografice:

- Asandului G., Mihai D. *Uniunea Europeană și vecinătatea estică*. Iași: Politehniem, 2015. 228 p.
- Cebotari S. *Interesele geostrategice ale Federației Ruse în spațiul est-european*. Chișinău: Academia militară a forțelor armate „Alexandru cel Bun”, 2016. 264 p.
- Chirilă V. *Politica de reintegrare a Republicii Moldova: viziune, strategie, mijloace*. Chișinău: Cartier, 2013. 12 p.
- Ciurea C. *Criza din Ucraina și impactul ei asupra sistemului de securitate al Republicii Moldova*. http://old.ape.md/public/publications/2193152_md_corneliu_ciure.pdf (vizitat 24.03.2020).
- Croitoru V. Implicațiile crizei ucrainene asupra situației geopolitice a Republicii Moldova în cadrul Parteneriatului Estic. În: *Materialele conferinței internaționale Republica Moldova în contextul noii arhitecturi de securitate regională din 15 mai 2015*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016. 248 p.
- Juc V., Ungureanu V. Diversificarea teoretică a conceptului de securitate în contextul transformărilor structurale de sistem internațional post-război rece. În: *Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale* / Inst. de Cercet. Juridice și Politice al Acad. de Științe a Moldovei. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016. 180 p.
- Legea privind statutul juridic special al localităților din stânga Nistrului (Transnistria). Nr. 173 din 22.07.2005. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, nr. 101-103/478. În vigoare din 29.07.2005.
- Machiavelli N. *Principele*. București: Ed. Tiparul Universitar, 1944. 115 p. <https://biblacad.ro/UPC/Personalitati/principele.pdf> (vizitat 22.03.2020).
- Poalelungi M. *Excepția Namibia și obligația pozitivă a Republicii Moldova de recunoaștere a anumitor hotărâri judecătorești pronunțate de către instanțele regimului nerecunoscut din Transnistria*. <http://www.rscj.ro/SCJ-2-2018.pdf> (vizitat 26.03.2020).
- Poalelungi M., Splavnic S. *Extraterritorialitatea Convenției Europene a Drepturilor Omului: obligații pozitive și jurisdicție*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2014. 300 p.
- Străuțiu E. Criteriul politic în analiza și soluționarea conflictului transnistrean. În: *Materialele conferinței internaționale Republica Moldova în contextul noii arhitecturi de securitate regională din 15 mai 2015*. Chișinău: Tipografia Centrală, 2016. 248 p.
- Vangheli I. *Teoria și practica integrării europene: ciclu de prelegeri*. Chișinău: Ed. Tehnica – UTM, 2016. 308 p.
- Cucerescu V. ș.a. *The European Union and the Eastern Partnership: security challenges*. Chișinău: Tipografia Print-Caro, 2018. 547 p.
- Dedov D. Self-determination and the world order in the human rights perspective, in Raimondi Guido, „Regards croises sur la protection nationale et international des droits de l'homme/Intersecting views on national and international human rights protection”, Legal Publishers, Tilburg, 2019. 1026 p.
- Poalelungi M. *Positive and negative obligations of the State under the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*. Iași: Editura Vasiliana 98, 2015. 261 p.
- Waal T., Twickel N. *Beyond frozen conflict, scenarios for the separatist disputes of Eastern Europe*. London Rowman and Littlefield International, 2020. 228 p.
- Курт Г., Андрейко В. Республика Молдова в европейском контексте и в аспекте политики безопасности. В: *Материалы конференции в г. Гамбурге, 18-19 июня 2001 года*. Киев: Заповит, 2001. 112 с.

INFORMATION AS A HULK: REPLACING BLACK WIDOW WITH INFORMATION LEGISLATION

Shahin MAMMADRZALI,
Lecturer and PhD student of the UNESCO
Chair on Human Rights and Information Law,
Baku State University, Azerbaijan
<https://orcid.org/0000-0001-8765-9147>

SUMMARY

We may associate information with the Hulk – famous hero of Marvel Comics. The flow of information can be named as „information cycle” and it has ability to produce unkind impact over our lives that smash everything. Nevertheless, we can enjoy benefits of information when it is peaceful and silent. Just like the Hulk when he is angry and like Dr. Bruce Banner when he peacefully conducts scientific studies in his laboratory. The essential social and public role of information is hard to refuse, but this role is not always positive. Thus, we need the Black Widow – another Marvel’s hero, to keep „Information Hulk” under control. The best way is information legislation and legal regulation, but in conformity with information ethics and cyberculture. Information legislation and human rights are like two equal.

1 piece of an apple – if information space wants to stay safe, it should feed by both of them.

Key-words: *access to information, information security, information ethics, information law sphere, electronic rights, information management.*

Target setting. Information can be created, accessed, edited, shared, collected, disseminated, etc., and its not the end of story. After dissemination or collection it can be re-created and re-disseminated repeatedly. Therefore, I may call the travelling route of information as „the information cycle”. Experts propose another term – „information lyfe cycle” in order to prove that information is alive [7, p.31]. Information is constantly in motion, causing creation, transmission and reception of new information. Yet, information is chaotic in its very nature and needs legal regulation. Not

INFORMAȚIA, CA HULK: ÎNLOCUIREA VĂDUVEI NEGRE CU LEGISLAȚIA DESPRE INFORMAȚII

SUMAR

Putem asocia informațiile cu un Hulk – celebrul erou monstru umanoid din cărțile cu benzi desenate ale lui Marvel Comics. Fluxul de informații poate fi denumit „ciclu informațional” și poate avea un impact nedorit asupra vieții noastre, cu efect de a distruge totul. Cu toate acestea, putem profita de informație atunci când ea este liniștită și calmă. La fel ca Hulk, când este furios, și ca Dr. Bruce Banner, atunci când conduce pașnic cercetări în laboratorul său. Este dificil să refuzi rolul public și social esențial al informațiilor, dar acest rol nu este întotdeauna pozitiv. Așadar, avem nevoie de Văduva Neagră, o altă eroină a lui Marvel Comics, pentru a menține controlul asupra „informației Hulk”. Cel mai bun mod, în acest sens, este legea informațiilor și reglementarea legală, dar în conformitate cu etica informațională și cultura cibernetică. Legea informațiilor și drepturile omului sunt ca două părți egale ale unui măr – dacă spațiul informațional dorește să rămână în siguranță, el trebuie să fie alimentat de ambele părți.

Cuvinte-cheie: *acces la informații, securitate informațională, etică informațională, drept informațional, drepturi electronice, gestionarea informațiilor.*

all information flows are in in the form of cycle. Thus, taking into account the main features of information movements, I can distinguish 2 main types of routes:

- Cyclical flow of information – active movements within the cycle;
- Information movements facilitating the cycle – supplementary information movements.

Generally speaking, both types of movements can be studied as parts of the entire information cycle. In this case, some information actions are related to the active cycle of information, while others are related to the processes that ensure this cycle. For example, securing information, forming databases, etc. encourage active information flow. To put it simply, any information movement takes place in connection with the information cycle. Researchers also use the term „information processing cycle” as another synonym for the objective and comprehensive study of information

movements [17, p.26]. Although both terms are appropriate for the legal analysis of information movements and the investigation of related human rights, in my opinion, it would be simpler to use the term „information cycle”. The cyclical nature of information embodies its infinite movements, and the end of any information cycle may lead to the beginning of another cycle. This is due to the endless nature of communication process. Information cycles imply a multifaceted flow of information, which researchers divide into several stages for the effectiveness of scientific research. It is not possible to find a revelation system of stages in the literature because it is easy to approach it from different angles. More or less, I can agree with D. Haynes that the definition of the information cycle stages depends on the goals of the individual cycle [12, p.113]. In my opinion and from the point of legal analysis of the information sphere and human rights, one can study information cycle in the following general stages:

- c) Appearance of information –by means of creation, acquisition, reception etc.;
- d) Analysis of information – collection, research, change, criticism etc.;
- e) Presentation of information – transmission, dissemination, distribution, sending etc.;
- f) Use of information – investigation, application, research etc.;
- g) Emergence of new information – combination, systematization, innovation etc.

Relevance of the research topic. It should be noted immediately that information cycle also hides a number of shortcomings. Thus, information challenges are natural elements of any cycle. Stages of information cycle are very conditional, mixed and they can replace each other. Moreover, an information cycle can itself cause another cycle to begin or end. It is possible to imagine other small cycles that are adjacent to the main information cycle. On the other hand, not all movement forms of information happen within the active cycle, e.g. information security, information libraries, informational civil transactions are also types of information flows, but not in the form of active cycle. Creating any website or registering on social media is also an information movement, but it does not automatically constitute active cycle stages. Thus, one may study such actions as auxiliary (secondary or provisional) information actions that ensure the main active cycle and do not remain outside of it. Ultimately, activities such as information security, information registration and information control also ensure the information cycle. Therefore, I may claim that any movement of information is related to cycle and no matter where and in which circumstances it happens: digitally or in real life.

Conducted research level. Since individual information legislation is a relatively new area of jurisprudence, emerging challenges of information cycle are still raising serious conceptual and practical problems in legal spheres. One can hardly find a sample of complex research in national as well as foreign literature what covers all aspects of information cycle as the subject matter of various traditional legal fields. Nevertheless, certain issues related to information law and policy are analyzed by national experts as A.I. Aliyev,

G.A. Rzayeva, B.A. Maharramov, R.M. Aliguliyev, E.A. Aliyev and foreign experts such as P. Torremans, T.P. Jaeger, G.N. Taylor etc.

The objectives. Primary goals of the current study can be defined as formulation of a multidisciplinary look to information cycle, conceptual combination of information legislation and ethics, understanding the roots and further development of information law, establishing a ground for universal regulation of global information space.

Main content. Of course, it is very difficult to imagine all these mixed and complex stages of information without proper regulation and management. Some researchers suggest the term „information life-cycle management” in accordance with the term „information lifecycle” [23; p.181]. Nevertheless, given the legal nature of my research, I think, it would not be appropriate to apply the term „information cycle management”. I believe that it would be more acceptable to use the term „information management” to understand the role of law and the importance of information legislation in information areas. Research works in this area show that the concept of „information management” includes elements of action on quality control of information, its control, use, development and protection. A group of experts analyzes the management of information cycle as an area included within the information governance [2, p.23]. I can also adopt the term „information governance”, which has a broader meaning and includes socio-legal information control criteria. According to researcher Robert Smallwood, information governance means managing information to ensure compliance with corporate governance, legal and other regulations, and to reduce risks and costs [27, p.7]. Since this definition covers both code of conduct and legal regulations, it may be applied in all areas of both public and private sectors. Thus, information governance is, among other norms, governance based on legal norms. I believe that it is possible to give a similar definition to the interpretation of information legislation too. Information legislation can be defined as a system of legal norms governing the movement of information in any type and form –within the active cycle and the movements of other types that support this cycle. Information legislation should entail details such as grounds for information governance as well as the criteria of quality, security, use and application. Any information cycle can have both positive and negative consequences. I think that the main disadvantages introduced by information and its cycle can be presented as follows:

- Information cycle harms the very nature of social equality. It creates differences in information skills, ability to manage information, etc. More dangerously, cycle leads to digital divide. An informed society benefits more from the results of information than poor societies. Same is about elder and younger generations whose level of information skills is not equal;
- Effective cycle is prestigious. Information cycle requires many additional costs and resources;
- It creates many new social relations that are difficult to accommodate and regulate;

- Its movements can be manipulative (I can call it an „invisible hand”);
- It is often subordinated to economic interests by sacrificing other values;
- It has the potential to undermine values of human rights, which are fundamental social elements.

To prevent all these threats, information cycle needs public regulation, especially legal interference. The normative base for legal regulation – that is, the information legislation – is the main condition. Only the legal regulation of information cycle can strictly define the laws of information flow, prevent dangerous movements, punish violators, and restore public informational justice. Legal rules in information field should not be analyzed separately from the norms of technical, ethical and social character. The relevant literature also emphasizes the importance of legal norms that normalize ethical values in order to achieve high information ethics [31, p.242]. Besides, the term „information ethics” was proposed by scientists in the 1980s and began to be used as a general term covering the authenticity, quality, trust and reliability of information [10, p.21]. Regulation in the information space can be carried out through various social norms. These include public moral and ethical norms, norms of business conduct and, finally, legal norms. Given that today the digital information space – cyberspace – has a special place in the scope of information cycle, the same social norms can be applied to cyberspace too. However, as in the information space, there is lasting debates in cyberspace as to which types of norms are more appropriate for regulation [29, p.4]. When studying information legislation and information ethics, in my opinion, it is important to touch upon the public and individual importance of information. Information in itself is a tool that guides individuals and society to development, but also helps to define social patterns. In this sense, the proposal of researchers to give moral status to information coincides with the solution of social, psychological and other types of problems [28, p.1].

There is another area that examines the role of information legislation along with various social norms and values, and this area is information policy. In my opinion, one of the best definitions of information policy is presented in the book „A Companion to Nazi Germany”, the book that is dedicated to the study of the information policy of fascist propaganda in Germany from the point of view of information policy. The book belongs to Sandra Brahman. According to Brahman, information policy is the sum of laws, regulations, doctrinal positions, and other decisions and practices that have an impact on the public sphere in relation to the creation, processing, share, flow, access, and use of information [3, p.164]. In my opinion, the issues raised in connection with information policy definition at the end of the last century are still valid for information legislation and can be the purposes of legal regulation in information field too. On the other hand, these problems are not only in the field of electronic information, but also in the dissemination of information by traditional means. There are also serious gaps in the control of informa-

tion quality and, in general, in the field of information monitoring. These gaps are due to a number of objective and national subjective reasons, such as the complexity of control in the global information space, the imperfection of technical mechanisms for control etc. Experts in this field suggest that exchange of information increases the existing information load and use the term „information overload” to emphasize that too much informational content has a serious negative impact on the quality of information [9, p.6]. Although the term „information overload” is used in many research on information, little is known about its interpretation as a term. According to a relatively common opinion in the literature, „information overload” is the inability to find the necessary information for various reasons due to the excessive amount of information [19, p.7]. In fact, one can cite information overload as the reason for the excessive expansion and complexity of information legislation. In addition to the issues discussed above, the information overload also has a negative impact on the process of collecting and processing information. In particular, factors such as the abundance of information in the electronic space, the lack of verification of the reliability of electronic information sources seriously damage the work of digital libraries.

As mentioned earlier, information policy covers a wide range of issues and can be studied from different angles. Some experts even claim that information policy is a mechanism that serves only the interests of the state and justifies state intervention in the field of information [32, p.28]. In my opinion, it is possible to partially agree with this claim. Of course, in conservative countries (China, North Korea etc.) where there are a number of strict state control mechanisms, we can accept that the information policy is implemented exclusively by the state, and no information that is not allowed by the state to enter the national information space. But at the same time, we must look at the issue from a broad perspective. At a time when the global information space is being formed, not all activities for the establishment and implementation of information policy are carried out by governmental mechanisms. Experts also note that the scope of information policy is expanding due to the evolving ICT, and therefore research on information policy in the literature is devoted to only a part of this policy or a specific issue [15, p.13]. Another subjective factor that complicates the field of information policy is related to the diverse views of various authors in this direction. According to S. Braman, author of important research in this field, a statistical analysis conducted in 2010 showed that articles on information policy were published in about 60 different journals on various profiles, and in these articles information policy on business, health, energy, economics, food, regional policy, sociology, environmental protection, computer science, national security, philosophy, biotechnology, public and private administration, communication, technical sciences etc. topics have been studied [6, p.2].

Such a diverse approach to information policy poses serious obstacles in defining its subject. However, since all approaches and concepts are based on

the flow of information, I can elaborate the subject of information policy based on the concept of information itself. It is possible to approach the legislation in the field of information on the basis of the same information concept too. In general, information legislation:

1. Aims to direct inexhaustible information, but also combats information manipulation.
2. Strives to make the ever-expanding global information space accessible at all times and in all places for all people.
3. There are development in ecology, economy, politics and many other areas that are seriously impacted by information legislation.
4. Information legislation has a serious impact over private sector, corporate issues, various areas of entrepreneurship, where even information does not play a central role.
5. Information legislation influences the occurrence of positive and negative processes in almost all legal spheres of public and private life.

Due to the wide scope of information legislation, I can propose a classification of legislation based on various criteria in order to study it systematically. For example, legislation on access to information, information security legislation, privacy regulations, Internet legislation, legislation on e-government, digital governance law and others can be divided. Apart from most other areas of legislation, information legislation may be considered nationally or internationally. International information legislation is intended to regulate public relations of information nature in the international sphere. The international scale of information legislation is currently dominated by ICT, global information society, cross-border information exchange, international human rights standards in the field of information, mass media etc. These issues have been accepted by a number of researchers as a separate area of law, but are still the subject of controversial international information law [38, p.29]. I think that it is quite early to talk about the well-established international information law as it lack some theoretical grounds. Additionally, recognizing the international wing of information law may lead other legal fields also to be divided to national and international spheres.

In a broad sense, the legislation on information cycle – means the legislation on information movement in different contexts and forming the normative basis of different areas of law – civil, criminal, administrative, etc. For example, informing the detainee about his/her rights, providing him / her with legal protection, court proceedings beyond closed doors when the is issue is privacy, etc. are usual subject matters of criminal law fields. Although studied within the field of criminal law, the end result is still the cycle (or circulation) of information. For that reason, the above-mentioned problems also apply to the legislation on information cycle. In his book „Understanding information policy” I. Rowlands, one of prominent experts of information sphere, introduces an exceptionally important view about the structure and content of information policy [25, p.15]. According to Rowlands’s scheme, information policy should overview information as a type of

public goods as well as trade object while combining principles of information openness and protectionism. I think the same scheme and principles may be used to formulate the legislation of information sphere too. Rowlands’s proposal is exceptionally important for the creation of the system of international legislation in information sphere. Simply put, legislation on information as public goods and trade object is essential to legally regulate global information space. While striving to systemize international information legislation, we should not leave behind the international regulation of information rights and freedoms too. Human rights and freedoms, freedom of expression and information in particular, plays the role of cornerstone for international information law and legislation. On the other hand, at the international level, the term „information legislation” is quite conditional. International law fields are quite fragmentary due to non-centralized international legislator, judicial bodies and implementation. And it is the same with respect to international information sphere too.

International system of sources formed as a result of decentralized international legislation defines legal rules for international law participants [8, p.18]. These sources also apply to international legal relations in the field of information. That is, when examining international information law, we must refer not only to written conventional norms, but also to customary law, judicial precedents, general principles of law and other sources. Current legislation in international information law contains different norms of different character. Recognizing the importance of protecting freedom of information, the UN General Assembly appreciated it in 1946 as a guarantor of all freedoms sanctified by the United Nations and proposed the organization of an international conference on freedom of information [35]. We need to bear in mind that the Universal Declaration of Human Rights and the International Covenant on Civil and Political Rights (Article 19), which are fundamental universal human rights instruments, enshrine freedom of expression, but not the direct freedom of information. However, if we look at the structure of the article regulating freedom of expression, we see that it includes freedoms such as obtaining, receiving, transmitting and disseminating information. Thus, freedom of expression itself combines primary elements of freedom of information. And we may call this freedom as freedom of expression and information. This freedom may be considered in international information law as a norm of customary law. Because it is generally accepted that the Universal Declaration itself is a part of customary law [33, p.179]. Among authors, Patrick Birkinshaw, describes freedom of information as the right of citizens to access information held by public authorities [4, p.29]. However, I think that freedom of information needs to be looked at more broadly. In my opinion, linking freedom of information only to access to governmental information may limit the very meaning of freedom of information. In its original nature freedom of information is the normative freedom of movement of information [13, p.48]. That is, freedom of information is freedom of information cycle.

The inclusion of some of other human rights norms related to information and ICT in various areas of international law allows us to approach the legislation in the field of international information in a broader sense. For example, a resolution passed by the General Assembly of the International Criminal Police Organization (INTERPOL) in 2018 allows car manufacturers to access INTERPOL's database of stolen motor vehicles [14]. Besides, the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) cited the digital tax challenges imposed on companies operating in the digital space as a first step in its Action Plan to Combat Tax Base Erosion and Profit Shifting [22, p.14]. Similar norms apply to the OSCE, NATO and other organizations, corruption, human trafficking, terrorism, etc. It can also be found in the documents of anti-corruption agencies. However, these norms do not yet mean that we must automatically include them to international information law. International information legislation, in its narrow sense, regulates public relations that are active in the circulation of information and whose ultimate goal is the exchange of information. In my opinion, the main international standards of human rights that can be applied to the international information sphere and the directions of implementation of these standards can be grouped as follows:

- Human rights norms – international human rights standards on privacy, information rights, freedom of expression etc.;
- Norms related to information and knowledge societies – these norms include requirements for other basic human rights in addition to freedom of information and expression. In information society human rights such as social rights, cultural rights, right to education in particular, serves as background of information infrastructure;
- Norms related to the Internet and new technologies – The rights that people have offline – that is, in real life, should be protected to the same extent when they are online. In addition, artificial intelligence is associated with many human rights in the digital space. In this regard, serious attention has been paid to the regulation of human rights in the context of Internet governance. For this reason, it is possible to study the national, regional and universal level of Internet governance from the first days of its discovery;
- Norms related to telecommunications, mass media and press – many human rights documents are related to media, especially the application of freedom of information in the media, defamation, fight against terrorism etc. The importance of the media in current ICT age is repeatedly highlighted by the UN bodies as well as regional human rights organizations. Deeper regulation of the telecommunications sector is currently being carried out by the International Telecommunication Union;
- Sustainable development norms are mainly based on the UN 2030 Agenda for Sustainable Development. The 2030 Agenda entails norms proving that this Program is based on international human rights treaties. The UN General Assembly has established that the development of the information

society, science and technology play a significant role in the implementation of the 2030 Agenda;

- Norms on intellectual property rights – these norms are necessary for the analysis of the deepening contradictions between intellectual property, especially copyright and information rights, as a result of the impact of ICT. For example, the exclusive use interests of a trademark owner may conflict with the right of third parties to comment on a trademark. Public access to information and specific personal copyrights may also conflict. For these reasons, it is important to examine the documents of the World Intellectual Property Organization (WIPO) as well as norms established by the World Trade Organization.

As can be seen from the list provided above, human rights norms in the international information space are not limited to freedom of information and the UN human rights instruments only. However, the basic international human rights norms in the field of information are regulated by the UN and its specialized agencies. These organizations are called the „UN system” or the „family of UN organizations” [20, p.118]. The UN family includes UN funds, programs, specialized agencies and other related organizations, and its activities are regulated by the General Directorate of Coordination. However, there are different views of authors who distinguish between the UN family and the scope of the UN system. The human rights activities of the UN family are part of a one single system, but are fragmented in nature. Yet, UNESCO's work on human rights within the UN family is more advanced and innovative than others. Retail within the system is linked to reforms by former UN Secretary-General Kofi Annan. As a result of the reform package proposed by Kofi Annan in 1997, the main activities of the UN are divided into four areas: peace and security, economic and social issues, humanitarian issues, development and cooperation [21, p.104]. K. Annan's project „Renewing the United Nations: A Program for Reform” states that human rights should be applied to all areas of UN activity and in all areas [37, p.63]. In my opinion, the inclusion of human rights in such a broad spectrum has in itself laid the foundation for a human rights approach to various areas, including the international information sphere. A serious burden, such as the application of human rights in various areas within the framework of UN reforms, has been entrusted to the High Commissioner for Human Rights – specifically Mary Robinson, who has worked with all UN human rights institutions, including the „Bretton-Woods institutions” – the International Monetary Fund and the World Bank [5, p.299].

The special nature of information cycle necessitates a new approach to the division of law into traditional areas of international and national law. Such tendencies force the national legislator to take a more modern approach to the implementation of international information law standards towards formation of global information law standards. Some scholars highlight the importance of cooperation between norm-setting bodies, NGOs, and trade enterprises in order to more successfully define the strategy for the

implementation of international norms [26, p.208]. In my opinion, there is a serious need for such cooperation in the global information sphere too. In the global information sphere, it is possible to directly involve a number of large ICT companies in the implementation process of international law. However, current international law is largely based on the norms established by states and governmental control over implementation. It is the official governmental legislature whodetermines how an international norm will be understood in national law and in what form it will be applied [24,p.284]. Thus, a number of international documents related to information law have special implementation provisions. For example, Article 2 of the 1966 UN Covenant on Civil and Political Rights imposes implementation obligations on member states. Nevertheless, the concept of „implementation” must be approached in a broad sense. I consider, implementation is not only the transformation of an international norm into a national norm, but also the implementation of the expected result against the background of the behavior envisaged by the international norm, the processes leading to the adoption of the norm.

Conclusion and recommendations. There are different views in the literature on public relations, which fall within the subject of information law field. Consequently, positions about the scope of information law legislation also varies that need to be shaped. This should be explained by the complex nature of information law. In general, the information policy scope proposed by I. Rowlands previously, may be a fundamental ground for building information legislation in general scope. Yet, this general scope of legislation is not the normative basis for only information law field, but also for the fields as intellectual property law, e-commerce law, etc. Thus, there is a need to elaborate specific and narrow approach to information legislation what would serve only information law field. At the same time, we can not forget that information law itself is a complex law field. Information law can ensure its existence only by the support of human rights law, criminal law, administrative law and civil law. Of course, most of the fundamental relations in information law involve the state or an administrative entity. However, the development of ICT, the information cycle in the digital environment, the use of human rights in the information sphere do not depend only on administrative entities. For example, in connection with the protection of digital human rights, companies operating on the Internet are subject to intermediary liability [18,p.142]. The active participation of administrative state entities in matters related to these obligations is not required. Therefore, information law, in my opinion, covers public relations of complex nature what may belong to different areas of law at the same time, but have a purely informational nature as a result of ICT developments and information cycle. These public relations can be analyzed not only from the point of administrative law, but also from the point other areas of law and are within the subject matter of the field of information law. Different approaches to the nature of information law field are also reflected

in the definition of the scope of information law relations. In my opinion, a following classification can help us to generalize these approaches:

- Relations on international information exchange;
- Relations based on basic human rights and freedoms in information sphere;
- Relations on the organization and activity of the media and the Internet;
- Relations on electronic document circulation;
- Relations on e-entrepreneurial activities;
- Personal data processing relationships;
- Library and archive relations;
- Information security relations;
- Relations on the solution of information disputes.

The latest classification I presented better covers information legislation. However, I must admit that the legislation in all the above areas is not of high quality. It is very difficult to apply information legislation, especially in the electronic space. For this reason, information legislation cannot be considered only as a set of legal norms. Information legislation needs to be updated. Because the speed of information cycle has also changed. Traditional information legislation should be in an electronic version. In my opinion, the information legislation should be updated in the following aspects:

1. The information legislation should clarify the responsibilities not only of the state, but also of Internet providers, legal entities engaged in electronic activities, and individuals who are electronic users.
2. Traditional human rights legislation is not sufficient for the information space. Better quality human rights norms in the field of information should be developed.
3. The activity of traditional law enforcement agencies is weakening in the information sphere. Digital police, digital agents, etc. based on new technologies. must be created.
4. Information legislation should not restrict Internet freedom. However, it should develop legal framework for Internet freedom.
5. Information legislation should pay special attention to security issues. Always a new virus is developed for each new antivirus program. This process also serves economic interests in the field of information. Information legislation should prevent the information sphere from serving only economic interests.
6. Separate information law court branches or mediation centers should be established for the effective resolution of information disputes on the basis of information legislation.

I think, traditional information legislation should not be the only solution to these problems. Scientific organizations and civil society organizations should also support the improvement of information ethics and culture. It is better to approach the improvement of information legislation on the basis of human rights. The human rights approach will allow more effective methods to be applied to all information law violations.

Bibliography:

1. Aliyev A.I., Rzayeva G.A., Ibrahimova A.N., Maharramov B.A., Mammadzali S.S. *Information law*. Coursebook. Baku: „Nurlar” Publishing, 2019. 448 p.
2. Ballard C., Compert C., Jesionowski T., Milman I., Plants B., Rosen B. *Information governance principles and practices for a big data landscape*. New York: IBM Redbooks, 2014. 280 p.
3. Baranowski S., Nolzen A., Szejnmann C. W. *A companion to Nazi Germany*. New Jersey: Wiley Blackwell, 2018. 680 p.
4. Birkinshaw P. *Freedom of information: the law, the practice and the ideal*. 4th edition. New York: Cambridge University Press, 2010. 578 p.
5. Boyle K. *A voice for human rights: Mary Robinson*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 2010. 450 p.
6. Braman S. Defining information policy. In: *Journal of Information Policym* 2011, Vol. 1, p. 1-5.
7. Cox S.A. *Managing information in organizations: a practical guide to implementing an information management strategy*. New York: Palgrave Macmillan, 2014. 436 p.
8. Crawford J. *Brownlie's principles of public international law*. Oxford: Oxford University Press, 2019. 872 p.
9. Figueiredo P.R.M., Lopes C.J.B. *Information and communication overload in the digital age*. Hershey: IGI Global, 2017. 380 p.
10. Floridi L. *The ethics of information*. New York: Oxford University Press, 2013. 384 p.
11. Harshman J., Augustine T., Merryfield M.M. *Research in global citizenship education*. Charlotte: Information Age Publishing, 2015. 238 p.
12. Haynes D. *Metadata for information management and retrieval: understanding metadata and its use*. 2nd edition. London: Facet Publishing, 2018. 288 p.
13. Hildebrandt M., Bibi van den B. *Information, freedom and property: the philosophy of law meets the philosophy of technology*. 1st edition. Abingdon: Routledge Publishing, 2016. 202 p.
14. INTERPOL GA-2018-87-RES-02 – Authorization for car manufacturers to access relevant data from the INTERPOL Stolen Motor Vehicles database – Project INVEX (Phase II) <https://www.interpol.int/en/Resources/Documents>.
15. Jaeger T.P., Taylor G.N. *Foundations of information policy*. Chicago: ALA Neal-Schuman, 2019. 232 p.
16. Jean Nicolas J.D. From information law to communication law: earthquake safety for legal constructions. In: *Berkman Center Research Publication*, 2011, No. 2011-10. <https://ssrn.com/abstract=1940069> (visited 11.05.2020).
17. Liggins M., Hall D., Llinas J. *Handbook of multisensor data fusion: theory and practice*. 2nd edition. New York: Taylor & Francis Group LLC, 2009. 870 p.
18. Mangan D., Gillies E.L. *The legal challenges of social media*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2017. 352 p.
19. Meghabghab G., Kandel A. *Search engines, link analysis, and user's web behavior a unifying web mining approach*. Berlin: Springer Verlag, 2008. 270 p.
20. Moore J.A., Jerry Pubantz J. *The New United Nations: international organization in the twenty-first century*. New York: Routledge, 2017. 354 p.
21. Oberleitner G. *Global human rights institutions*. Cambridge: Polity Press, 2007. 248 p.
22. OECD. Action Plan on Base Erosion and Profit Shifting. OECD Publishing. 2013. 44 p.
23. Petrocelli T.D. *Data protection and information lifecycle management*. New Jersey: Prentice Hall Publishing, 2005. 278 p.
24. Roberts A., Stephan P.B., Verdier P.H., Versteeg M. *Comparative international law*. New York: Oxford University Press, 2018. 640 p.
25. Rowlands I. *Understanding information policy*. West Sussex: Bowker-Saur, 1997. 314 p.
26. Sandholtz W., Whytock A.C. *Research handbook on the politics of international law*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2017. 608 p.
27. Smallwood R.F. *Information governance: concepts, strategies, and best practices*. New Jersey: John Wiley & Sons Inc, 2014. 464 p.
28. Soraj H. *Information technology ethics: cultural perspectives: cultural perspectives*. Hershey: Idea Group Reference, 2007. 260 p.
29. Spinello R.A. *Cyberethics: morality and law in cyberspace*. 5th edition. Burlington: Jones & Bartlett Learning, 2014. 245 p.
30. Stamatoudi I.A. *Copyright enforcement and the Internet*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2010. 351 p.
31. Sturges P. Information ethics in the twenty first century. In: *Australian Academic & Research Libraries*, 2009, No.40 (4), p.241-251.
32. Sun H. *Internet policy in China: a field study of internet cafés*. Maryland: Lexington Books. 2010. 332 p.
33. Thirlway H. *The sources of international law*. 2nd edition. New York: Oxford University Press. 2014. 272 p.
34. Torremans P. *Copyright law: a handbook of contemporary research*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2007. 552 p.
35. UN GA Resolution A/RES/59(I). Calling of an International Conference on Freedom of Information. Adopted by the General Assembly on December 14, 1946 [https://undocs.org/en/A/RES/59\(I\)](https://undocs.org/en/A/RES/59(I)) (visited 11.05.2020).
36. UN GA Resolution A/RES/70/1 – Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development. Adopted by the General Assembly on October 21, 2015 <https://undocs.org/en/A/RES/70/1> (visited 11.05.2020).
37. Zhang W. *The right to development: analysis of sustainable development and the the practice of good governance*. Leiden: Koninklijke Brill, 2019. 304 p.
38. Задорожний А.В., Пазюк А.В. *Международное информационное право. Учебное пособие*. Киев: Феникс. 2013 г. 853 с.

PRIMUL TRATAT PRIVIND RĂSPUNDEREA DISCIPLINARĂ A MAGISTRAȚILOR

La Editura *Universul Juridic* din București a apărut primul Tratat publicat în România în care sunt analizate în mod detaliat abaterile disciplinare ale magistraților, procedura de cercetare și de soluționare a acțiunii disciplinare, răspunderea magistraților pentru încălcarea normelor de conduită reglementate de Codul deontologic, verificarea condiției privind buna reputație pentru judecătorii și procurorii în funcție, apărarea independenței, imparțialității sau reputației profesionale a magistraților, a independenței puterii judecătorești și a autorității judecătorești în ansamblul său, așa cum sunt reglementate în prezent de legile justiției.

În egală măsură, în cuprinsul lucrării, este valorificată întreaga jurisprudență a Consiliului Superior al Magistraturii și a Înaltei Curți de Casație și Justiție, publicată între anii 2005–2020 în această materie.

Autorul propune o serie de definiții și de interpretări a dispozițiilor legale incidente, atât în privința abaterilor disciplinare, a procedurii de cercetare și de soluționare a acțiunii disciplinare cât și în problemele conexe răspunderii disciplinare, cu scopul de a clarifica conceptele stabilite de legiuitor.

În cadrul *Tratatului* este prezentată o analiză detaliată a procedurii de cercetare și de soluționare a abaterilor disciplinare atât la Inspekția Judiciară cât și la instanța de Fond și în calea de atac, sunt analizate sancțiunile disciplinare și modalitatea de individualizare a acestora, este prezentată răspunderea disciplinară în cadrul altor profesii juridice, precum și elemente de drept comparat.

Rezultat al unei ample documentări, în acord cu modificările legislative survenite în ultima perioadă, *Tratatul* se adresează judecătorilor, procurorilor, magistraților-asistenți ai Înaltei Curți de Casație și Justiție, inspectorilor judiciari, membrilor Consiliului Superior al Magistraturii și asistenților judiciari, întrucât aceștia sunt vizați în mod direct de dispozițiile legale analizate.

Totodată, lucrarea constituie un instrument util de lucru și pentru alte profesii juridice: avocați, consilieri juridici, notari publici, executori judecătorești, grefieri, practicieni în insolvență, mediatori, dar, în același timp, și pentru toți cei care sunt interesați, într-o formă sau alta, de cunoașterea situațiilor în care un magistrat poate răspunde disciplinar.

Autorul *Tratatului* este Ioan Gârbuleț, judecător de profesie și fost inspector judiciar la Inspekția Judiciară din cadrul Consiliului Superior al Magistraturii din România, doctor în drept, cadru didactic universitar și redactor-șef al *Revistei române de executare silită*.

A publicat, în calitate de autor, coautor sau coordonator, 20 de lucrări de specialitate în domeniul dreptului și peste 200 de articole, studii, note și comentarii în diferite reviste de specialitate și pe site-uri juridice.

Uniunea Juriștilor din România i-a conferit premiul „I.L. Georgescu” pentru lucrarea „Tratat teoretic și practic de executare silită” și „Diplomă de excelență” pentru lucrarea „Abaterile disciplinare ale magistraților”. În 2010 a primit premiul „Savelly Zilberstein” pentru cel mai bun studiu publicat în *Revista română de executare silită*.

Tratatul poate fi comandat de pe www.ujmaq.ro

O ANALIZĂ A SUBSTRUCTURII CRIMINALE

Biblioteca Publică de Drept vă pune la dispoziție recenta apariție editorială „Subcultura criminală. Compendiu”, semnată de Alexei Pungă și Alexandru Parenic. Pentru a răspunde la întrebarea când și unde a apărut substructura criminală, autorii îl citează pe criminologul rus profesorul M.M. Badaev, care spunea: „Vorbind la figurat, substructura criminală a apărut nu atunci când pe pământ a apărut primul infractor, dar atunci când s-au întâlnit doi criminali care au înțeles că ei sunt necesari unuia altuia”. Probabil, în acel moment au conștientizat că, pentru a supraviețui, ei trebuie să întreprindă unele măsuri de siguranță cunoscute numai lor, care ar proteja viața și activitatea lor criminală de viața și influența altor membri ai societății.

În acest sens, anume atunci au început să se dezvolte:

- „legile și normele” de care criminalii se conduceau;
- limbajul specific (argoul criminal) cunoscut numai lor;
- tatuajele, înscrisurile și semnele convenționale, conținutul cărora era bine cunoscut membrilor formațiunilor criminale, dar nu erau pe înțelesul altor membri ai societății;

- ordinea interacțiunii informaționale și de ajutor reciproc între membrii formațiunilor criminale, dar și criminalilor singuratici;
- restricțiile așa-numitei „jurisdicții criminale” care impune pe oricare reprezentant al lumii interlope să respecte cu strictețe și să se supună cu strictețe prevederilor acesteia, cunoscând din timp care vor fi măsurile de sancționare și pedeapsa prevăzută pentru încălcarea și nerespectarea legilor și normelor de conduită „gândite și implementate” de reprezentanții lumii interlope.

Compendiul a fost elaborat de către corpul profesoral didactic al Catedrei activitatea specială de investigații și securitate informațională a Facultății de Drept a Academiei „Ștefan cel Mare” a MAI al Republicii Moldova.

INSTITUTUL NAȚIONAL AL JUSTIȚIEI

